

Vad gör egentligen polisen?

Stefan Holgersson, Informatik

Johannes Knutsson, Politihøgskolen, Norge

INSTITUTIONEN FÖR EKONOMISK
OCH INDUSTRIELL UTVECKLING

LIU-IEI-RESEARCH REPORT-12/0004

Vad gör egentligen polisen?

Stefan Holgersson och Johannes Knutsson

Förord

Många har fått sina uppfattningar om polisens arbete via populärkulturen med sina betoningar på det spektakulära och beskrivningar av de uniformerade poliserna som lite mindre vetande. Andra förlitar sig på information hämtade från IT-system för att bedöma hur polisen bedriver sin verksamhet. Information från sådana system har en central betydelse vid presentationer av polisens verksamhet. Men hur väl överensstämmer denna information med hur verksamheten i realiteten fungerar? I denna rapport kommer vi i detalj att beskriva vad uniformerat polisarbete egentligen innebär – det som är kärnan i polisarbetet.

Stefan har stått för datainsamlingen i huvudstudien och för all sammanställning av data. Arbetet med att sammanställa rapporten har skett under vår fritid, till stor del på spännande och inspirerande platser runt omkring i världen. Rapporten har växt fram i en långvarig dialog oss emellan – ibland på långt håll och ibland där vi arbetat tätt tillsammans. Våra olika bakgrunder har inneburit att vi kunnat komplettera varandra. Stefan har en doktorexamen i utveckling av informationssystem och är forskare vid Linköpings universitet. Han arbetar dessutom som polis. Johannes har lång erfarenhet av polisverksamhet, både från sin forskning och från fältstudier i flera länder. Han är professor vid Politihøgskolan i Norge.

Vi vill tacka alla poliser runt omkring i Sverige som välvilligt låtit sig bli observerade. Ett tack även till de polischefer som stött projektet och för det bemötande i övrigt som Stefan har fått i samband med datainsamlingen. Rikspolisstyrelsen har dock inte visat något intresse av att stödja denna forskning eller av att trycka rapporten, trots att styrelsen erbjudits materialet. En orsak till Rikspolisstyrelsens ställningstagande kan vara att den bild av polisens arbete som framkommer i rapporten inte överensstämmer med den bild som polisen i officiella sammanhang presenterar.

Fyra poliser har bidragit med att samla in data till delstudierna. Ett särskilt tack till dem! Deras insatser har varit mycket viktiga för rapportens innehåll. Vi kan tyvärr inte nämna dem vid namn eftersom det då skulle gå att identifiera orterna de arbetar i. Ett tack också till docent Ulf Melin vid Linköpings universitet för hjälp med att trycka rapporten och till två polisforskarkolleger som granskat rapportens vetenskapliga kvalitet. De vill dock inte bli namngivna.

Linköping, maj 2012

Ugglarp, maj 2012

Stefan Holgersson

Johannes Knutsson

Innehållsförteckning

Förord	3
Innehållsförteckning	5
Sammanfattning	7
Inledning	9
Metod	11
Insider-outsiderdimensionen	11
Observatörernas närvaro och medverkan	12
Observationsansats	12
Observationsmetoden i denna studie	13
Data	15
Precisering av studerad verksamhet	16
Felkällor	16
Observatörernas representativitet	17
Observatörens påverkan på de som observerades och deras representativitet	17
Urval av arbetspass och områden	17
Registrering och bearbetning av data	18
Vad ägnar sig polisen åt – den rikstäckande studien	19
Övergripande fördelning av aktiviteter	19
Aktiviteter som en patrull i huvudsak utför på en polisstation	20
Aktiviteter som i huvudsak utförs i en polisbil	26
Aktiviteter som i huvudsak utförs i samband med fotpatrullering (inkl. patrulleringen)	31
Lägeskontroll	35
Aktiviteter som primärt utförs på en brottsplats	36
Aktiviteter på plats för att kontrollera trafikanter och beivra trafikbrott	38
Aktiviteter som innefattas i kategorin annat	40
Aktiviteter uppdelade efter deras syfte	45
Brottsförebyggande verksamhet	45
Aktiviteter för att upptäcka brott	47
Aktiviteter för att lagföra upptäckta eller anmälda brott	48
Transporttider och att hantera frihetsberövad	49
Aktiviteter där tvång eller våld kommit till användning	51
Polisarbete i en storstads citykärna	53
Aktiviteter vid polisarbete i storstads citykärna	53
Polisarbete i en medelstor ort	57
Aktiviteter vid polisarbete i medelstor ort	57
Polisarbete på landsbygd	59
Aktiviteter vid polisarbete på landsbygd	59
Reflektion kring vad som framkommit under studien	61
Behovet av kunskap	61
En komplex arbetssituation	61
Kunskapsbehov och utbildning	62
Stöd av IT-system och rutiner	63
Faktorer som påverkar innehållet i polisverksamheten	65
Kvantitativ fokusering	65
Andra organisationer som utnyttjar polisen	66
Förändringstendenser och reformer	67
Centralisering	67

Länskommunikationscentraler – LKC.....	68
Polisreformer	69
APPENDIX A. Tabellbilaga huvudstudien	77
APPENDIX B. Tabellbilaga delstudierna	87
APPENDIX C - F.....	99
C. Fördelning av orter under huvudstudien.....	99
D. Fördelning av arbetspass under året för huvudstudien.....	99
E. Fördelning av arbetspass under dygnet för huvudstudien.....	99
F. Fördelning av arbetspass på veckodagar för huvudstudien	99
APPENDIX G. Uträkning av kostnad för olika aktiviteter	101
Referenser	103

Sammanfattning

I undersökningen har data samlats in med hjälp av s.k. systematisk social observation. Poliserna har i samband med att de själva tjänstgör som poliser observerat vilka aktiviteter som patrullen de ingår i utför. Dessa data har sedan systematiserats där tidsdimensionen har varit i fokus. Avsikten med studien är att beskriva och analysera uniformerat polisarbete. Det rör sig om aktiviteter utförda av den kategori poliser som allmänheten på olika sätt mest kommer i kontakt med. Undersökningen består av en huvudstudie och tre delstudier. I huvudstudien har observationer genomförts i olika delar av landet för att på så vis i generella ordalag kunna beskriva polisarbetet. Delstudierna avser polisarbete i citykärna i storstad, i mellanstor ort samt i glesbygd.

De 50 aktiviteter som tar mest tid i anspråk finns närmare beskrivna och analyserade i huvudstudien. Till dessa finns ytterligare 50 aktiviteter som dock inte på samma sätt beskrivs i detalj. Att en aktivitet kan ta mycket tid i anspråk säger dock inte mycket om hur viktig den är för polisfunktionen. Det finns exempel på aktiviteter som sker sällan och som kan ta kort tid, men som kan vara avgörande för att t.ex. rädda liv.

Resultatet från tidsanvändningsstudien visar att den studerade kategorin poliser tillbringar en dryg tredjedel av sin tid med olika aktiviteter inne på en polisstation. Den aktivitet som tar mest tid är inregistrering av information – totalt tar den ca 14 procent av tiden och knappt hälften av tiden på polisstation. Även aktiviteter som utförs i polisbil tar en dryg tredjedel av tiden. Tiden där domineras av allmän bilövervakning (14 procent) följt av tid för framkörning till plats för en händelse eller restid från sådan plats (ca åtta procent av tiden vardera). Tillsammans står dessa aktiviteter för drygt 80 procent av tiden i polisbil och därmed för en knapp tredjedel av den totala tiden. Ett klassiskt experiment inom polisforskningen visar att allmän bilövervakning inte ger upphov vare sig till brottsförebyggande effekter eller till att allmänheten känner sig tryggare. Knappt en procent av tiden tillbringas med fotpatrullering och till den kopplade aktiviteten. För fotpatrullering finns dock experiment som indikerar att effekterna både på både upplevelsen av trygghet och på brottsligheten kan uppkomma. Aktiviteten lägeskontroll som tar ungefär fyra procent av tiden är viktig eftersom den innebär en värdering av det fortsatta agerandet på platsen för en händelse. Polisernas kunskaper och erfarenhet är viktig för hur lägeskontrollen utförs och för de beslut som poliserna tar. Tiden på brottsplatser tar knappt fem procent av den totala tiden. Störst andel tid tar att ta reda på vad som inträffat och skaffa upplysningar för den fortsatta handläggningen av ärendet, t.ex. förhör med offer och vittnen. Andra viktiga aktiviteter är brottsofferstöd och medling.

En analys av avsikterna med de olika polisaktiviteterna visar att bara en liten del av tiden ägnas åt vad som strikt sett kan definieras som brottsförebyggande aktiviteter – endast två procent. Aktiviteter för att upptäcka brott och för att lagföra upptäckta eller redan anmälda brott upptar tio respektive 14 procent av tiden. Överhuvudtaget domineras tiden av aktiviteter som inte är brottsrelaterade.

Inslaget av aktiviteter där fysisk våldsutövning sker från poliserna är mycket litet. Endast vid tre promille av en totala tiden sker sådan aktivitet. Tillsägelser eller andra åtgärder som innebär någon form av tvång upptar ca fem procent av tiden. Mer än 90 procent av tiden ägnas åt aktiviteter som inte innebär någon som helst tvångs- eller maktutövning.

Polisarbete i innerstadsområde i storstad påverkas starkt av den stora förekomsten av utbudet av inrättningar med alkoholutskänkning. Intensiteten i tilldelade arbetsuppgifter blir stor i jämförelse med andra platser. Möjligheten att få bistånd av andra patruller vid besvärliga situationer gör att poliserna initialt kan agera med större bestämdhet. Polisarbetet i en mellanstor ort påverkas även där av utbudet av olika nöjeslivsaktiviteter där alkoholkonsumtionen är central, men också av de problem som uppkommer i vanliga boendeyråden. I glesbygd präglas arbetet

av att poliserna finns i lokalsamhället vilket innebär att de har ingående kunskaper av vad som händer i bygden, men att de också måste beakta reaktioner från lokalsamhället i sitt agerande. Långa avstånd medför att en patrull i ett trängt läge kan få vänta länge innan de kan få bistånd, vilket påverkar polisernas initiala agerande.

Sammanfattningsvis hamnar poliserna i mängd vitt skilda situationer som de på olika sätt måste lösa. Den bild av uniformerat polisarbete som framför allt presenteras i populärkulturen stämmer inte. Det rör sig om en komplex och krävande uppgift.

Redan tidigt efter förstatligandet år 1965 framfördes önskemål från politiskt håll om att polisen skulle välja sådana arbetsformer som medförde att polisen kom i nära kontakt med allmänheten och att undvika sådana som försvårade detta. Polisen borde alltså bedriva mer fotpatrullering och minska den allmänna övervakningen med bil. Detta önskemål har med jämna mellanrum kommit till uttryck i samband med flera polisreformer. Särskilt under de senare har det brottsförebyggande arbetet betonats. Det visar sig dock att verksamheten fortsatt bedrivs med stor del av tiden som ägnas åt bilpatrullering och som tillbringas inne på polisstation. Det verkar svårt för politiker att få genomslag för sina önskemål om hur polisen skall bedriva verksamheten.

Inledning

Polisens arbetsuppgifter innefattar en mängd olika arbetsfält. Det finns t.ex. personal som i huvudsak utfärdar pass medan andra främst ägnar sig åt trafikövervakning. En del polisanställda arbetar med kriminalunderrättelsetjänst, samtidigt som andra mestadels analyserar siffror och statistik för att avgöra utfallet av en verksamhet. Listan med arbetsuppgifter går att göra lång. Arbetet utförs av både civilanställd personal och polispersonal. Ibland arbetar civilanställd personal och poliser med liknande uppgifter.

Goldkuhl och Röstlinger (2005) skriver att en praktik (dvs. att någon/några gör något för någon/några) kan avgränsas på olika sätt, där man kan betrakta ett helt företag som en praktik eller betrakta delar av ett företag som en praktik. En stor praktik består helt enkelt av mindre subpraktiker, där man kan se kedjor av praktiker som är relaterade till varandra.

I denna studie har vi valt att ha ett fokus på en delpraktik inom polisen nämligen de poliser som kommer i kontakt med huvuddelen av polisens verksamhetsfält och har ett tydligt ”frontstage”, dvs. att de ofta hamnar i situationer där allmänheten uppfattar dem som poliser genom att de i normalfallet arbetar i uniform. Walker (1992) menar att ordningstjänsten ofta beskrivs som polisarbetets ryggrad.

Rapportens titel *Vad gör egentligen polisen?* avser de poliser som vanligtvis arbetar i uniform med så kallad vardagsbrottslighet där arbetsuppgifterna inte är specialiserade. Den roll som dessa poliser har är mycket viktig – det är där som en stor del av det initiala och utåtriktade polisarbetet sker. Denna personals agerande på en brottsplats är exempelvis ofta avgörande för det efterföljande utredningsarbetet. Det är också i denna funktion som polisen har den största kontaktytan gentemot allmänheten, exempelvis när det gäller det viktiga inledande brottsofferstödet (se Lindgren, 2004).

Tidigare tog det ofta lång tid innan en polis hade möjlighet att bli en så kallad radiobilpolis. Numera är det den första roll som nyutbildade poliser hamnar i. Många medborgare har nog fått sin bild av denna personalkategori präglad av allt från Astrid Lindgrens Kling och Klang till svenska kriminalromaner och filmer. Denna personalkategori framställs ibland som mindre vetande och arbetsuppgifterna ger intrycket av att vara enkla såsom att vakta ett avspärrningsband vid en brottsplats.

Syftet med studien är att systematiskt beskriva vilka uppgifter dessa poliser utför. Huvudfrågan rör tidsåtgången för olika aktiviteter och vad de består av. Tidsdimensionen analyseras utifrån några olika skärningar:

- Hur ofta förekommer olika typer av aktiviteter?
- Vilka typer av aktivitet tar störst tid i anspråk?
- Hur lång tid tar i genomsnitt en viss aktivitet?
- Vad påverkar tidsåtgången och omfattningen på aktiviteterna?
- Vad vet vi från forskningslitteraturen om olika centrala polisaktiviteter?

En annan dimension är skillnader mellan områden av olika karaktär. Vad skiljer polisarbetet i ett storstadsdistrikt från det i en mellanstor kommun eller på landsbygden?

I slutavsnittet diskuteras den studerade personalkategoriens arbetsform kopplat till olika viktiga aspekter. Avslutningsvis tas frågan upp om sättet att bedriva polisverksamhet så som det framträder i rapporten verkligen överensstämmer med politiska önskemål om hur den skall bedrivas.

Metod

Data i undersökningen har inhämtats genom direktobservation, något som mer eller mindre är ett standardförfarande vid studiet av uniformerat polisarbete. Det finns dock olika varianter av hur datainsamlingen kan bedrivas. Därmed finns det skäl att sätta in undersökningen i ett vidare sammanhang och ange vilken typ av observationsmetod som kommit till användning.

Insider-outsiderdimensionen

För att karaktärisera polisforskning utgår Reiner och Newburn (2007) från relationen mellan forskaren och polisorganisationen. De använder sig av begreppen *outsider-insider* och erhåller fyra kombinationer. Hur de gestaltar sig får i sin tur konsekvenser bl.a. för en grundläggande förutsättning för att bedriva polisforskning, nämligen tillgången till organisationen och till polisdata.

Insider-insiders utgörs av poliser som bedriver forskning. Särskilt om den stöds av ledningen eller sker på dess uppdrag underlättas den formella tillgången till data. Däremot kan problem uppkomma beroende på forskningsfrågan – om den uppfattas som känslig och forskaren ses som en representant för ledningen kan det försvåra kontakterna med representanter för organisationen.

Outsider-insiders är fall med forskande poliser som bestämt sig för att lämna polisen eller kanske redan gjort det för att börja en annan karriär t.ex. som akademiker. Om de inte redogjort för sina avsikter blir de dolda deltagande observatörer, något som kan ge upphov till etiska problem. En del av dessa polisforskare kan ha tagit avstånd från polisen och dess värderingar, medan andra vill förmedla sina upplevelser och polisens värden.

Insider-outsiders är forskare som inte själva är poliser men som är anställda inom polisorganisationen eller har uppdrag från den eller överordnad myndighet. Den formella tillgången underlättas medan det kan uppkomma problem i samarbetet med organisationen och därmed tillgången till data beroende på forskningsfråga och/eller egenskaper hos forskaren eller andra omständigheter.

Outsider-outsiders utgörs av akademiker som i sin roll av forskare vid universitet eller högskola vill ägna sig åt polisforskning, men som inte har uppdrag från polisen eller överordnad myndighet. Särskilt för denna kategori kan det uppkomma problem med tillgänglighet. Forskarna kan mötas med misstänksamhet och särskilda krav kan ställas; t.ex. att deras arbeten skall granskas innan de får offentliggöras. Erfarenheten visar dock att denna misstänksamhet över tid blivit mindre och att tillgängligheten till polisorganisationen därmed blivit större.

Insider-outsiderdimensionen inbegriper även en annan viktig aspekt, nämligen *förförståelsen*. En polis som forskar har kunskaper, färdigheter och erfarenhet av att just vara polis och går därmed in i forskarrollen med helt andra förutsättningar än en forskare med renodlad akademisk bakgrund. Även om denne med tiden kommer att tillägna sig erfarenheter och kunskaper om polisen, kommer det att finnas en distinkt skillnad. Förförståelsen kan ibland ha betydelse och t.o.m. vara avgörande beroende på forskningsfrågan och på den metod som används för att besvara frågan.

Nedan ges exempel från den nordiska polisforskningen som belyser denna aspekt. I samtliga fall har data inhämtats genom direktobservation, vilket innebär att forskarna följt poliser under deras tjänstgöring för att inhämta sina data. Metoden kombineras vanligen med intervjuer, företrädesvis s.k. fältintervjuer.

Insider-insiderstudie

Holgersson (2005) observerade poliser som han arbetade tillsammans med, genomförde intervjuer och samlade in olika typer av data från polisiära register. Han började med att studera polisernas motivation och fann att den sjönk snabbt vad gäller att utföra vissa typer av arbetsuppgifter. Därefter fortsatte han med att undersöka vad det var som åstadkom den sjunkande motivationen.

Outsider-insiderstudie

Ekman (1999) med bakgrund som polis ville svara på frågan vad som styr polisarbetet. Han följde och observerade poliser och hade genom sin bakgrund inga problem med tillgänglighet. Med sin erfarenhet som polis visste han även vilka instruktioner och regler som gällde i olika situationer och kunde därmed avgöra i vilken grad det var de som styrde polisarbetet. Hans sammanfattande slutsats blev att det inte var instruktioner och olika dokument som styrde polisarbetet, utan småpratet poliserna emellan.

Insider-outsiderstudie

Knutsson och Partanen (1986) (utan bakgrund som poliser) fick i uppdrag av Rikspolisstyrelsen att undersöka vad poliser gör under sin tjänsteutövning. De använde systematisk social observation vilket innebär att iakttagelserna bokfördes utifrån ett i förväg fastställt schema. Den ringa erfarenheten av polisarbete innebär att det tog lång tid att utveckla ett användbart instrument som kunde fånga upp viktiga aspekter av arbetet. Ett viktigt resultat var att den bilburna övervakningen visade sig vara omfattande – en aktivitet vars effektivitet starkt ifrågasatts inom polisforskningen.

Outsider-outsiderstudie

Holmberg (1999) (utan bakgrund som polis) ville belysa frågan om polisens diskretion (möjligheten att göra ingripande efter egen bedömning) och använde sig av deltagande observation som metod. Han hade avsevärda problem med att få tillgång till polisorganisationen. I Holmbergs studie framkom att polisen särskilt riktade sin uppmärksamhet mot vissa kategorier och i högre utsträckning grep in mot dem än mot ”vanliga” människor. Han argumenterade för att denna diskretion delvis var orättfärdig.

Observatörernas närvaro och medverkan

En aspekt av observationsmetoden är i vilken grad observatörerna finns med i de situationer som observeras. Närvaron kan beskrivas längs en glidande skala från studier där i ena ändpunkten observatörer iakttar polisen utifrån. Det kan ske vid platser eller i situationer med stor polisaktivitet. Holgerssons och Knutssons (2010) studie av dialogpolisverksamheten grundar sig delvis på observationer av hur polisen agerade i samband med demonstrationer. Ett annat nordiskt exempel är en studie av verkningarna av en polisinsats i en park där narkotikalangning ägde rum (Knutsson, 1995).

Den andra ytterligheten är poliser som under sitt arbete som polis genomför observationer. Detta kan karaktäriseras som total deltagande observation. Holgerssons och Knutssons analys (2008) beträffande skillnader i individuella arbetsprestationer bland poliser grundar sig på observationer som Holgersson utförde i samband med att han tjänstgjorde som polis.

Observationsansats

En annan aspekt avser hur observationerna nertecknas, analyseras och redovisas. Det finns en etnografisk ansats där observationerna resulterar i fältanteckningar av gjorda iakttagelser. Forskaren är instrumentet som iakttar, sovrar och tolkar informationen (Denscombe, 2000).

Som exempel på sådana nordiska polisstudier kan nämnas Finstad (2000), Holmberg (1999), Carlström (1999) och Granér (2004).

Den andra ansatsen är systematisk social observation (Denscombe, 2000; se även Reiss 1979 för användning vid polisstudier). Den bygger på att observationerna tecknas ned och bokförs i utvalda kategorier. Kategorierna skall vara definierade så att de på bästa möjliga sätt fångar det som studeras. Metoden möjliggör kvantitativa analyser och redovisningar. Denna ansats kräver ofta ett omfattande förberedelsearbete för utformning av det instrument som skall användas för att fånga upp observationerna. Från den nordiska forskningen finns som ett av få exempel Knutsson och Partanen (1986).

Till skillnad från den etnografiska ansatsen är datainsamlingen vid systematisk social observation replikerbar och det i två avseenden. Fler observatörer kan arbeta samtidigt och på så vis ge bredd i observationerna. I en klassisk studie användes 36 observatörer som utförde observationer i högbrottsområden i tre städer (Reiss, 1971). I en avsevärt senare studie från Storbritannien användes ett tjugotal observatörer (Mclean & Hillier, 2011). Systematisk social observation är även replikerbar på så vis att instrumentet kan användas igen vid andra tidpunkter och i andra sammanhang. Stol m.fl. (2006) studerade t.ex. hur ordningspolisarbete gestaltar sig och skiljer sig mellan olika länder i Europa.

Observationsmetoden i denna studie

I denna studie har poliser under tjänstgöring genomfört observationer och noterat hur mycket tid som ägnats åt olika aktiviteter. Det rör sig således om en insider-insider undersökning där systematisk social observation med absolut deltagande kommit till användning.

Data

Rapporten bygger på sammantaget drygt 2 000 timmars observationer med en huvudstudie och tre delstudier.

I den rikstäckande huvudstudien har data insamlats av en av rapportförfattarna – Stefan Holgersson – genom direktobservation från 40 orter i 19 av landets län. Datainsamlingen till tidsstudien har skett mellan åren 2006 till 2008 och omfattar polisaktiviteter från 57 arbetspass, totalt 478 timmar. Vid analysen av tidsstudien används även data som samlats in fram till slutet av år 2011. Tanken var att urvalet att data till tidsstudien skulle spegla den studerade personalkategoriens arbete som det gestaltar sig i Sverige under senare delen av 00-talet. De olika aktiviteterna är redovisade med tidsenheten minut och är nedbrutna på delmoment (observationstiden uppgår således till 28 672 minuter). Huvudstudien kan i och med denna detaljnivå klassificeras som ”högupplöst”.

Dessutom har fyra poliser bidragit genom att göra tidsstudier i sina orter. Observationerna skedde under åren 2006 till 2009. Dessa delstudier ger möjlighet att behandla frågan om likheter och olikheter i polisverksamheten i områden av skild storleksordning och karaktär.

En av delstudierna har ägt rum i en storstads citykärna och har genomförts av en polis som arbetade på en uttryckningsenhet. Datainsamlingen utfördes på polismannens eget initiativ. Han ville dokumentera vad poliserna faktiskt gjorde, eftersom det fanns en uppfattning om att det fanns mycket tid då poliserna inte gjorde något. Uppfattningen grundade sig på data hämtad från händelserapporter (IT-systemet Storm). Genom sin studie kunde polismannen även fänga upp aktiviteter som inte registreras i Storm. I denna studie är enheten ärenden. Det innebär att olika delmoment inte är noterade som i huvudstudien. Denna studie kan därmed karaktäriseras som ”lågupplöst”. Sammanlagt rör det sig om 660 timmars observation.

Tre andra poliser har dessutom bidragit med två delstudier. En tjänstgör i en kommun med 60 000 invånare och de två andra i småorter. En av dessa orter har ca 20 000 invånare och den andra orten 10 000. Observationstiden uppgår till 580 timmar från den större orten och sammanlagt till 315 timmar från de två mindre orterna. Tidsregistreringen är inte nedbruten i delmoment av aktiviteter som i huvudstudien, men är mer detaljerad än delstudien från citykärnan i storstaden. Dessa delstudier kan därför karaktäriseras som ”medelupplösta”. Se uppställningen nedan.

Område	Detaljeringsnivå	Antal timmar
Rikstäckande	Aktivitet noterad minutvis uppdelat i moment ”högupplöst”	478
Storstads citykärna	Aktivitet noterad ärendevis ”lågupplöst”	660
Medelstor ort	Aktivitet ej momentuppdelad ”medelupplöst”	580
Två mindre orter	Aktivitet ej momentuppdelad ”medelupplöst”	315

Precisering av studerad verksamhet

Tidsåtgången för raster, inköp av mat, fysisk träning, privata ärenden och måltidsuppehåll ingår inte i den rikstäckande huvudstudien. Holgersson (2005) har visat att prestationen skiljer sig mycket åt mellan olika poliser. Det finns poliser som lägger avsevärd tid på de nyss nämnda aktiviteterna. Syftet med denna studie var dock att undersöka polisverksamheten och inte individuella skillnader. För att få poliser att agera så normalt som möjligt lades kraft på att förklara att ovanstående aktiviteter inte skulle redovisas i studien.

Tanken med studien var att fånga ”normala” arbetspass för att se fördelningen av arbetsuppgifter under dessa. Poliser har därför inte följts som innan eller i samband med att ett arbetspass börjat engagerats i vissa typer av aktiviteter. Dessa aktiviteter är:

- Receptionstjänst.
- Arrestvakt.
- Bevakning av rättegångar.
- Eftersök efter försvunna personer.
- Kommenderingar beroende på fotboll, hockey, demonstration, konserter etc.
- Transporter av häktade, av LVU-fall (Lagen om vård av unga) etc. (längre transporter).
- Bevakning (t.ex. brottsplatser/misstänkta på sjukhus).
- Utbildning.
- Periodplanering (möte med fördelning av arbetspass).
- Arbetsplatsträff.
- Säkerhetsbefrielse (för att få tillräcklig dygnsvila mellan arbetspass)¹.

Om den patrull som observerats kommit i kontakt med någon av ovanstående aktiviteter under ett arbetspass har dock detta redovisats i tidsstudien. Det innebär att omfattningen av dessa aktiviteter kommer att bli underskattade i huvudstudien. De observationer som de fyra andra poliserna genomfört innefattar emellertid ovanstående aktiviteter.

Felkällor

Det finns ett antal felkällor vars möjliga inflytande måste diskuteras. De kan sammanfattas till:

- Observatörernas representativitet.
- Observatörens påverkan på de som observerades och deras representativitet.
- Urval av arbetspass och områden.

¹ I och med nytt arbetstidsavtal försvann denna företeelse.

Observatörernas representativitet

Utgångspunkten under huvudstudien var att låta patrullkollegorna styra arbetet. För de poliser som dokumenterade sin egen verksamhet uppstår frågan om de är representativa för poliskollektivet. Som tidigare påpekats finns stora variationer i produktivitet mellan poliser. Aktiva poliser upptäcker oftare saker jämfört med inaktiva poliser. De som tillhör den senare gruppen kan åka runt utan att engagera sig i speciellt många aktiviteter. Syftet med studien har emellertid inte varit att peka på problemet med att vissa poliser har en låg produktion, utan att åskådliggöra vilka aktiviteter resurstiden läggs på. I viss mån har detta ett samband, men i och med att bl.a. måltidsuppehåll och privata ärenden har tagits bort från redovisningen blir denna skillnad inte så betydelsefull.

Det går att anta att de fyra poliser som genomfört egna tidsstudier har en högre ambitionsnivå och aktivitetsgrad än genomsnittspolisen. Vår bedömning är därför att aktiviteter som bygger på eget engagemang blir något överskattade i delstudierna och att omfattningen av den allmänna bilövervakningen blir underskattad i motsvarande mån.

Observatörens påverkan på de som observerades och deras representativitet

En möjlig felkälla är att de observerade anpassar sig genom att t.ex. höja sin ambitionsnivå och anstränga sig extra. Det kan även vara så att de poliser som blivit föremål för huvudstudien inte är representativa för poliskollektivet.

Inför varje observation i huvudstudien underströks att syftet med studien var att undersöka polisverksamheten och inte individuella skillnader. Vidare förklarades att observationerna skulle anonymiseras och att det därmed inte skulle gå att räkna ut i vilken ort observationen skett eller vilka poliser som observerats. Vikten av att tidsstudien blev så korrekt som möjligt betonades. Argumentet var att om det på ett rättvisande sätt går att åskådliggöra vad poliser faktiskt ägnar sig åt för aktiviteter kommer olika beslutsfattare, t.ex. politiker och högre polischefer, att ha större möjligheter att förstå verksamheten och dess förutsättningar. Därmed ökar sannolikheten att de kan fatta välgrundade beslut.

Vid genomförandet av huvudstudien utfördes ofta något pass innan själva tidsmätningen genomfördes på en ort för att observatören skulle kunna bekanta sig med kollegorna. Under tidsstudien fanns en strävan att ligga på samma aktivitetsnivå som den observerade poliserna i patrullen. En viktig förutsättning var observatörens erfarenhet av detta arbetssätt sedan tidigare.

Det går givetvis inte att utesluta att observationerna har påverkat polisernas beteende, men vår uppfattning är att denna påverkan varit marginell. På samma sätt finns inget som talar för att dessa poliser inte skulle vara representativa².

Urval av arbetspass och områden

Denna felkälla hänger samman med skillnader i arbetsbelastning mellan områden och tidpunkter. Det har inte varit möjligt att vid urvalet av arbetspassen som underlag ha en

² Observatörens kommentar: Personer som jag känner väl har ofta i efterhand informerat om hur de uppfattar kollegan jag åkt med under tidsstudien. Det har medfört att det har gått att få indikationer på om det verkar som om kollegan anammade ett speciellt arbetssätt på grund av min närvaro eller om observationen skett med någon polis vars arbetssätt särskiljer sig från andra poliser på en viss ort. I tidsstudien ingår även arbetspass där jag åkte med kollegor som jag umgås med privat och som överhuvudtaget inte bryr sig om min forskarroll. Det har funnits möjligheter att jämföra dessa arbetspass med andra arbetspass. Vid studiens genomförande hade jag varit polis i 16 år. Både innan, under och efter själva tidsstudien har jag genomfört arbetspass utan några andra ambitioner än att vara polis ingående i den studerade personalkategorin.

tillförlitlig statistik. För att kunna svara på forskningsfrågan har urvalet därför gjorts utifrån en kännedom om polisarbete och hur det bedrivs runt omkring i landet³.

I en del områden har polispatrullerna generellt sett en högre arbetsbelastning än i andra områden. Det har dels att göra med antalet inkomna ärenden, men beror också på bemanningen och i hur hög grad poliser tas i anspråk för exempelvis receptionstjänst och som arrestvakter. Det finns områden där arbetsbelastningen ökar under vinterhalvåret, medan vissa populära semesterorter har en avsevärt högre belastning under sommarperioden. Huvudstudien har därför genomförts i allt från storstädernas citykärnor till rena landsbygdsdistrikt. Tidsstudien har också genomförts i typiska semesterorter under perioder där arbetsbelastningen är extra hög (se vidare appendix C).

Faktorer som extrem kyla har en dämpande effekt. Sommarperioden dominerar emellertid för datainsamlingen till huvudstudien (se appendix D). Huvudstudien har därmed genomförts under perioder då belastningen normalt sett är något högre än genomsnittsbelastningen under året. Det gör att tiden för att ta sig till en beordrad arbetsuppgift överskattas något. I motsvarande grad blir tiden utan beordrade arbetsuppgifter något underskattade.

Det finns också en dygns- och veckorytm i polisarbetet. Under vardagar är belastningen som regel avsevärt mindre jämfört med helgnätter (se Knutsson, 1999). När det gäller passens fördelning under dygnet var bedömningen, som även stöds av bl.a. Knutssons tidigare nämnda forskning att antalet dagpass respektive eftermiddagspass som ingick i huvudstudien borde vara fler än antalet nattpass (se appendix E). Under nattpassen verkar det vara vanligt att personalstyrkan enbart når upp till minibemanning, medan det kan vara betydligt fler patruller under dag- och eftermiddagspassen.

Den ökade arbetsbelastningen under veckosluten har polisorganisationen reglerat genom att fler poliser är i tjänst. Av den anledningen har en högre andel av passen under huvudstudien förlagts till fredagar och lördagar (se appendix F).

Sammanfattningsvis var det inte tekniskt möjligt att fastställa hur ett representativt urval borde se ut. Ett ”bekvämlighetsurval” (convenience sample) har istället tillämpats med en ambition att spegla det egentliga polisarbetet som det gestaltar sig i 00-talets Sverige.

Registrering och bearbetning av data

I huvudstudien har noteringar kontinuerligt förts i en anteckningsbok under arbetspassen. Vissa noteringar var korta. I nära anslutning till respektive arbetspass har anteckningarna förts över i exceldokument. Eftersom renskrivning skedde i omedelbar anslutning till arbetspassen kunde korta noteringar kompletteras med färskas minnesintryck. Varje arbetspass har tagit två till tre timmar att skriva rent. Förutom att föra över information till exceldokument skedde en kategorisering av arbetsmomenten. De olika kategorierna har utkristaliserat sig efter hand.

Även systematisering och bearbetningen av data från delstudierna har utförts genom att uppgifterna förts in i exceldokument. När det gäller delstudierna utgick kategoriseringarna från de beskrivningar som respektive observatör gjort. I vissa fall var beskrivningarna korta och hade formen av en kategorisering, t.ex. LAU⁴-kontroll och då har dessa bokförts som en kategori. Vid analysen och sammanställning av delstudierna har det funnits möjlighet att ställa frågor till respektive observatör för att få klarhet i vissa omständigheter.

³ Observatörens kommentar: Jag har tjänstgjort i den studerade personalkategorin i samtliga län och arbetat i totalt över 100 orter. Sammanlagt har jag genomfört drygt 7 000 timmars deltagande observation sedan år 1998.

⁴ Lagen om utandningsprov.

Vad ägnar sig polisen åt – den rikstäckande studien

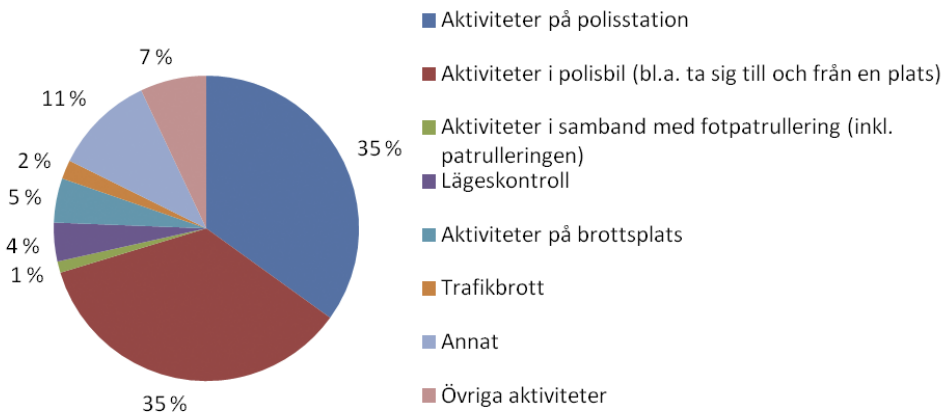
Studiens övergripande fråga rör hur mycket tid som den studerade kategorin av poliser ägnar åt olika aktiviteter. Avsnittet grundar sig på data hämtad från den rikstäckande studien. Aktiviteterna är mycket finstilt indelade i olika moment och utgör grunddata för studien (se tabell I i tabellbilagan, appendix A). I resultatredovisningen i detta avsnitt är momenten sammanförda i aktiviteter efter olika skärningar. Först görs en uppdelning i övergripande aktiviteter efter deras sammanhang. Därefter sker detaljredovisningar. De olika centrala aktiviteterna beskrivs och kommenteras fortlöpande mer utförligt. I de fall det finns viktiga forskningsresultat förs resonemang omkring deras innebörd och följder för polisverksamheten.

I det efterföljande avsnittet sker en analys efter aktiviteternas syften. En särskild redovisning avser i vad mån aktiviteterna inneburit någon form av tvångsanvändning.

Övergripande fördelning av aktiviteter

I figur 1 visas den övergripande fördelningen av den totala arbetstiden. Den huvudsakliga principen för indelningen har varit i vilket sammanhang aktiviteterna utförs.

Drygt en tredjedel av arbetstiden tillbringar poliserna inomhus på en polisstation. En lika stor andel av arbetstiden sitter poliserna i en polisbil. Cirka en procent av arbetstiden ägnas åt fotpatrullering inklusive olika aktiviteter som sker i samband med denna patrulleringsform. Fyra procent av arbetstiden upptas av aktiviteten lägeskontroll. Med det menas att en patrull gör en bedömning av vilka åtgärder som är lämpliga att vidta i en situation. Aktiviteter som primärt utförs på en brottsplats, t.ex. förhör och brottsplatsundersökningar omfattar fem procent av tiden.

Figur 1. Resursåtgång (%) fördelat efter sammanhang som aktiviteterna utförs i (n=28 672 minuter).

Åtgärder på plats för att kontrollera eller beivra trafikbrott står för två procent av tiden. I kategorin annat ingår aktiviteter som inte låtit sig inordnas i någon annan övergripande kategori. Kategorin tar ungefär en tiondel av den sammanlagda resurstiden.

Övriga aktiviteter utgörs av de aktiviteter i tabell II i tabellbilagan (appendix A) som inte förts in i någon överordnad kategori i denna analys.

Aktiviteter som en patrull i huvudsak utför på en polisstation

I uppställningen av tabeller har principen varit att rangordna delaktiviteterna efter hur stor andel av tiden de tar (kolumn 2). Dessutom, för att öka läsbarheten, sker en redovisning efter hur stor andel av tiden för en övergripande kategori en viss delaktivitet tar (kolumn 3).

Mer än en tredjedel av arbetstiden tillbringar polispersonalen således på en polisstation. Två av aktiviteterna upptar ca två tredjedelar av denna tid, nämligen att registrera information och spilltid (se tabell 2).

Tabell 1. Andel (%) av tid på polisstation efter aktivitet (n=10 020 minuter).

Aktivitet*	Andel av total tid	Andel av tiden inne på polisstation
Inregistrering av information	14,4	41,1
Spilltid	8,5	24,3
<i>Diskussion</i>	3,0	8,6
Utsättning	2,6	7,4
<i>Hantera frihetsberövad</i>	1,7	4,9
Utredningsarbete	1,4	4,0
Planering	0,8	2,3
Datastrul	0,7	2,0
<i>Hantering gods/beslag</i>	0,4	1,1
Receptionstjänst, vakt/arrest annan liknande inomhustjänst	0,3 ⁵	0,9
Väntan på att anmälan skall granskas	0,3	0,9
Informationssökning på data	0,3	0,9
Ombyte	0,2	0,6
Tidskodning	0,2	0,6
Fordonsadministration	0,15	0,4
Sanering	0,05	0,1
Summa	35	100,0

* Aktiviteter i kursivstil utförs inte alltid inne på polisstationen. De angivna procentsatserna avser den andel av respektive aktivitet som utfördes inne på en polisstation.

I nedanstående redovisning behandlas inte alla aktiviteter som finns i tabellen. För en definition av dessa se tabell II i tabellbilagan (appendix A).

⁵ Observera att receptionstjänst, arresttjänst är mer omfattande än tidsstudien visar (se metodavsnittet). Uppskattningsvis tillbringar den studerande personalkategorin runt 40 procent av arbetstiden på en polisstation. Det ligger i linje med Knutssons och Partanens (1986) observationsstudie som genomfördes i början av 80-talet. Ligger också i nivå med undersökningar som genomförts i England (Singer, 2001; Mclean & Hillier, 2011).

Inregistrering av information

Sker vid 82 procent av passen. Tar i genomsnitt 42 minuter per tillfälle.

I tidigare studier har det i samband med att en patrull skall avrapportera ett brott eller en händelse noterats hur lång tid det tagit för patrullen från att de kommit in på en station till att de lämnar stationen (eventuella raster/måltidsuppehåll borträknade). Det har visat sig ta ungefär 30 procent av arbetstiden (Holgersson, 2005). I denna tidsstudie har i detalj olika moment som att hantera beslag, spilltid och inregistrering av information dokumenterats. Drygt 14 procent av arbetstiden (och därmed cirka 40 procent av tiden på station) upptas av inregistrering av information. Det ligger ungefär i nivå med en tidsstudie som genomförts i England flera år tidigare (Singer, 2001).

Enligt intervjuer är det vanligt att polispersonal uppskattar tiden för att fylla i uppgifter i datasystem och på blanketter till någonstans mellan 30 och 50 procent av deras arbetstid. Hur kan det komma sig att polispersonalen övervärderar tidsåtgången för detta arbetsmoment? Några orsaker till detta kan vara att:

1. Poliserna gör en jämförelse mellan resursåtgången för att registrera uppgifter i olika datasystem och den tid de kan ägna sig åt andra aktiviteter som de uppfattar vara mer centrala, t.ex. övervakning med polisbil och hantera frihetsberövade. Deras uppskattade tidsåtgång för inregistrering av uppgifter hamnar då på 30 till 50 procent av arbetstiden. Men poliserna bortser då från att andra aktiviteter såsom utsättningar, transporter och spilltid upptar en betydande del av arbetstiden.
2. Poliserna uppfattar att inomhusarbetet tar lång tid på grund av att de känner sig pressade att åka ut från polisstationen. Drygt 40 procent av den tid som polispersonalen tillbringar på en polisstation ägnas åt inregistrering av information.
3. Skrivarbetet inomhus uppfattas inte som ”riktigt” polisarbete och att tidsåtgången därför övervärderas. En ofta förekommande kommentar är: ”*Jag har inte valt polisyrket för att jag skall sitta och skriva saker*”. Det blir uppenbart, med tanke på det som framgår i tidsstudien, att poliser med en sådan inställning inte kommer vara nöjda med nuvarande arbetssituation. Olika former av skrivarbete är nämligen den aktivitet som den studerade personalkategorin lägger ned mest tid på.
4. Det är vanligt att samma uppgifter måste skrivas på olika ställen. Det gäller bl.a. en misstänkts namn, personnummer, gripandetid och plats för gripande. Tidsåtgången för detta överskattas eftersom det hela känns irrationellt och meningslöst.

Att behöva skriva in samma uppgifter flera gånger upplevs som frustrerande. Frustrationen hos polispersonalen har större betydelse för produktionen än den tidsmässiga förlust som dubbelregistreringen innebär, eftersom frustrationen minskar polismännens motivation att överhuvudtaget vidta vissa åtgärder (se även Singer, 2001 och Holgersson, 2005).

Poliserna i de större orterna har i normalfallet en större möjlighet att sitta ostört och avrapportera en händelse jämfört med poliser i mindre orter. I de mindre orterna är risken stor att poliserna tvingas att avbryta avrapporteringsarbetet beroende på att kommunikationscentralen måste ta den rapporterade patrullen i anspråk. Att få avbryta avrapporteringen gör att det tar längre tid att genomföra avrapporteringen.

I större orter kan patruller periodvis fungera som en ambulerande reception och kontinuerligt tas i anspråk till arbetsuppgifter som kräver en skriftlig avrapportering. I mindre orter är intensiteten i normalfallet lägre jämfört med de större orterna. Tidsåtgången för avrapportering har därmed förutsättningar att bli kortare. Å andra sidan får poliser på mindre orter inte lika

mycket rutin på vissa ärenden, vilket gör att det kan ta längre tid att utföra dessa ärenden jämfört med en stor ort. Vid större ärenden får dessutom första patrullen på mindre orter vanligen klara av allt själva på brottsplatsen och sedan utföra allt avrapporteringsarbete. Det är inte ovanligt att det sker i slutet av passet, bl.a. beroende på långa körsträckor eller att poliserna kanske fått bevaka en brottsplats i väntan på annan patrull. När en patrull har mycket att skriva i slutet av ett nattpass och får fortsätta in på förmiddagen går det långsammare att avrapportera jämfört med om poliserna är utvilade.

Det finns stora skillnader i sättet att dokumentera en viss typ av händelse. På vissa orter är rutinerna klart mer effektiva än på andra orter. Samma sak gäller för arbetet när en patrull kommer in med en frihetsberövad. De varierande rutinerna har flera orsaker. Oftast beror det på att befattningshavare med ett stort lokalt inflytande har en viss uppfattning om hur en rutin skall utformas. Uppfattningen kan ibland gå helt stick i stäv med hur samma direktiv eller lagrum tolkas i en annan myndighet. Det har också gått att iaktta skillnader mellan orter inom en och samma myndighet. En anledning till skillnader i rutiner har också att göra med att direktiven från åklagare kan variera mellan olika orter. Enstaka åklagare har haft en stor påverkan på att vissa lokala rutiner ser ut som de gör.

Ett ytterligare skäl till omständliga rutiner är att andra enheter ofta har större makt än poliserna i den studerade personalkategorin. De andra enheterna bestämmer därför i praktiken att ordningspoliserna t.ex. skall fylla i en viss blankett eller lämna/hämta material på en viss plats. Detta underlättar arbetet för en viss enhet, men leder ofta till att rutinerna ur ett helhetsperspektiv blir mindre effektiva. Sådana suboptimeringar är vanligt förekommande.

Det finns stora förhoppningar att tiden på polisstation skall minska som en följd av ett nyinförd IT-system (Polisens mobila utredningsstöd – Pust). Med det nya utredningsstödet kan enklare utredningar redovisas omgående. Istället för att de i värsta fall läses i flera led och blir liggande har yttre tjänstgörande personal fått ett större ansvar att registrera information och slutföra enkla utredningar. Totalt sett kan polisen tjäna på ett sådant förfaringsätt, men för den aktuella personalgruppen innebär det snarare att det finns ett behov att avsätta mer tid för aktiviteten inregistrering av information⁶.

Spilltid

Sker vid 98 procent av passen. Tar i genomsnitt 6 minuter per tillfälle.
--

Att spilltiden är hög har att göra med att både utformningen av polisens lokaler och att rutinerna generellt sett inte är anpassade för den studerade personalkategoriens arbetssituation. I dagsläget får dessa poliser exempelvis varje gång de gjort ett beslag ofta ta sig till ett avdelat utrymme som vanligen ligger långt från avrapporteringsrummet. Att t.ex. kunna lämna

⁶ Observatörens kommentar: Intervjuer och observationer som genomförts i några distrikt efter införandet av det nya systemet indikerar att personalen i normalfallet åker till en polisstation för att utföra avrapporteringen och att avrapporteringen ofta tar längre tid jämfört med tidigare. Det medför i förlängning att det är sannolikt att den studerade personalkategorin kommer att tillbringa mer tid inomhus på en polisstation när systemet byggs ut ytterligare. Någon rikstäckande analys har inte genomförts och förhållande kan också bero på vissa inkörningsproblem. Det är dock några faktorer som är återkommande när personalen ger sin syn på det nya systemet. De upplever att miljön i t.ex. lagerutrymmen och polisbilar inte är tillräckligt tillfredsställande ur en ergonomisk synvinkel för att använda en laptopdator. Också ljusförhållanden och kyla anges kunna göra avrapporteringen problematisk. En annan faktor är att poliser försökt att använda systemet men att uppkopplingen varit för långsam eller inte alls fungerat på vissa platser. Att det bara finns en dator per bil har också angetts som en begränsning eftersom den andra polisen i en patrull ofta får stå överksam om avrapportering skall ske på en brottsplats. Däremot framförs att systemet öppnar andra möjligheter att göra dataslagningar, vilket har underlättat arbetet. Om Pust väl etableras fullt ut går effekterna att mätas genom att jämföra utfallet med data från denna studie.

beslagtaget gods i anslutning till avrapporteringsrum skulle minska spilltiden. Denna, som kan tyckas i varje enskilda ärende obetydliga tidsspilla, innebär totalt sett en omfattande tidsåtgång.

Den studerade personalkategorin utför vissa moment ofta. Någon eller några minuters onödig tidsåtgång, t.ex. att vänta på att LKC (länskommunikationscentralen) skall öppna porten, att ta sig till arrest med frihetsberövad, att hämta väskor och annan utrustning, att lämna beslag och föremål för teknisk undersökning, att ta sig från/till polisbil från avrapportering/fikarum och att personal måste sitta på olika ställen vid avrapportering gör att den totala spilltiden blir hög. Kostnaden för spilltid går att beräkna till närmare 400 miljoner kronor årligen (se appendix G).

Det kan vara stora skillnader i spilltid mellan olika orter beroende på lokaliteternas och rutinernas utformning.

En strävan att öka antalet tjänstgöringspass genom att minska arbetspassens längd har ökat resursåtgången för bl.a. spilltid, utsättningar och personalutjämning mellan polisstationer. Det beror på att olika moment som att hämta utrustning, kontrollera fordon och packa utrustning i fordon utförs fler gånger om tjänstgöringen sprids ut på fler arbetspass.

Diskussion

Sker vid 68 procent av passen. Tar i genomsnitt 16 minuter per tillfälle.

En hög genomströmning av poliser på stora stationer ökar sannolikheten för att poliser träffar på kollegor som de inte sett på länge. Normalt vedertagna sociala regler gör att det vore onaturligt att inte diskutera lite om vad som hänt sedan de träffades senast. Det gör att diskussioner lätt kan uppstå på den stora stationen. Å andra sidan är det en mer familjär stämning på mindre stationer och det finns en större kunskap om varandra samt om kriminella och brott som kan utgöra ett samtalsämne. De diskussioner som har en koppling till tjänsten är av betydelse för hur poliserna sedan agerar. Samtalen mellan poliser påverkar nämligen uppfattningen om vad som är att anse som ett bra agerande och hjälper poliserna att hantera de ofta motstridiga krav som finns inbyggda i polisyrket (se Ekman, 1999; Holgersson, 2005).

Utsättning

Sker vid 77 procent av passen. Tar i genomsnitt 16 minuter per tillfälle.

Utsättningarna ser ungefär likadana ut överallt i Sverige. Ofta handlar det om en genomgång om vilka personer som frihetsberövats sedan sist samt en redovisning av passets patrullsammanställning. Det är heller inte ovanligt med någon form av anekdot från tidigare pass. Ibland kan olika underrättelseinformation ges. En mindre del av utsättningarna brukar beröra det aktuella arbetspasset, även om det finns en del undantag. Nyttan av informationen som förmedlas på utsättningarna inför ett arbetspass står ofta inte i proportion till längden på utsättningarna, men utsättningarna fyller även en social funktion.

Att tidsstudien pekar på att utsättningar inte alltid genomförs har att göra med att polispersonal ibland engageras i arbetsuppgifter innan utsättningen börjar. På mindre stationer händer det att man inte har någon utsättning.

Hantering av frihetsberövad

Sker vid 53 procent av passen. Tar i genomsnitt 11 minuter per tillfälle.

Omfattningen på denna aktivitet varierar stort mellan olika orter beroende på i hur hög grad civilanställd personal används för dessa arbetsuppgifter. Det är inte bara i arresten som polispersonal hanterar frihetsberövade personer. Vid ett gripande är det vanligt att minst en polis vaktar den frihetsberövade. Det bör påpekas att i studien har transporter av

frihetsberövade exkluderats från aktiviteten ”Hantera frihetsberövad” utan bokförs istället i aktiviteten restid.

I Sverige använder polisen personbilar som saknar specialanpassade⁷ förvaringsutrymme för frihetsberövade. När någon har frihetsberövats tvingas därför i normalfallet en polis sitta tillsammans med den frihetsberövade i baksätet på polisbilen. Att polisresurser går åt till detta blir särskilt kännbart på mindre orter. Förutom att polisresurser med nuvarande lösning blir uppbundna ökar sannolikheten för att polispersonal och/eller frihetsberövade skadar sig i samband med att det uppstår en våldssituation i polisbilen på grund av de tvingas sitta i samma utrymme. Flera tragiska dödsfall har inträffat just i polisens fordon då polispersonalen har använt betvängande våld mot frihetsberövad för att denne inte skall stöka runt i fordonet.

Utredningsarbete

Sker vid 21 procent av passen. Tar i genomsnitt 22 minuter per tillfälle.

Det händer att en patrull kan få åka till en polisstation och exempelvis administrera ett större beslag i ett ärende, trots att de själva inte varit delaktiga i det.

På en del håll förekommer det att yttre personal har utredningstjänst inlagt i schemat under delar av året när det normalt sett är lugnare. Flera poliser uppfattar detta som positivt. De menar att det gör att man har något att göra som känns meningsfullt samtidigt som det ökar kompetensen. För att aktiviteten skall fungera är det viktigt att utredningsarbetet utformas så att det passar verksamheten och att personalen blir motiverade att utföra dessa arbetsuppgifter.

Planering

Sker vid 9 procent av passen. Tar i genomsnitt 36 minuter per tillfälle.

Tidsåtgången för denna kategori är högre än tidsstudien visar eftersom studien inte omfattar de observerade enheternas periodplaneringsdagar⁸. I de fall det förekommer periodplanering genomförs den vanligen var sjätte vecka. Dessutom tillkommer tid då poliser själva sitter och planerar sin arbetstid. Uppskattningsvis hamnar tidsåtgången för planering på ett par procent av arbetstiden (dvs. motsvarar en kostnad på ca 100 miljoner kronor per år⁹). Det bör påpekas att den totala kostnaden för olika planeringsaktiviteter inom polisorganisationen är högre. De uppskattade kostnaderna avser enbart den studerade personalkategoriens verksamhet.

I huvudsak utgörs den redovisade tidsåtgången av yttre befäls planering. Också denna tidsåtgång blir något undervärderad eftersom observationerna inte inbegriper förberedande arbete inför arbetspass när befälen haft en annan startid än övrig personal.

Datastrul

Sker vid 19 procent av passen. Tar i genomsnitt 14 minuter per tillfälle.

För att få ett perspektiv på omfattningen kan kostnaden per år för datastrul uppskattas till att motsvara lönekostnaden för cirka 60 heltidsarbetande poliser (se appendix G).

⁷ I enstaka fordon som används inom den särskilda polistaktiken (SPT) finns dock möjlighet att förvara frihetsberövade i särskilt avpassade utrymmen. Särskild Polis Taktik kommer till användning vid speciella arrangemang såsom högriskmatcher i fotboll och demonstrationer.

⁸ Det är vanligt att personal går på så kallad periodplanerad lista. Det betyder att tjänstgöringslistan inte är fast utan skall anpassas efter verksamhetens och personalens behov. För att lyckas med detta är det vanligt att det genomförs möten med all inblandad personal. De dagar som dessa möten hålls brukar kallas periodplaneringsdagar och innehåller ofta andra typer av aktiviteter såsom APT-möten (Arbetsplatsträff).

⁹ Se appendix G för beräkning av kostnad.

Det största problemet med datastrul verkar dock inte vara tidsförlusten utan den frustration som strulet orsakar. Att inte komma in i system eller att dokument inte går att skriva ut kan upplevas som mycket stressande. Det påverkar polispersonalens motivation negativt (Holgersson, 2005).

Hantering gods/beslag

Sker vid 7 procent av passen. Tar i genomsnitt 24 minuter per tillfälle.

Under tidsstudien inträffade ingen händelse som medförde en omfattande beslagshantering. Det händer att polispatruller får lägga ned flera timmar på att hantera beslagtaget gods. Omfattningen på denna aktivitet ligger sannolikt därför något högre än tidsstudien indikerar. Det bör observeras att i hanteringen av beslagtaget gods särredovisas spilltiden, dvs. den tid det tar för en patrull att ta sig till det utrymme som beslagtaget gods skall förvaras i (om det tar en minut eller längre).

Receptionstjänst, vakt/arrest annan liknande inomhustjänst

Sker vid 2 procent av passen. Tar i genomsnitt 73 minuter per tillfälle.

Tidsåtgången för denna aktivitet är avsevärt mer omfattande än vad tidsstudien visar eftersom en polis som i början av pass fått en sådan uppgift inte omfattades av observationerna.

En grov uppskattning är att resursåtgången ligger någonstans mellan fyra och åtta procent av den studerade personalkategoriens totala arbetstid. I vissa fall kan det handla om att dessa poliser ägnar 20 procent av sin arbetstid åt denna typ av arbetsuppgifter, medan poliser i andra orter i princip aldrig ägnar sig åt sådana uppgifter. Aktiviteten uppskattas hamna på runt femte plats i listan avseende den vanligaste utförda aktiviteten. Omfattningen på dessa uppgifter har ökat under senare tid och det är därför svårt att bedöma aktuell tidsåtgång.

Väntan på att anmälan skall granskas

Sker vid 7 procent av passen. Tar i genomsnitt 18 minuter per tillfälle.

På stora polisstationer kan patruller få stå i kö hos en befattningshavare som i tur och ordning läser igenom ärenden. En hög omsättningen av patruller gör att det finns ett behov av att arbetet struktureras på detta sätt. Avskaffandet av turlag har ökat tidsåtgången för detta arbetsmoment. De som granskar kan ha lite olika idéer om hur bl.a. en anmälan skall utformas. I och med att en patrull inte har samma chef är risken större att det uppstår ett behov av att göra kompletteringar av avrapporteringen och att på nytt få ställa sig i kö. Väntetiden kan då totalt sett bli ganska lång. Tidigare var behovet inte lika stort att direkt få klartecken på avrapporteringen eftersom poliserna och granskare i normalfallet tillhörde samma turlag. Om något var fel och ärendet inte var akut kunde en korrigerig vänta till nästkommande arbetspass.

Det händer att ett stationsbefäl blir upptagen under en längre stund. Det är framförallt vanligt på mindre stationer där stationsbefälen mer har en allt i allo syssla jämfört med de allra största polisstationerna. Att genomsnittstiden hamnar på 18 minuter beror på att ett stationsbefäl vid ett tillfälle fick hålla förhör själv då det inte fanns någon kriminalpersonal tillgänglig. Det var nödvändigt att vänta på att få anmälan godkänd eftersom det var fyra personer frihetsberövade i ärendet och att patrullen skulle sluta passet. Det uppstod en väntetid på 39 minuter för att få anmälan granskad. Om denna händelse räknas bort från statistiken hamnar den genomsnittliga tidsåtgången på 11 minuter. Vid ett tillfälle fick patrullen vänta onormalt länge i en storstads cityområde (19 minuter) för att få en anmälan godkänd. Det berodde på att det var många patruller före. Den genomsnittliga granskningstiden hamnar på cirka åtta minuter om även denna händelse räknas bort från statistiken.

I tabell I framgår att andelen arbetspass där en patrull väntar på att en anmälan granskas ligger på sju procent. Att siffran inte är högre har att göra med att så länge någon i patrullen har inregistreringsarbete kvar att göra bokförs tiden på aktiviteten inregistrering av information. Det är först när en patrull enbart väntar på att få en anmälan godkänd som tiden bokförs på aktiviteten ”väntan på att en anmälan skall granskas”.

Informationssökning på data

Sker vid 7 procent av passen. Tar i genomsnitt 17 minuter per tillfälle.
--

När polispersonal är ute uppstår ofta olika frågor, t.ex. att få reda på var det är förbjudet att dricka öl, ha hundar okopplade samt vilka regler som gäller för en viss typ av trafikbeteende.

Ibland är det nödvändigt att ta reda på information för att kunna driva ett ärende vidare. Informationssökning kan också utföras av ren nyfikenhet för att patrullen vill lära sig något till nästa gång de hamnar i en liknande situation. Det upplevs ofta som omständligt att finna relevant information. Många gånger har polispersonalen liknande funderingar, men informationen är inte sammanställd. Det finns inte tid för dem att genomföra någon slags mindre rättsutredning för att ta reda på vad som gäller i en viss situation.

Aktiviteter som i huvudsak utförs i en polisbil

Drygt en tredjedel av arbetstiden tillbringar polispersonalen i en polisbil. I tabell 2 redovisas de aktiviteter som i huvudsak utförs i en polisbil. Det finns även aktiviteter som delvis utförs i en polisbil, t.ex. brottsofferstöd, långtgående förstahandsåtgärder och övervakning utanför krogar. Tiden som polispersonalen tillbringar i en polisbil är därför högre än tabellen visar.

Tabell 2. Andel (%) av tid i polisbil efter aktivitet (n=10 140 minuter).

Aktivitet*	Andel av total tid	Andel av tiden i polisbil
Allmän bilövervakning	14	39,3
Framkörning	7,8	21,9
Restid	7,7	21,6
Spaning efter person från polisbil	1,7	4,8
<i>Hjälp/service</i>	0,9	2,2
Bilövervakning, hög fokusering	0,8	2,2
Följa efter fordon	0,5	1,4
Personutjämnning mellan stationer	0,5	1,4
<i>Hantera djur</i>	0,35	1,0
<i>Handräckning</i> ¹⁰	0,2	0,6
<i>Väntan på LKC</i>	0,2	0,6
Övervakning från polisbil av samling med ungdomar	0,2	0,6
<i>Kontakt med ordningsvakt</i>	0,17	0,5
<i>Kunskapsöverföring personer/bilar/adresser</i>	0,1	0,3
Flyttning av fordon	0,1	0,3
<i>Kontakt med nattvandrare motsv</i>	0,05	0,1
<i>Uppställning i samband med larm</i>	0,01	0,03
<i>Rapporteftergift</i>	0,01	0,03
Deltagande i biljakt	0,01	0,03
Summa	35,3	100,0

* Aktiviteter i kursivstil utförs inte alltid i en polisbil. De angivna procentsatserna avser den andel av aktivitet som utfördes i en polisbil.

Allmän bilövervakning

Sker vid 98 procent av passen. Tar i genomsnitt 17 minuter per tillfälle.

Den allmänna bilövervakningen har en framträdande roll i tidsstudien. Polisverksamheten har i det avseendet inte genomgått någon nämnvärd förändring sedan Knutsson och Partanen gjorde en studie vid mitten av 1980-talet (Knutsson & Partanen, 1986). Resursåtgången för bilpatrullering ligger även i nivå med studier som genomförts i Storbritannien (Singer, 2001; Melean & Hillier, 2011).

Trots att det finns ett tydligt och av många accepterat resultat¹¹ från ett i det närmaste klassiskt experiment med bilburen rutinpatrullering – *the Kansas City Preventive Patrol Experiment* – där det framgick att rutinpatrullering vare sig har effekter på brottsligheten eller människors

¹⁰ Denna aktivitet är underskattad (se metodavsnitt).

¹¹ Se t.ex. Hough & Clarke, 1980; Morris & Heal, 1981; Wycoff, 1982; Knutsson & Partanen, 1986; Bayley, 1998; Waddington, 1999 och Weisburd & Eck, 2004.

upplevelse av trygghet (Kelling, m.fl., 1974), är det en vanligt förekommande uppfattning i den personalkategori som studerats att den allmänna bilövervakningen har en stor betydelse för att förebygga brott och för att öka medborgarnas trygghet.

Skälet till att den allmänna bilövervakningen upptar en så pass stor del av arbetstiden beror dock inte bara på personalens inställning. När patruller tvingas täcka stora geografiska områden är förutsättningarna begränsade för att de skall kunna anamma polisära metoder som visat sig kunna ha effekt.

Framkörning och restid

Sker vid 96 resp. 95 procent av passen. Tar i genomsnitt 7 resp. 11 minuter.

Svensk polis lägger stora resurser på att polispersonalen skall ta sig till eller från en plats. Drygt 15 procent av den studerade personalkategoriens arbetstid går åt till att transportera sig till eller från en plats (framkörning och restid). Det bör också beaktas att en del av den allmänna bilövervakningen handlar om att patruller skall ta sig till eller från olika platser.

Framkörningstid och restid uppvisar variationer mellan orter beroende på skillnader i avstånd mellan polisstationer och platser där poliser gör ingripanden. Storstaden och mindre orter uppvisar likheter. I storstäder kan mycket trafik göra att det tar relativt lång tid att ta sig fram, medan det på landsbygden ofta blir frågan om omfattande transporttider beroende på långa avstånd.

Det finns forskning som visar att den faktiska utryckningstiden inte har en avgörande betydelse för allmänhetens tillfredsställelse med utryckningstiden. Det är inte den absoluta tiden som är det centrala utan i vad mån den förväntade tiden hos den som kontaktat polisen stämmer med den faktiska (Pate m.fl., 1976). Förmåga att rycka ut snabbt efter ett samtal från allmänheten ökar heller inte nämnvärt sannolikheten att gripa misstänkta brottslingar och att det är ovanligt att snabb utryckning förhindrar ytterligare skador. En viktig förklaring är att samtalen från allmänheten vanligen är så fördröjda att det inte spelar någon roll hur mycket polisen än försöker att komma fram snabbt. Händelserna är ofta redan avslutade när polisen blir kallade. Spelman och Brown (1981) fann att i 75 procent av fallen upptäcktes brotten långt efter att de inträffat. I de 25 procent av fallen då brottsoffer direkt konfronterades med en gärningsman rapporterades nära hälften in till polisen först efter fem minuter. Den första reaktionen var chock och paralysering, nästa var att ta kontakt med någon de kände, en vän eller en släkting. Om inte polisen kom till brottsplatsen inom en minut från det att ett brott inträffat hade chanserna att fånga gärningsmannen på brottsplatsen i realiteten försvunnit.

För att polispersonalen skall kunna komma snabbt till en brottsplats är tidsintervallet från att en medborgare utsatts för ett brott till att informationen når rätt befattningshavare inom polisen viktig (Holgersson, 2008). De stora länskommunikationscentralerna har minskat möjligheterna att lyckas med detta genom att processen för att fånga och sprida information har blivit mer omständlig.

Spaning efter person från polisbil

Sker vid 53 procent av passen. Tar i genomsnitt 7 minuter per tillfälle.

Spaning efter person från polisbil är en vanligt förekommande arbetsmetod. I många fall finns det mer effektiva sätt för att få tag i misstänkta, men ibland är det den åtgärd som står till buds.

Vissa poliser har en högre förmåga att få tag i eftersökta gärningsmän. En orsak är en hög person- och lokalkännedom. En annan är att dessa poliser i högre grad jämfört med genomsnittspolisen går ut ur polisbilen för att agera (Holgersson, 2005).

Hjälp/service

Sker vid 44 procent av passen. Tar i genomsnitt 10 minuter per tillfälle.

Denna aktivitet kan handla om väldigt många olika saker. Det kan röra sig om att hjälpa någon att laga en barnvagn provisoriskt eller att få upp en dörr som gått i baklås. I de flesta fall handlar hjälp/service om att svara på olika former av frågor. I mindre orter är det inte ovanligt att polisen väljer att skjutsa hem en kraftigt berusad person, istället för att köra denna till en polisstation. En sådan åtgärd är sällan förekommande i de större orterna. Poliserna sitter i bilen när de utför hjälp/service vid knappt en procent av den totala resurstiden. Det kan t.ex. handla om att visa vilsna turister vägen, att skjutsa en person till akuten, till en bensinmack eller att svara på frågor genom ett nedvevat fönster på polisbilen.

Bilövervakning, hög fokusering

Sker vid 14 procent av passen. Tar i genomsnitt 14 minuter per tillfälle.

Under deltagande observation och genom intervjuer med poliser som har en hög förmåga att upptäcka brott har det framgått att sannolikheten är större att upptäcka något intressant genom att stå still på en lämplig plats jämfört med att åka runt och mer på måfå leta efter något att kunna agera mot.

Wilson (1994) kom fram till att polisen kan påverka våldsbrottslighet där vapen används genom att polismännen arbetar aktivt mot vapeninnehav på högriskplatser, mot högriskpersoner och på högrisktidpunkter (se även Moore, 1980; McDowall, 1991; Sherman & Rogan, 1995; Sherman, Shaw & Rogan, 1995; McGarell, Chermak & Weiss, 2002; Koper & Mayo-Wilson, 2006).

Bilövervakning med en hög fokusering mot ett visst fenomen kan ha effekter, men i normalfallet väljer istället polispersonalen att ägna sig åt allmän bilövervakning. En orsak är uppfattningen om att den allmänna bilövervakningen är viktig att genomföra. En annan att det är svårt för personalen att hålla reda på intressant information kopplat till olika platser, individer och tidpunkter, när polispatruller förväntas täcka stora geografiska områden. En tredje är att en hög fokusering kräver ett engagemang där det ofta handlar om att stå stilla på en plats och vänta på att någon skall dyka upp, vilket kan upplevs som tråkigt i jämförelse med att åka runt.

Följa efter fordon

Sker vid 58 procent av passen. Tar i genomsnitt 2 minuter per tillfälle.

Tidsåtgången för att få hjälp med en dataslagning på ett fordon genom att ta kontakt med någon av de stora länskommunikationscentralerna är så pass betydande att den i hög grad påverkar omfattningen på aktiviteten följa efter fordon. Svarstiderna är ibland så långa att det har inflytande på en patrulls intresse av att kontrollera ett fordon. Patrullen kan uppleva att det blir pinsamt att följa efter ett fordon alltför länge i väntan på att få kontakt med en operatör på en länskommunikationscentral. Dessutom kan det hända att patrullen riskerat att hamna helt ”offside” om de fortsätter att följa efter ett fordon.

Det går att göra dataslagningar direkt med hjälp av bärbar radio eller genom ett mobilt datasystem, men detta upplevs ibland som omständligt.

Personalutjämnning mellan polisstationer

Sker vid 5 procent av passen. Tar i genomsnitt 34 minuter per tillfälle.

På vissa orter sker personalutjämnning ständigt och omfattar både arbetstid i början och i slutet av ett pass. Det är inte ovanligt att personalutjämnning på dessa orter regelmässigt tar 1-1,5 timmar av varje arbetspass. På de orter där personalutjämnning är vanligt förekommande tjänstgör i normalfallet bara någon enstaka patrull. Där kan därför tiden för att genomföra personalutjämnningar vara en av de tio mest resurskrävande aktiviteterna. Kostnaden för personalutjämnning beräknas motsvara minst 50 heltidstjänster per år (se appendix G).

Handräckning

Sker vid 5 procent av passen. Tar i genomsnitt 42 minuter per tillfälle.

Till största delen handlar denna aktivitet om att polispersonal transporterar någon i ett polisfordon. Tidsåtgången för denna kategori är högre än tidsstudien visar eftersom patruller som i början av ett pass fått ett handräckningsuppdrag inte inkluderas i studien. Resursåtgången för handräckning uppskattas till mellan en och två procent av den studerade personalkategoriens arbetstid. Det bör påpekas att till detta tillkommer i många fall personal som enkom arbetar med handräckningsverksamhet. Dessa omfattas inte av denna studie och tas därmed inte med i beräkningarna av resursåtgången. I tidstudien särredovisas kostnaden för framkörning eftersom omfattningen på denna påverkas av polisstationernas placering. Polisorganisationen har därigenom möjlighet att påverka denna transporttid.

Hantera djur

Sker vid 7 procent av passen. Tar i genomsnitt 24 minuter per tillfälle.

Polispersonalen får hantera alla möjliga typer av ärenden. Det kan handla om att t.ex. katter, hundar och hästar måste omhändertas beroende på ett dödsfall eller att ägaren har misskött dem. Det kan också röra sig om att någon har uppmärksammat en papegoja, giftorm eller minigris som rymt. Polispatrullen skall då försöka fånga detta djur och sedan transportera det till lämplig plats. Den största delen av resurstiden åtgår till transporter, ofta till olika typer av djurstallar. Det förekommer att särskilda poliser arbetar med hantering av djur. Dessa poliser omfattas inte av studien. Polisens totala kostnad för att hantera djur är således större än denna tidsstudie indikerar. Aktiviteten ger intrycket av att öka i omfattning.

Kontakt med ordningsvakt

Sker vid 16 procent av passen. Tar i genomsnitt 4 minuter per tillfälle.

Aktiviteten avser inte tillfällen då ordningsvakt och polispersonal har kontakt med varandra i samband med t.ex. ett frihetsberövande, bråk och stök eller vid långtgående förstahandsåtgärder. Det som ingår i denna aktivitetstyp är när polispersonal enbart samtalar med ordningsvakt. Ofta handlar det om att polispersonalen stannar till bilen och frågar ordningsvakten om hur läget är. Polispersonalen kan också gå ut ur bilen, men det är något vanligare att kontakten sker direkt från bilen.

Övriga aktiviteter som följer ingår inte i tabell I, utan tabell II (se Appendix A).

Väntan på länskommunikationscentral (LKC)

Avser väntan på kontakt med eller information från en länskommunikationscentral (LKC) för att kunna ta sig till en plats, t.ex. att patrullen inte hittar till en brottsplats och måste ha mer information. Tidsåtgången för väntan på LKC är betydligt högre än vad som framgår av tidsstudien eftersom en stor del av tiden i samband med aktiviteten lägeskontroll och aktiviteten följa efter fordon utgörs av väntan på information från LKC. Dessutom tillkommer väntetider för allmänheten som förlänger tiden från att en händelse inträffar tills ett ingripande kan avslutas. Under intervjuer och deltagande observation har det framkommit att väntetiderna kan vara betydande. I huvudsak gäller det de största centralerna.

Rapporteftergift

Avser tidsåtgången för att meddela att en person inte kommer att bli rapporterad, men att förklara och påpeka att denne gjort fel. I samband med bilpatrullering gick många av dessa tillsägelser snabbt. Det handlade t.ex. om att säga till en cyklist som körde utan lyse att leda cykeln eller sätta på lyset. Tillsägelser som skedde i samband med att personalen satt kvar i fordon saknade ofta skärpa. Polispersonalen verkade vara medveten om att personen i fråga strax skulle fortsätta med sitt beteende (se även Knutsson & Partanen, 1986 sid. 81-85).

Deltagande i ”biljakt”

Aktiviteten avser inte bara när en patrull själva följer efter ett fordon utan även när patrullen engagerar sig i ett efterföljande/förföljande som annan patrull är engagerad i. Under tidsstudien blev den observerade patrullen involverad i två ”biljakter”. Bägge inträffade i storstad och i bägge fallen slutade jakten med att gärningsmänen lämnade bilen springande. Det förekommer att biljakter blir tidsmässigt betydligt längre än de fall som inträffade under tidsstudien. Särskilt gäller det på mindre orter, men samtidigt är frekvensen lägre där än i storstad.

Aktiviteter som i huvudsak utförs i samband med fotpatrullering (inkl. patrulleringen)

Som framgår av tabell 3 upptar fotpatrullering och aktiviteter som i huvudsak utförs i samband med fotpatrullering lite drygt en procent av den studerade personalkategoriens arbetstid, där själva patrulleringen upptar ca två tredjedelar av denna resurstid.

Tabell 3. Andel (%) av tid vid fotpatrull efter aktivitet (n=344 minuter).

Aktivitet*	Andel av total tid	Andel av fotpatrulltid
Fotpatrullering	0,8	66,7
Övervakning utanför krogar, vid korvkiosker och hamburgerrestauranger etc	0,1	8,3
Kontakt ordningsvakt	0,1	8,3
Övervakning till fots ungdomsgång	0,1	8,3
PL 13 § (avvisande/avlägsnande)	0,05	4,1
Följa efter person till fots	0,05	4,1
Springa till fots mot brottsplats	0,01	0,1
Summa	1,2	99,9

* Aktiviteter i kursivstil utförs inte alltid i samband med fotpatrullering. De angivna procentsatserna avser den andel av aktivitet som utfördes i samband med fotpatrullering.

Fotpatrullering

Sker vid 18 procent av passen. Tar i genomsnitt 14 minuter per tillfälle.

För fotpatrullering är skillnaden stor mellan olika orter och enheter. I vissa stadskärnor förekommer det att personal fotpatrullerar ett helt arbetspass, medan det finns orter där det i stort sett aldrig förekommer någon fotpatrullering. Differensen mellan fotpatrullering och allmän bilövervakning kan vara värd att notera, knappt en procent jämfört med 14 procent. Någon större skillnad gentemot förhållandet vid början av 1980-talet verkar inte finnas (Knutsson & Partanen, 1986). Liknande värden på omfattningen av fotpatrulleringen framkom i en tidsstudie som genomfördes i början av 00-talet i Storbritannien (Singer, 2001). Där lyckades man dock genom en reform öka andelen fotpatrullering bland uniformerad personal (McLean & Hillier, 2011).

Det förekommer en uppfattning att korta uttryckningstider har en avgörande betydelse för polisens effektivitet och att fotpatrullering riskerar att försämra beredskapen att genomföra snabba utryckningar. Polisiärt ger det dock mer att gå ut ur polisbilen eller på annat sätt engagera sig i olika aktiviteter än att vara orolig för att denna beredskap skall åsidosättas (se vidare Holgersson, 2008).

Wakefield summerar efter en forskningsgenomgång kring fotpatrullering att allmänheten inte ensidigt vill ha mer fotpatrullering, utan istället efterfrågar ett visst typ av förhållningssätt från polisens sida. Fotpatrullering kan bedrivas på olika sätt. Ett tillvägagångssätt som är positivt i en situation behöver inte vara det i ett annat sammanhang. Wakefield fann att polisen har störst möjligheter att leva upp till allmänhetens förväntningar med fotpatrulleringen genom att poliserna har ett nära samarbete med lokalsamhället där de är en drivande aktör för att lösa olika former av problem (Wakefield, 2006).

Ett tidigt experiment inom polissforskningen – *the Newark Foot Patrol Experiment* – visade att medborgare känner ökad trygghet av fotpatrullering och att den är gynnsam för att skapa informella kontakter. Däremot gick det inte i denna studie att finna några förebyggande effekter på brottsligheten (Kelling m.fl., 1981). Studien har dock ett antal år på nacken. I ett annat experiment av avsevärt senare datum och med en annan uppläggning – *the Philadelphia Foot Patrol Experiment* – där nya landvinningar i metodologi tagits i bruk, har dock

brottsförebyggande effekter dokumenterats. Fotpatrullering infördes i områden med särskilt hög våldsbrottslighet och jämfördes med liknande områden utan fotpatrullering. Våldsbrotten i form av mord, dråp, grov misshandel och rån som var de brottskategorier som studerades, minskade i de så kallade hot-spotområdena (områden med hög koncentration av brott) där fotpatrullering i form av tvåmannapatruller blev införd. Effekten var starkast i områdena med störst våldsbrottslighet (Ratcliffe m.fl., 2011).

Tidigare har påpekats att den allmänna bilövervakningen bör undvikas. Samma sak kan sägas gälla fotpatrullering som bedrivs utan att syftet klargjorts. Det går att resonera kring tre olika sätt att bedriva fotpatrullering med olika syften. Ett handlar om att fokusera på att skapa goda relationer till allmänheten. Ett annat innebär en strävan att uppnå största möjliga trygghetseffekt och slutligen det tredje som syftar till att förebygga brott.

Det handlar således om att välja en metod beroende på vad målet med fotpatrulleringen är. Om syftet är trygghetsskapande handlar det om att välja plats och tid så att poliserna får en hög exponering. Är det istället en relationsskapande effekt som eftersträvas kan det vara fördelaktigt om poliserna patrullerar enskilt, där inriktningen för bl.a. plats- och tidsval rör sig om att försöka åstadkomma en så gynsam kommunikationssituation som möjligt. Av Knutssons och Partanens studie (1986) framgick att de s.k. kvarterspoliserna som ensamma bedrev fotpatrullering främst hade kontakter med barn, pensionärer, affärsanställda och s.k. A-lagare, dvs. de personer som finns i centrumområden under dagtid.

Personers beteenden vid en viss tidpunkt på en viss plats kan påverkas genom en temporär förändring av en situations kontext (se Felson, 1987; Brantingham & Brantingham, 1984). En närvaro av polispersonal på en plats kan i sammanhanget vara en viktig komponent som kan förebygga brott. Det kan finnas goda förutsättningar att förebygga brott om fotpatrulleringen utförs på platser med en hög brottslighet (Ratcliffe m.fl., 2011). Till skillnad från en relationsfokuserad metod, där det kan vara fördelaktigt om poliserna patrullerar enskilt, handlar det i sådana fall om att poliserna måste vara tillräckligt många för att kunna göra ingripanden och att polispersonalen verkligen är aktiva i detta avseende.

Övervakning utanför krogar, hamburgerrestauranger, korvkiosker etc

(Aktiviteten ingår i tabell II, Appendix A).

Övervakning utanför krogar, hamburgerrestauranger, korvkiosker etc. avser när en patrull bevakar en sådan inrättning. I tiden räknas inte när patrullen rullar förbi en krog och eventuellt stannar till en kort tid. Övervakningen utanför bl.a. krogar är något undervärderad i studien eftersom den hamnar under flera andra punkter, t.ex. kontakt med allmänhet, bilövervakning eller kontakt med ordningsvakt.

I de flesta fall åker polispersonalen fram till en krog i fordonet, men utför aktiviteten utanför bilen till fots. Aktiviteten definieras därför som en form av fotpatrullering även om det för nästan hälften av resurstiden handlade om att övervakningen skedde inifrån en stillastående polisbil. Området i nära anslutning till vissa krogar, hamburgerrestauranger, korvkiosker går att definiera som så kallade hot-spots vid vissa tidpunkter på dygnet.

Effekten av polisens arbete mot hot-spots är väldokumenterad (se exempelvis Braga m.fl., 1999; Braga, 2001; Weisburd & Eck, 2004; Clarke & Eck, 2006). Både intervjuer och deltagande observation pekar på att polispersonal ofta kan avstyra bråk utanför exempelvis krogar och i köer till matställen, men att närvaron samtidigt gör att brott som annars inte skulle anmälas blir anmälda.

Carr-Hill och Stern (1979) tydliggör svårigheten att mäta effekten av polisens närvaro genom att studera brottsstatistik. Dessa forskare har funnit att ju fler poliser det är i ett område, desto

större är sannolikheten att brott anmäls, vilket kan neutralisera den mätbara effekten på brottsligheten som deras närvaro har haft (se även Schnelle m.fl., 1975; se vidare Holgersson, 2008). Detta förhållande kan göra att effekten av polisens övervakning utanför krogar blir svårsmätbar om man enbart utgår från dess påverkan på antalet anmälda brott. En annan faktor som kan påverka utfallet av övervakningen är på vilket sätt arbetet bedrivs. Om en polis gör ett ingripande eller ej handlar både om dennes motivation och kunskap (Holgersson, 2005). Noteringar från fältstudier som genomförts vid tidigare forskning pekar på betydelsen av kunskap:

"Jag stod utanför en krog tillsammans med en ung kollega. Det var stängningsdags och mycket folk befann sig utanför krogen. Jag tittade på kollegan. Han tittade ut över folkhavet, men det såg ut som han hade en "tusenmilablick", d.v.s. han tittade rakt ut i folksamlingen och verkade inte fästa blicken på enskilda individer för att kunna göra en bedömning av deras status. Jag frågade honom: 'Vad tittar du på?' Han svarade lite förvånat att han inte tittade på något speciellt och undrade lite över min fråga. Jag fortsatte att fråga: 'Ser du killen med vit tröja, ser du att hans ögon är 'mörka' av ilska och att han fokuserar blicken på en kille framför sig.' 'Jaha, ja det har du nog rätt i' svarade kollegan nyfiskt. Vi gick fram och pratade med killen med vit tröja. Han visade sig vara arg, men vårt samtal med honom gjorde att han lugnade ner sig. När vi hade återvänt till trottoaren där vi tidigare hade stått frågade jag kollegan: 'Kolla, ser du nåt speciellt, nu då?'. 'Nja, menar du han i blå tröja?', frågade kollegan undrande.... Vi fortsatte att stå och titta på folk och gick fram och pratade med en del personer i syfte att avstyra bråk. Det som slog mig var att det jag hade tagit som självklart att man i rollen som polis upptäckte, var något man var tvungen att lära sig. Den unga kollegan var inte trött och omotiverad. Det var inte därför han inte såg de individer som det fanns skäl att gå fram och prata med. Han behövde få handledning i vart man skulle rikta intresset och lära sig att man inte behöver få beslut om en tvångsåtgärd för att gå fram och prata med en person.

Vid ett annat tillfälle står jag vid ett räcke i ett nyöppnat varuhus med en äldre kollega. Varuhuset har flera öppna våningsplan och det rör sig ganska mycket människor där. Jag ser att kollegans blick hela tiden byter fokus. Nya personer är kontinuerligt föremål för hans granskning. Jag frågar honom: 'Du kanske tycker frågan låter dum, men vad tittar du på när du står så här och spanar ut över folkhavet?'. Kollegan svarade eftertänksamt efter någon sekunds funderande: 'Jag tittar på om det är nåt som inte stämmer in, om nån tittar sig för mycket omkring, eller för lite, om någon går för snabbt eller för sakta....'. Vi roade oss med att jämföra våra bedömningar och kunde se att vi hade ungefär samma uppfattning om vilka individer som var avvikande. Vi konstaterade att det verkade vara någon form av kunskap som man förvärvade genom polisrollen. Att man reagerade för det avvikande (Holgersson, 2005, sid. 158).

Det är viktigt att poliserna i den studerade personalkategorin vill vara kvar i sina befattningar så att de kan utvecklas och bli skickliga yrkesmän. Det behövs för att de skall kunna utveckla denna typ av kunskaper. En stor omsättning av personal i den studerade personalkategorin har dock inneburit att oerfarna poliser ofta får instruera polisaspiranter. Relativt nya poliser patrullerar sedan ofta tillsammans med andra nya poliser. Det missgynnar möjligheterna att utveckla och ackumulera kunskap.

Övervakning av krogar etc vid stängning kan vara en viktig aktivitet för möjligheten att förebygga våldsbrott, men får sällan den omfattning som planerats eftersom patrullerna ofta tas i anspråk till andra arbetsuppgifter.

PL 13§ (avvisande/avlägsnande)

Skер vid 21 procent av passen. Tar i genomsnitt 8 minuter per tillfälle.

För att avvärja ett brott eller för att hindra att den allmänna ordningen störs har en polis möjlighet att anmoda en person att gå från en plats (avvisa). Om denna uppmaning inte följs eller om polispersonalen gör bedömningen att ett försök att avvisa någon är lönlöst kan polispersonal ta tag i personen och med fysisk kraft flytta personen (avlägsna). Polispersonalen har även möjlighet att omhänderta personen om en mildare form av tvångsåtgärd inte har fungerat eller inte bedöms fungera (omfattas inte i denna punkt). Allt detta regleras i polislagens 13 §.

Ibland genomfördes ett avlägsnande med hjälp av en polisbil.

Lägeskontroll

Skер vid 89 procent av passen. Tar i genomsnitt 5 minuter per tillfälle.

Med lägeskontroll avses att en patrull kommer till en plats där det t.ex. skett ett brott eller en olycka och gör en värdering av hur det är lämpligt att agera. Aktiviteten upptar drygt fyra procent av den totala resurstiden. Lägeskontroller utfördes varje arbetspass, men en del var under en minut långa och kom därmed inte med i statistiken.

Tabell 4. Andel (%) av tid som ägnas åt lägeskontroll (n=1 175 minuter).

Aktivitet	Andel av total tid
Lägeskontroll	4,1
Summa	4,1

Lägeskontrollen är av central betydelse för besluten om hur poliserna skall agera och hur ett ärende kommer att drivas vidare och för vilka aktiviteter som vidtas på en plats.

Sousa har studerat i vad mån New Yorkpolisen tillämpat s.k. nolltolerans och fann att polisens arbete inte kan karaktäriseras efter en så enkel formel. Förutom en handlings grovhet har en rad olika faktorer en viktig roll för polisernas beslut i en specifik situation. Besluten kan gälla att gripa eller omhänderta någon, att ge en bot eller att låta en person gå. En del faktorer har med situationen att göra, andra hänger samman med egenskaper hos en möjlig misstänkt förövare och en del med polisernas olika hållningar (Sousa, 2009; se även Black, 1971). Hur poliserna agerar är på intet sätt slentrianmässigt utan en mängd olika förhållande vägs in i de bedömningar och de beslut som görs.

Bayley (1994) menar att polismännen genom sina erfarenheter samlar på sig en stor kunskapsbank om de problem som de konfronteras med på fältet. Framförallt gäller det poliser i yttre tjänst vars kunskap i mycket liten omfattning har utforskats. Denna kunskap har ofta undervärderats beroende på att den hitintills till stor del utgjorts av intuitiv, erfarenhetsbaserad, ej explicitgjord och systematiserad kunskap (Bayley, 1994).

Det har dock senare gjorts försök att systematisera olika kunskapsstyper (Holgersson, 2005; se även Holgersson m.fl. 2008). Ett antal av dessa kunskapsstyper har stor betydelse vid aktiviteten lägeskontroll. Som exempel kan nämnas:

- Att veta hur man lämpligen utnyttjar andra polisers färdigheter.
- Att kunna prioritera ett ärende och utnyttja tillgängliga resurser effektivt.
- Att ha en förmåga att kommunicera med enskilda individer och grupper.
- Att kunna bygga upp en misstanke (både i en formell och substantiell mening).
- Att ha god insikt i hur man kan mäkla fred och lösa/mildra problem.
- Att göra en avvägning mellan ”sunt förnuft”, etik och lagstiftning.

Generellt sett har unga turlag runt om i landet en negativ inverkan på möjligheten att det fattas väl avvägda beslut vid aktiviteten lägeskontroll av den enkla anledningen att unga poliser med sin ringa erfarenhet ännu inte kunnat utveckla dessa kunskaper. En del av tiden vid lägeskontrollerna handlar om väntan på svar/uppgifter från LKC. I vissa län är svarstiderna så pass långa att det i hög grad påverkar längden på lägeskontrollen.

Aktiviteter som primärt utförs på en brottsplats

Av tabell 5 framgår att aktiviteter som huvudsakligen utförs på en brottsplats omfattar knappt fem procent av den totala resurstiden.

Tabell 5. Aktiviteter som primärt utförs på en brottsplats (n=1 345 minuter).

Aktivitet	Andel tid av total tid (%)	Andel av aktiviteter som primärt utförs på brottsplats
Långtgående förstahandsåtgärder	2,5	52,6
Brottsofferstöd	0,8	16,8
Medling	0,8	16,8
Brottsplatsundersökning	0,3	6,3
Ingripande mot bråk/stök	0,3	6,3
Tillsägelse och kontroll att någon ställer tillräta något	0,05	1,0
Summa	4,75	99,8

Långtgående förstahandsåtgärder

Sker vid 40 procent av passen. Tar i genomsnitt 21 minuter per tillfälle.

Som tidigare nämnts hamnar den studerade personalkategorin i en mängd olika typer av situationer. De långtgående förstahandsåtgärderna har en stark koppling till aktiviteten lägeskontroll. Att utföra vissa åtgärder på ett visst sätt som exempelvis att fråga om någon gör anspråk på beslagttaget gods, om det finns något ersättningsanspråk och informera om att det kan bli aktuellt med förenklad delgivning kan spara mycket tid i den efterföljande utredningsprocessen. Information som kan fångas upp på en brottsplats kan utgöra en

förutsättning för att det skall gå att lagföra ett brott. Precis som för aktiviteten lägeskontroll är polispersonalens kunskap av stor betydelse.

Missade utredningsåtgärder behöver dock inte bero på en bristande kompetens. Den stora informationsmängd som polispersonalen har krav på sig att känna till medför att det lätt uppstår s.k. ”mental overload” (se Preece m.fl., 1994), dvs. att det blir för mycket information att hålla reda på. Att inte vissa utredningsåtgärder utförs på en brottsplats kan också bero på att den misstänkte behöver nyktra till eller önskar ha en advokat närvarande under ett förhör.

Brottsofferstöd

Sker vid 21 procent av passen. Tar i genomsnitt 19 minuter per tillfälle.

Hur brottsofferstöd skall genomföras är numera på ett helt annat sätt reglerat än förut. Det är lätt att dra slutsatsen att definierade regler gör att polispersonalen kommer utföra arbetsuppgifter på det föreskrivna sättet. Under deltagande observation har det blivit tydligt att så inte är fallet. Polispersonalen måste nämligen hålla reda på och förhålla sig till ett stort antal upprättade regler som dessutom kan vara motsägelsefulla. För att klara detta skapas genom en dialog mellan poliser en slags inre kompass för hur man skall agera (se Ekman, 1999; Holgersson, 2005).

Lindgren (2004) fann att arbetet med att stödja brottsoffer inte fungerade på ett önskvärt sätt inom polisen. Han menar att det som hindrar att reformerna får genomslag bl.a. är otillräcklig kunskap, bristande helhetsperspektiv, bristande ledarskap samt brist på uppföljning och utvärdering av fattade beslut. Lundberg (2001) studerade polisens arbete i samband med kvinnomisshandel. Han konstaterade att det fanns ett behov av att öka polismännens kunskap för att de skall kunna ta tillvara dessa brottsoffers intressen på ett bättre sätt.

Medling

Sker vid 12 procent av passen. Tar i genomsnitt 27 minuter per tillfälle.

Medling innebär att personalen försöker mildra effekten av en intressekonflikt mellan två parter genom att försöka få till stånd någon form av överenskommelse. Det är ofta gynnsamt att försöka angripa ett problem på ett så tidigt stadie som möjligt, t.ex. genom att klara ut olika missförstånd och diskutera hur man kan göra för att minimera risken att en konfliktsituation uppstår igen. Jämfört med yngre personal lägger erfaren personal ned avsevärt mer tid på medling. Polispersonalen vet att de riskerar att få åka tillbaka till samma adress igen om inte problem löses eller mildras. Det var framförallt påtagligt i mindre orter.

Brottsplatsundersökning

Sker vid 7 procent av passen. Tar i genomsnitt 23 minuter per tillfälle.

Med brottsplatsundersökning menas att en polispatrull försöker säkra spår på en brottsplats. Det kan handla om att de använder kolvulver och en pensel för att försöka finna fingeravtryck eller en tops för att säkra DNA spår. Patrullen försöker tänka sig in i hur en gärningsman agerat på brottsplatsen. Kan det exempelvis tänkas att gärningsmannen har stått och rökt någonstans? Går det att hitta fimpas för att säkerställa DNA-spår? Går det att säkra skoavtryck någonstans? Finns det spår av en gärningsmans eventuella brytverktyg?

För aktiviteten brottsplatsundersökning finns stora skillnader mellan orter och också mellan poliser på samma orter. Generellt sett förväntas patruller på mindre orter att själva genomföra tekniska undersökningar (förutom vid mycket allvarlig brottslighet). I stora orter utförs brottsplatsundersökningar inte sällan av särskilt utbildad personal.

Ingripande mot bråk och stök

Skер vid 5 procent av passen. Tar i genomsnitt 29 minuter per tillfälle.

Ofta handlar ingripanden vid bråk och stök om korta ingripanden. I samband med krogstängning (där en patrull uppehåller sig utanför krog) kan frekvensen av ingripanden vara hög. Denna aktivitet övergår ofta i en annan kategori i tidsstudien, t.ex. PL 13 § (avlägsnande) eller ett frihetsberövande. När det är ett fåtal patruller tillgängliga kan det vara svårt att göra ingripanden eftersom antalet poliser kan vara lågt i förhållande till dem som det behövs göra ett ingripande mot.

I samband med tidsstudien uppstod ett större bråk/ordningsstörning efter en landskamp i fotboll. Flera hundra ungdomar fanns på platsen och vissa av dem hade bland annat klättrat upp på taket på en buss. Det tog 87 minuter att bringa ordning. Vid ett tillfälle under tumultet blev två poliser i den observerade patrullen angripna av ett trettiotal ungdomar. Grupperingen bildade var sin ring runt respektive polis och skiljde poliserna åt så att de tappade kontakten med varandra. Ungdomarna angrep sedan poliserna och försökte bl.a. rycka tjänstevapnet från en av dem. Poliserna lyckades dock ta sig ur situationen utan skador.

Att det tar så pass lång tid att aktivt avstyra ett bråk är ovanligt. Ingripanden för att avstyra bråk mellan enstaka personer tar ofta mindre tid än en minut. Dessa ingripanden kommer därmed inte med i statistiken. Sammantaget bedöms tidsåtgången för denna aktivitet att vara något överskattad i tidsstudien eftersom aktiva ingripanden för att avstyra bråk och stök i normalfallet snabbt går över i andra aktivitetstyper som redovisas i denna studie.

Aktiviteter på plats för att kontrollera trafikanter och beivra trafikbrott

Olika aktiviteter för att på plats utföra kontroller av trafikanter eller för att beivra trafikbrott upptog två procent av tiden (se tabell 6).

Tabell 6. Aktiviteter på plats för att kontrollera trafikanter och beivra trafikbrott (n=576 minuter)

Aktivitet	Andel tid av total tid (%) [*]	Andel av tiden (%)
LAU-kontroller	1,2	61
Trafikkontroller inkl utfärdade rapporter	0,35	17,7
<i>Utfärda primärrapporter</i>	0,25	11,8
<i>Utfärda ordningsföreläggande</i>	0,2	9,5
Summa	2	100

^{*} Aktiviteter i kursivstil utförs inte alltid i samband med trafikbrott. Det kan t.ex. bli aktuellt att utfärda ett ordningsföreläggande om någon gjort sig skyldig till förargelseväckande beteende. Den angivna tiden avser den andel av aktivitet som utfördes i samband med trafikbrott.

LAU-kontroller (Lagen om utandningsprov)

Skер vid 18 procent av passen. Tar i genomsnitt 29 minuter per tillfälle.

Den största delen för denna kategori upptogs av LAU-kontroller. Tidsåtgången för denna aktivitet är något högre än tidsstudien indikerar eftersom den inte innefattar särskilda insatsveckor.

I forskningslitteraturen beskrivs tre grundläggande strategier för polisens arbete att minska de

alkoholrelaterade trafikolyckorna. Den första handlar om att polisen bör genomföra ett stort antal slumpmässiga kontroller och den andra om att kontroller skall utföras på tider och platser då risken för olyckor är som störst. Den tredje strategin går ut på att rikta in sig mot riskgrupper. Det finns omfattande forskning som visar att dessa arbetssätt har påvisbara effekter (se t.ex. Clayton, 1997; Homel, 1986; 1988; Zaal, 1994).

Svensk polisen utför visserligen över 2,5 miljoner utandningsprov per år (2007), men dessa är långt ifrån slumpmässiga i den meningen att de sprids ut på olika tider och platser. De är koncentrerade till vissa tidpunkter och till vissa platser. Det visar sig att de flesta utandningsproven utförs på vardagar mellan klockan 9-12 då risken för alkoholrelaterade trafikolyckor är som minst. Kontrollerna utförs ofta på samma ställen, bl.a. beroende på att det är enklast och säkrast att utföra kontrollerna där. Det händer att det inte utförs kontroller på vägsträckor där det inträffat alkoholrelaterade trafikolyckor (Woxblom, Holgersson & Dolmén, 2009).

Information från IT-system och vad som framkommit vid intervjuer och deltagande observation ger en relativt samstämmig bild av hur trafiksäkerhetsarbetet bedrivs i praktiken. De kvantitativa målen, dvs. antalet utförda kontroller, styr i huvudsak det operativa arbetet. Det blir viktigt att utföra många kontroller eftersom bristande måluppfyllelse (för få kontroller i förhållande till den fastställda kvoten) ger upphov till negativa konsekvenser. Var och när dessa kontroller utförs har därför en perifer betydelse (Woxblom, Holgersson & Dolmén, 2009).

Det finns dock exempel på att andra strategier fått genomslag, t.ex. att det skett en inriktning mot vissa riskgrupper. Det finns forskningsresultat som visar att övervakningen i större utsträckning borde basera på olycksstatistik, dvs. att den skall styra val av plats, tid och syftet med kontrollerna. En optimal fördelning av tider och platser för kontroller är dock inget som uppstår med automatik. För det krävs genomtänkt planering (Woxblom, Holgersson & Dolmén, 2009).

Trafikkontroller inklusive utfärdade rapporter på plats

Skер vid 4 procent av passen. Tar i genomsnitt 51 minuter per tillfälle.
--

Med trafikkontroller menas t.ex. att polispersonalen på en viss plats stoppar trafikanter beroende på att de gjort sig skyldiga till ett trafikbrott eller för att kontrollera att det inte finns något att anmärka vare sig på fordon och förare.

Utfärda ordningsföreläggande¹²

Liksom för många andra aktiviteter i denna tidsstudie varierar benägenheten att utfärda ordningsföreläggande mellan olika individer och orter. Stol m.fl. (2006), som studerade den holländska polisen, kunde iaktta stora skillnader mellan olika orter beträffande polismäns aktivitetsgrad när det gällde att utfärda böter för trafikbrott.

Drygt 2/3 av ordningsföreläggandena rörde trafikbrott. Det vanligaste brottet, förutom trafik, som det utfärdades ordningsföreläggande för var förargelseväckande beteende genom offentlig urinering.

För övrig aktivitet i tabell 6 hänvisas till tabell II i tabellbilagan.

¹² Ett intressant förhållande är att det funnits möjlighet att kontrollera tidsstudiens utfall genom att ta det totala antalet utfärdade ordningsförelägganden på en ort och multiplicera det med en beräknad genomsnittlig tid för att utfärda en ordningsbot. Resultatet av denna uträkning (produkten) har sedan satts i relation till den totala arbetstiden på en ort. Vid en sådan jämförelse har det visat sig att detta resultat hamnar nära den resursåtgång för att utföra ordningsföreläggande som tidsstudien indikerar.

Aktiviteter som innefattas i kategorin annat

I kategorin annat återfinns aktiviteter från tabell I (appendix A) som inte låtit sig inordnas i de andra övergripande kategorierna. Sammantaget står dessa aktiviteter för cirka tio procent av resurstiden. Innehållsmässigt skiljer de sig mycket starkt åt (se tabell 7). Detta understryker en av slutsatserna i denna studie, nämligen att poliserna i den studerade personalkategorin kan hamna i mycket vitt skilda situationer som de skall hantera. Sammanlagt återfinns 15 olika aktiviteter i kategorin annat. Andelsmässigt står de enskilda aktiviteterna för från 1,2 till 0,3 procent av den totala tiden. De redovisas efter sin rangordning efter vilken tid de tagit.

Tabell 7. Andel (%) för aktiviteter i kategorin annat (n=2 609 minuter).

Aktivitet	Andel av total tid	Andel av tiden annat
Kontakt med allmänheten	1,2	13,2
Anmälningsupptagning	1,1	12,1
Dödsfall	1	11,0
Riktad verksamhet, narkotika	0,9	9,9
Förflyttning till fots	0,7	7,7
Dokumentationsarbete	0,6	6,6
Väntan på sjukhus	0,6	6,6
Husrannsakan	0,6	6,6
Trafikdirigering	0,6	6,6
Bevakning	0,5	5,5
Föra in/ut person i polisbil	0,4	4,4
Samverkansmöte	0,3	3,3
Ärenden med självmordsbenägna personer	0,3	3,3
Väntan på bärgare	0,3	3,3
Summa	9,1	100,0

Kontakt med allmänhet

Skär vid 56 procent av passen. Tar i genomsnitt 4 minuter per tillfälle.

Kontakter med allmänheten är vanligt förekommande och kan handla om korta kommentarer på några sekunder (som inte hamnar i statistiken) till samtal som pågår över 15 minuter. Vid bilpatrullering är det svårt att få kontakt med allmänheten – poliserna passerar för det mesta förbi människor i sin polisbil. När en patrull sitter i ett stillastående polisfordon händer det dock att personer kommer fram och knackar på rutan. Personalen brukar för de mesta då veva ned rutan och samtala med dem.

Poliserna förväntas kunna svara på allehanda frågor. De får ofta stå till svars för hur rättsväsendet som helhet upplevs fungera och även för polisringripanden som de själva inte varit inblandade i. När det gäller rättssystemets sätt att hantera yrkeskriminella handlar synpunkterna vanligen om att påföljderna i varje fall inte är för milda.

Poliserna måste ha en förmåga att förstå och kunna uttrycka sig så att det passar situationen. En högutbildad nykter person som vill diskutera ett juridiskt problem innebär ett visst krav på sättet att kommunicera. Ett treårigt barn som kommer fram till poliserna och pratar har ett annat behov. Den berusade och kanske provocerande personen måste hanteras på ytterligare ett sätt. Listan går att göra lång. Till detta tillkommer att en del personer har svårt att uttrycka sig på svenska och pratar ett annat språk eller att kriminella och ungdomar i vissa områden har egna ord och uttryckssätt som poliserna måste förstå. En annan aspekt är samtalets ton. Humor är ett viktigt inslag i polisernas kontakt med allmänheten (Granér, 2000), men ibland är det viktigt att ha en annan hållning.

Anmälningssupptagning

Skер vid 32 procent av passen. Tar i genomsnitt 13 minuter per tillfälle.

I denna kategori hamnar de ärenden som innebär att poliserna bara upprättar en anmälan då det sällan finns förutsättningar att få tag i en gärningsman. Det kan t.ex. röra sig om att någon vill anmäla en borttappad plånbok. Dessa anmälningar görs i huvudsak för att någon skall få ut pengar från ett försäkringsbolag. Polispersonal har en skyldighet att ta upp anmälningar. I vissa fall blir poliserna något av en ambulerande reception. De utför arbetsuppgifter som med fördel istället hade kunnat utföras av civilanställd personal. Det verkar generellt sett ha varit viktigare att anställa ett visst antal poliser än att bygga upp en effektiv administration som exempelvis hade kunnat ta hand om en del anmälningssupptagning som i nuläget utförs av den studerade personalgruppen. Dessutom regleras skyldigheter att ta upp anmälningar av lagstiftning. Denna upplevs inte fullt vara anpassad till den kontext som poliserna verkar i.

Dödsfall

Skер vid 7 procent av passen. Tar i genomsnitt 64 minuter per tillfälle.

Under tidsstudien blev patrullerna engagerade i fyra dödsfall. Dessa ärenden klarades av relativt snabbt. Ibland händer det att det blir långa väntetider på läkare och/eller politibil. Resursåtgången vid dödsfall kan därför vara något högre än tidsstudien visar. Ett problem på en del orter är att polisen tvingas att ta sig an vissa dödsfall även om det är ärenden för sjukvården. Det beror på läkares och polisers okunskap om vilka ärenden som polisen skall ha hand om. Ibland visar läkare en stor ovilja ta sig an dödsfall. Det händer att de "för över" ett ärende på polisen, trots att det inte är ett polisärende.

Vid dödsfall tar sig poliserna först in i utrymmet där det finns misstanke om att det finns en död person. Om det visar sig så vara fallet handlar det om att avgöra om det kan misstänkas ligga ett brott bakom dödsfallet.

Om det inte finns skäl att misstänka att det ligger ett brott bakom och det bedöms vara ett polisärende (t.ex. självmord, förruttnelse och missbruk) skall polispersonalen bl.a. identifiera den döda, leta rätt på och ta av alla värdeföremål, märka upp personen samt dokumentera dödsfallet och omständigheterna kring detta. Det är i dessa fall viktigt att dokumentationen är så pass bra att det i efterhand skall gå att driva vidare en utredning om det till exempel vid en obduktion visar sig ligga ett brott bakom dödsfallet. Poliserna har således här en viktig roll – både beträffande bedömningar och dokumentation.

Vid vissa dödsfall, t.ex. hoppning framför tåg, måste poliserna hitta och ta hand om utspridda kroppsdelar. Det kan ta tid. Den huvudsakliga tidsåtgången vid dödsfall utgörs i dock normalfallet av väntan på politibil.

Riktad verksamhet mot narkotika

Skер vid 2 procent av passen. Tar i genomsnitt 124 minuter per tillfälle.

Riktad verksamhet mot narkotika är definierat som när patrullen arbetar målinriktat för att upptäcka narkotikabrott. Om de får tag i någon misstänkt är inte avgörande för om tidsåtgången hamnar under kategorin riktad verksamhet mot narkotika. Vid t.ex. bilövervakning finns det ofta ett intresse av att försöka få tag i drograttfyllerister. Men för att hamna inom kategori ”riktad verksamhet, narkotika” krävs att det sker en specifik insats mot narkotikabrott. I huvudsak arbetade polispersonalen i civila kläder under sådant arbete.

Arbetet kan vara upplagt på lite olika sätt. Ibland handlar det om att uppehålla sig på lämpliga platser och kommunicera med ungdomar för att upptäcka tecken på narkotikapåverkan. I andra fall kan det vara att spana på en adress för att få tillräckliga misstankar för att kunna göra husrannsakan (se Holgersson & Knutsson, 2011).

I en del orter kan den studerade personalkategorin ha en hög aktivitet med riktad verksamhet mot narkotika, medan samma personalkategori på andra håll i stort sett inte bedriver någon sådan verksamhet alls¹³. I en studie från år 2007 (Holgersson, 2007) framgick att 4,2 procent av den studerade personalkategoriens arbetstid gick åt för narkotikabrott. I denna rapport sker inte en fördelning på specifika ärendetyper, utan aktiviteterna hamnar på olika poster. Ett ringa narkotikabrott kan bl.a. bli redovisat under aktiviteterna restid, hantera frihetsberövad, provtagning på vårdinrättningar och att registrera uppgifter i datasystem och på pappersblanketter.

Förflyttning till fots

Skер vid 39 procent av passen. Tar i genomsnitt 3 minuter per tillfälle.

Av tradition åker den studerade personalkategorin fram med polisbil till en adress istället för att förflytta sig sista biten till fots (utom vid mycket grova brott). Det kan finnas rationella orsaker till detta som att patrullen har en strävan att komma snabbt till plats och vill ha nära till polisbilen för att hantera en eventuell frihetsberövad. De poliser som har en stor förmåga att få tag i gärningsmän har valt ett arbetssätt där de i större utsträckning förflyttar sig till fots och inte rutinmässigt kör fram till en brottsplats. Om någon skall frihetsberövas flyttas fordonet i efterhand.

De flesta förflyttningar till fots understiger en minut. De aktiviteter som noterats i tidsstudien är de som tagit en minut eller mer.

Dokumentationsarbete

Skер vid 18 procent av passen. Tar i genomsnitt 12 minuter per tillfälle.

I många fall utför polispersonalen olika former av dokumentationsarbete. Det kan handla om att samla in information till vägverkets olycksstatistik genom att en särskild blankett fylls i. Precis som vid långtgående försthandsåtgärder är det lätt att missa att fånga viss information eftersom polispersonalen hanterar många olika typer av ärenden. Det är dessutom inte ovanligt att vissa blanketter som skulle kunna underlätta arbetet inte finns tillgängliga i polisbilen.

¹³ Se Holgersson, 2007. Se även Holgersson & Knutsson, 2011.

Väntan på sjukhus

Sker vid 9 procent av passen. Tar i genomsnitt 32 minuter per tillfälle.

Väntan på sjukhus uppstår t.ex. när en patrull försöker få uppgifter till en trafikmålsanteckning i de fall inblandade parter hamnat på ett sjukhus. Det kan också vara en målsägande eller misstänkt som måste få vård där patrullen väntar på att kunna genomföra förhör, dokumentera skadorna eller ta reda på dennes personnummer, namn, adress och telefonnummer.

Väntan på sjukhus innebär i normalfallet att polispatrullen sitter överksam. Det kan upplevas som stressande eftersom patrullen ofta har avrapporteringsarbete som ligger och väntar.

Husrannsakan

Sker vid 16 procent av passen. Tar i genomsnitt 13 minuter per tillfälle.

En husrannsakan innebär att poliserna eftersöker en person eller ett föremål i en lokal eller i ett fordon. Det kan t.ex. handla om att polispersonal fattar misstankar om att en person har stöldgods i en bil och därför letar igenom fordonet (reell husrannsakan). Det kan också handla om att det finns misstankar om att en efterlyst person uppehåller sig i en lägenhet eller något annat utrymme och därför letar efter personen där (personell husrannsakan). Vid en husrannsakan är det viktigt att gå tillväga på ett systematiskt sätt. Det är vanligt att poliserna delar upp ett utrymme och får olika ansvarsområden. Det kan vara mycket svårt och tidskrävande att hitta ett föremål eller till och med en person som gömt sig bra. Oftast finns det inte någon hund att tillgå. Även om det finns en hund letar poliserna igenom ett utrymme efter saker som hunden kan ha missat. Vid husrannsakan noterar polispersonalen vad olika föremål har hittats.

Trafikdirigering

Sker vid 11 procent av passen. Tar i genomsnitt 27 minuter per tillfälle.

Trafikdirigering innebär att poliserna reglerar trafiken. Det kan handla om att göra det möjligt för trafikanter att passera en olycksplats genom att trafiken med jämna mellanrum stoppas i ett körfält och att trafiken i det andra körfältet vinkas fram. Ibland dirigerar poliserna in trafiken på en alternativ väg.

Aktiviteten kan synas vara trivial, men kan innebära att livsfarliga olyckstillbud förebyggs.

Bevakning

Sker vid 5 procent av passen. Tar i genomsnitt 47 minuter per tillfälle.

Bevakningen kan röra sig om att en misstänkt person får vård på ett sjukhus och en polispatrull bevakar denne. Det kan också handla om att poliserna bevakar en brottsplats i väntan på polisens tekniker, t.ex. en plats där någon våldtagits.

Tidsåtgången för denna aktivitet är något högre än tidsstudien visar, eftersom patruller som i början av ett pass fått bevakningsuppdrag exkluderats från observationerna. På vissa orter används polispersonal kontinuerligt för att utföra olika typer av bevakning. Det gäller även mer långvarig bevakning. Att polispersonal ibland används på detta sätt verkar bero på att polisernas arbetstid inte uppfattas som en kostnad.

Föra in/ut person i polisbil

Sker vid 39 procent av passen. Tar i genomsnitt 3 minuter per tillfälle.

När en person har frihetsberövats och skall transporteras i en polisbil måste polispersonalen först säkerställa att personen inte har vassa eller andra farliga föremål på sig. Detta kan ske utanför polisbilen, men ibland utförs denna kontroll mer undanskymt, t.ex. i ett trapphus innan personen tas till polisbilen. Att föra in/ut person i polisbil tar ofta kortare tid än en minut och kommer då inte med i statistiken. Resursåtgången är därför något högre än tidsstudien indikerar. Det kan vara problematiskt att få in en person i baksätet på en polisbil om denna gör motstånd.

Samverkansmöte

Sker vid 2 procent av passen. Tar i genomsnitt 90 minuter per tillfälle.

Samverkansmöte innebär att poliser deltar i organiserade möten med t.ex. representanter för skolan, socialtjänsten, kommunen, företag eller medborgare. Syftet med mötena är vanligen att diskutera olika problem, ta fram lämpliga åtgärder samt att informera om polisens arbete. Det finns enstaka poliser i den studerade personalkategorin som ofta har som uppdrag att delta i denna typ av möten. Eftersom någon polis med ett sådant uppdrag inte observerats bedöms resursåtgången för denna aktivitet ligga något högre än vad tidsstudien visar.

Ärenden med självmordsbenägna personer

Sker vid 2 procent av passen. Tar i genomsnitt 71 minuter per tillfälle.

Att hantera självmordsbenägna personer innebär att polispersonalen får kontakt med en person som saknar livslust eller att någon ringer in och säger att man är orolig för att en viss person är på väg att ta livet av sig. Poliserna måste inledningsvis göra en bedömning om personen utgör ett överhängande hot mot sig själv. Om så är fallet finns möjligheter att använda tvångsåtgärder. I annat fall måste poliserna övertyga personen att på frivillig basis följa med till en vårdinrättning. Även i de situationer där det finns lagligt stöd att använda sig av tvångsmedel strävar poliserna i normalfallet att få med personen frivilligt. Att prata med en person som sitter med en kniv i handen eller på annat sätt är i färd med att ta livet av sig är krävande. En speciell svårighet är att uppdrag som mer har en transportmässig karaktär kan blandas med ärenden som är mycket problematiska. Poliserna har sällan bakgrundsinformation om en person när de engageras i denna typ av ärenden.

Tidsåtgången avser inte eventuella transporttider.

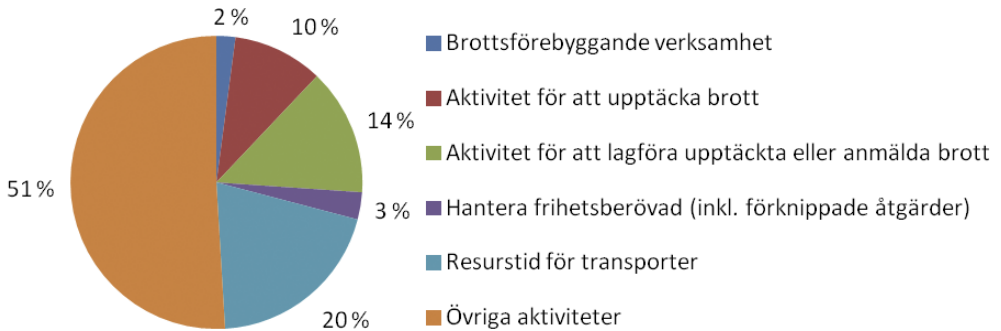
Aktiviteter som hamnar inom kategorin övrigt

I tabell II i tabellbilagan redovisas 50 aktiviteter. Huvuddelen av dem har inte tagits upp i detta avsnitt, men vissa av dem har lyfts in om de passade under någon av avsnittets rubriker. De 50 aktiviteterna i tabell II står sammanlagt för sju procent av resurstiden.

Aktiviteter uppdelade efter deras syfte

I detta avsnitt har de olika aktiviteterna förts samman efter deras syfte – om målet med aktiviteten har varit att förebygga, upptäcka eller lagföra brott. Dessa tre för rättsapparaten fundamentala syften står sammantaget för cirka en fjärdedel av tiden (se figur 2).

Tiden för att ta sig mellan olika platser och för att hantera frihetsberövade särredovisas och upptar sammanlagt drygt 20 procent av tiden.

Figur 2. Resursåtgång (%) fördelat mellan aktiviteter vars huvudsyfte är att förebygga, upptäcka eller att lagföra brott samt aktiviteter kopplade till dessa huvudinriktningar och övriga aktiviteter (n=28 672 minuter).

Övriga aktiviteter – som således inte direkt har med brott att göra – står för lite drygt hälften av tiden.

Knutsson och Partanen (1986) visar i sin studie från 80-talet att cirka 25 procent av ordningspolisernas ingripandena var brottsrelaterade, drygt 30 procent var trafikrelaterade och att ungefär 25 procent handlade om hjälp och service. De redovisar inte någon tidsmässig fördelning vad gäller olika ingripandetyper, men drar slutsatsen att en relativt liten del av polisens aktiviteter är brottsrelaterade.

Brottsförebyggande verksamhet

Att för polisär verksamhet formulera en adekvat definition på begreppet brottsprevention är svårt. Det hänger framför allt samman med att även repressiva åtgärder förväntas ha förebyggande effekter. Massiva polisingripanden mot narkotikaförsäljning och ordningsproblem på en särskild plats kan t.ex. ha påtagliga förebyggande effekter både på en langning och ordningssituation (se t.ex. Holgersson & Knutsson, 2011 sid. 31-43).

Brottsförebyggande aktiviteter förknippas dock oftast med icke repressiva åtgärder. Problemorienterat polisarbete har som utgångspunkt att i stället skraddarsy preventiva åtgärder mot specifika brotts- eller ordningsproblem. Åtgärderna är vanligen inriktade på att blockera eller minska möjligheten till brott genom tillämpning av s.k. situationell brottsprevention (se t.ex. Knutsson & Søvik, 2005). Inom denna typ av prevention är utgångspunkten olika tekniker som erfarenhetsmässigt visat sig ha förebyggande effekter (Clarke, 1997; 2008; Guerette, 2009). Men effekterna tas inte för givna – det gäller att välja en åtgärd som är verkningfull i den kontext som problemet återfinns i och sedan genom en utvärdering fastställa i vad mån åtgärderna varit effektiva (Goldstein, 1979; 1990). Aktiviteter som ingår i en problemorienterad

strategi är mycket sällan förekommande och når bara upp till någon tiondels procent av den totala dokumenterade resurstiden i denna studie.

En annan utgångspunkt är att beteckna vissa åtgärder som brottsförebyggande. Rikspolisstyrelsen har t.ex. listat en rad olika polisiära aktiviteter som förebyggande¹⁴. Som sådana har Rikspolisstyrelsen exempelvis angett:

- Färdighetsträning på skjutbanan och annan vapenutbildning. Även planering av sådan träning.
- Häst- och hunddressyr.
- Uttryckningsförarutbildning.
- Utbildning av personal till LKC-operatörer.
- Befälsintroduktion.
- Händelsestyrt brottsförebyggande arbete (dvs. de uppdrag inom ingripande-verksamheten där radiobilar skickas till en plats).
- Rekrytering av personal som skall arbeta vid uttryckningsenheter eller som skall arbeta som piketpoliser.

Utifrån kravet att det skall vara möjligt att kunna gestalta hur den förebyggande effekten förväntas uppkomma (se Kühlhorn & Svensson, 1982; Knutsson, 1984), skapar denna lista ett visst huvudbry. Vad är det t.ex. i häst- och hunddressyr som leder till att det någonstans i aktivitetens förlängning uppstår förebyggande effekter? Och vad är det för typ av brott som skulle låta sig förebyggas av befälsintroduktion och färdighetsträning på skjutbanan? Genom en sådan vittomfattande inkluderande definition kommer en stor del av polisverksamheten att bli betecknad som förebyggande. Riksrevisionen uppskattar att med Rikspolisstyrelsens utgångspunkt skulle totalt sett ca fem till sex miljarder kronor, dvs. ungefär en tredjedel av polisbudgeten, läggas ned på brottsförebyggande åtgärder vars effekter emellertid inte är särskilt enkla att spåra (RiR, 2010).

I denna undersökning studeras endast en begränsad form av polisverksamheten. Med utgångspunkt från syftena hos de i studien definierade aktiviteterna räknas till brottsförebyggande verksamhet följande aktiviteter: övervakning utanför krogarna, PL 13 § (avvisande/avlägsnande), ingripande mot bråk/stök, samverkansmöte, övervakning från polisbil av samling med ungdomar, övervakning till fots av ungdomsgång, följa efter person till fots, krogkontroll, besök i ungdomsgård/ungdomsanläggning, stödjande samtal med förälder, kontakt med ordningsvakt, kontakt med nattvandrare eller motsvarande samt huvuddelen av resurstiden som läggs på medling¹⁵.

En sådan tolkning av vad som skall betecknas som brottsförebyggande och som utgår från syftet med aktiviteten är även den generös. Om t.ex. ett samverkansmöte verkligen ger upphov till en förebyggande effekt och inte utgörs av ett möte där olika funktionärer endast sitter och sammanträder, avgörs ytterst av substansen i de åtgärder som mötet leder till.

Trots ovanstående vida tolkning av vad som skall räknas till brottspreventiva aktiviteter blir det ändå bara 2,1 procent av resurstiden som den studerade personalkategorin avsätter till denna

¹⁴ AA-192-86926-07, bilaga Verksamhetskodlista för år 2008.

¹⁵ Observatörens kommentar: Den medling som inte kan räknas som brottsförebyggande har räknats bort (genomgång loggbok).

verksamhet. Det motsvarar ungefär 90 miljoner kronor per år¹⁶. Även om studien har genomförts inom en avgränsad del av polisverksamheten, innebär det en avsevärt mer blygsam summa än vad man med Rikspolisstyrelsens utgångspunkt kommer fram till.

I brottsförebyggande syfte blir personalen på vissa orter speciellt utsedda att bevaka exempelvis krogar eller gatukösköer i samband med krogstängning. Inkomna telefonsamtal resulterar dock i att länskommunikationscentralen lägger upp information i en händelserapport som sedan nästan uteslutande prioriteras framför det förebyggande arbete som utgår från en analys av vilka aktiviteter som bör genomföras.

När en patrull står och bevakar en viss krog där det brukar uppstå problem blir de ofta skickade till annan arbetsuppgift. Istället för förebyggande arbete blir det vanligen istället fråga om åtgärder på en annan plats med efterföljande avrapportering. Eftersom poliserna vill undvika att få alltför mycket avrapportering i slutet av ett pass försöker de ofta klara av avrapporteringen direkt. Men utan polisenärvaro ökar sannolikheten för att det uppstår bråk på den plats som det från början var tänkt att patrullen skulle bevaka. Risken är därmed stor att polispatrullen måste åka dit och ta hand om situationen samt att även därefter få ägna sig åt att avrapportera ärendet på polisstationen. Det resulterar i en fortsatt låg närvaro av polispersonal på ställen där det finns ett behov av polisenärvaro.

Med nuvarande sätt att prioritera det förebyggande arbetet i kombination med omfattande transportsträckor och att inregistrering av information tar lång tid, uppstår ofta en ond cirkel. En mycket begränsad del av arbetstiden återstår då för aktiviteter som går ut på att försöka förebygga brott. Att åka bil till och från brottsplatser, att genomföra långt gående förstahandsåtgärder och att därefter registrera uppgifter på en polisstation tar lång tid. Det gör att resurstiden för att förebygga brott blir än mindre osv.

Aktiviteter för att upptäcka brott

Till aktiviteter vars huvudsyfte är att upptäcka brott räknas olika former av trafikkontroller, att följa efter fordon, ta emot tips, smyga för att upptäcka brott, riktad verksamhet narkotika, bilövervakning med hög fokusering samt en del av lägeskontrollen¹⁷. Sammanlagt hamnar fem procent av den totala arbetstiden på dessa aktiviteter.

När det gäller allmän bilövervakning och fotpatrullering finns avsevärda svårigheter att göra avgänsningar. Hur stor del av bilövervakningen och fotpatrulleringen ägnas specifikt åt att upptäcka brott?

En del av den allmänna bilövervakningen handlar om att patruller framför allt väntar på att tilldelas arbetsuppgifter och vill minimera framkörningstiden. Det kan dels påverka valet av var de åker, dels göra att patrullen vill undvika att bli uppbundna av egna initierade arbetsuppgifter. En sådan strävan påverkar övervakningen som till liten del inriktas på att upptäcka brott.

En annan del av den allmänna bilövervakningen innefattar att en patrull vill ta sig från en plats till en annan, t.ex. till en adress där missbrukare ofta uppehåller sig. När patrullen passerar adressen iakttar poliserna ofta omgivningen med intresse, men under transportsträckorna mellan dessa adresser är det vanligt att patrullen har ett lågt fokus på att upptäcka brott. Det hindrar dock inte att en patrull kan upptäcka något som finns skäl att kontrollera.

Den allmänna bilövervakningen avbryts i genomsnitt var tionde minut. Drygt 40 procent av de tillfällena som bilövervakningen avbryts har dock inte att göra med att en patrull har upptäckt ett

¹⁶ Se appendix F.

¹⁷ Observatörens kommentar: Den lägeskontroll som inte kan räknas som att försöka upptäcka/uppdaga brott har räknats bort (genomgång loggbok).

misstänkt brott. Det handlar istället om att en patrull t.ex. skall köpa mat, tanka eller utföra olika former av hjälp/serviceåtgärder. Exempel hämtade från tidsstudien:

”Påträffar kille med bruten hand. Bilpatrullering avbryts. Skjutsar kille till akuten.”

”Ordningsvakter stoppar polisbil med anledning av att de hittat en mycket berusad tjej. Bilpatrullering avbryts. Tar hand om tjej. LOB.”

”Åker förbi trafikolycka som annan patrull blivit beordrad till. Ett vittne är chockat. Avbryter bilpatrullering. Hjälper chockat vittne. Kör hem hennes bil. Hon är för chockad för att klara av att köra bilen. Stödjande samtal med henne samt ser till att släktingar tar hand om henne på hemmaadress.”

I drygt 30 procent av fallen avbryts bilövervakningen på grund av att patrullen tilldelas en arbetsuppgift av länskommunikationscentralen. I 25 procent av fallen avbryts bilövervakningen (i genomsnitt var 42:e minut) med anledning av att patrullen kontrollerar ett förhållande på eget initiativ. Det kan handla om att patrullen följer efter och stoppar en bil eller upptäcker något annat som det finns skäl att kontrollera eller agera mot:

”Upptäcker kraftigt berusad kille. Bilövervakning avbryts. Kontroll av status på kille. Fortsätter bilpatrullering. Han kan ta vara på sig själv.”

”Upptäcker två kvinnor som skriver med läppstift på reklampelare. Bilpatrullering avbryts. Tillsägelse och kontroll att de tar bort färgen. Bilpatrullering fortsätter”

Av dessa kontroller leder 14 procent till att någon blir uppsatt som misstänkt för ett brott. Det betyder att det i genomsnitt upptäcks ett brott som kan knytas till en misstänkt person per fem timmar allmän bilövervakning.

Till bilden hör även att det finns stora individuella skillnader mellan poliser (se Holgersson, 2005) och andra faktorer som tid på dygnet, när passet slutar etc. som avgör en patrulls intresse av att upptäcka brott under den allmänna bilövervakningen.

Att definiera att en tredjedel av den allmänna bilövervakningen och fotpatrulleringen handlar om att försöka upptäcka brott är högt räknat (innebär ca 5 procent av den totala resurstiden). Om en sådan uppskattning ändå görs, betyder det att den studerande personalkategorin sammanlagt ägnar knappt tio procent av tiden åt aktiviteter som handlar om att upptäcka brott.

Aktiviteter för att lagföra upptäckta eller anmälda brott

Till aktiviteter vars huvudsyfte är att kunna lagföra någon för ett upptäckt eller anmält brott räknas spaning efter person från polisbil, spaning till fots efter person, långtgående förstahandsåtgärder, utfärda ordningsföreläggande och skriva primärrapporter, brottsplatsundersökningar, husrannsakan, kroppsvisitationer, kroppsbesiktningar, redogöra för ärende för vakthavande befäl/stationsbefäl/åklagare, väntan på beslut, provtagning på vårdinrättning, utredningsarbete samt en del av lägeskontrollen¹⁸.

Resursåtgången för dessa aktiviteter upptar drygt nio procent av den totala resurstiden. Till detta tillkommer en del av tiden för inregistreringen av information. Högst en tredjedel av resursåtgången för att registrera information bedöms dock handla om åtgärder som direkt syftar

¹⁸ Den lägeskontroll som inte kan räknas som om det handlar om att försöka att lagföra en viss individ för ett brott har räknats bort (genomgång loggbok).

till att kunna lagföra någon för ett brott¹⁹. Resten av tiden läggs på administration såsom att registrera vilka och när olika tvångsåtgärder har genomförts, arkivera bilder, registrera beslag, begära olika former av undersökningar, notera bl.a. målsägandens behov av brottsofferstöd, fylla i olika typer av riskbedömningar och utföra brottskodning. Sammantaget innebär det att knappt 14 procent av den totala resurstiden åtgår till aktiviteter som syftar till att kunna lagföra någon för ett upptäckt eller anmält brott.

Transporttider och att hantera frihetsberövad

Transporttider för att ta sig mellan olika platser²⁰ respektive att hantera frihetsberövade och rutiner kopplat till denna aktivitet står för 20 respektive 3 procent av tidsåtgången.

En viss del av bl.a. framkörning, restid och att hantera frihetsberövad skulle kunna räknas som brottsförebyggande verksamhet respektive verksamhet vars huvudsyfte är lagföring eftersom dessa aktiviteter kan ingå i ett skede då någon blir omhändertagen eller gripen. Utgångspunkten för definitionen av brottsförebyggande verksamhet i denna studie är dock aktiviteter som i sig kan ses som brottsförebyggande. På ett liknande sätt har tolkningen av aktiviteter vars huvudsyfte är att lagföra individer för upptäckta och anmälda brott gjorts.

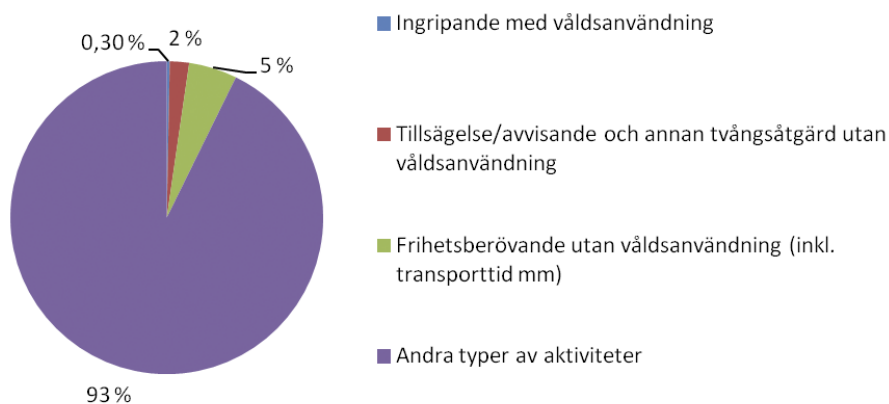
¹⁹ Tidsstudien har inte haft den detaljeringsnivån att det framgår exakt vilka åtgärder som vidtagits i samband med aktiviteten registrering av information. Tidsåtgången för omfattningen på administrationen bygger på en uppskattning utifrån vad som framkommit under deltagande observation och intervjuer.

²⁰ I transporttiden räknas förutom framkörning och restid även en del av den allmänna bilövervakningen.

Aktiviteter där tvång eller våld kommit till användning

En del av polisens uppgifter handlar om att genomföra olika former av tvångsåtgärder. Andra myndigheter kan även begära biträde av polisen. Om det krävs har polisen en reglerad rätt och skyldighet att använda våld för att kunna genomföra en tvångsåtgärd. Poliserna i den studerade personalkategorin har flera hjälpmedel till sitt förfogande som handfängsel, batong, pistol och pepparspray. Vid hot om våld eller angrepp kan polisen försvara sig med stöd av nödvärnsrätten. Även om en tvångsåtgärd kan genomföras mot en persons vilja är det vanligt att polispersonalen försöker lösa det hela genom att övertyga personen att frivilligt gå med på åtgärden.

Ungefär sju procent av arbetstiden ägnade sig den studerade personalgruppen åt att genomföra olika former av tvångsåtgärder mot person såsom kroppsbesiktningar, frihetsberövanden, tillsägelser, avvisanden/avlägsnanden och handräckning. I figur 3 ingår även transporttiden i tidsåtgången för frihetsberövandena. De genomfördes, med ytterst få undantag, utan våldsanvändning. Med våld har inte räknats att polisen löst håller i eller leder bort en person.

Figur 3. Resursåtgång (%) fördelat mellan aktiviteter efter typ av tvångsanvändning samt övriga aktiviteter (n=28 672 minuter).

Generellt sett är våldsanvändning sällan förekommande, även om det finns poliser som genom sitt agerande förhållandevis ofta hamnar i sådana situationer. Under en annan studie med ett halvårs deltagande observation i huvudsak med en och samma kollega inträffade t.ex. bara ett våldsamt motstånd – trots många ingripanden. En förklaring var säkerligen att kollegan i patrullen var utrustad med en god kommunikativ förmåga. Under endast ett pass med en annan kollega inträffade tre våldsamma motstånd. Två av dem hade säkerligen kunnat undvikas om kollegan uppträtt smidigt.

Under tidsstudien hände inte någon gång att en polis avfyrade ett skott med tjänstevapnet. Situationer där poliser avlossar skott är ovanliga²¹. I hela riket inträffade mellan år 1985 och 2004 i genomsnitt 29 incidenter per år där polis i tjänst avlossade skott, ett värde som varit tämligen stabilt. I majoriteten av fallen rörde det sig om nödvärnssituationer (Knutsson, 2010).

Sannolikheten för att en händelse där polis skjuter skulle inträffa under tidsstudien är således mycket liten. Till skillnad från övriga länder i Norden redovisas inte situationer där poliser

²¹ Incidenter med avlivande av djur oräknat.

använt skjutvapen för att hota. Det hände att poliser höjde beredskapen och drog skjutvapnet under tidsstudien. Även här finns individuella skillnader där vissa poliser höjer beredskapen relativt ofta. Men att gå vidare och använda skjutvapnet aktivt för hot är ovanligt och inträffade inte någon gång under tidsstudien.

Däremot användes batong och pepparspray vid något enstaka tillfälle för att hota. Vid ett tillfälle under ett större bråk användes batongen av ett par poliser som var på samma plats som den patrull som ingick i tidsstudien. Även när det gäller användning av batong och pepparspray finns individuella skillnader²².

Huvuddelen av våldsanvändningen inträffar i polisens fordon. Det handlar då om att polispersonal behöver bruka våld mot en frihetsberövad person för att få kontroll på denne. Som tidigare påpekats har polisen i Sverige, till skillnad från flera andra länder, valt att utforma fordonen²³ på ett sådant sätt att frihetsberövade skall sitta i samma utrymme som polispersonalen. Det medför en risksituation både för personalen och de frihetsberövade. Tragiska och i media uppmärskammade dödsfall har inträffat just i polisens fordon i samband med betvingande våld mot frihetsberövade.

²² Observatörens kommentar: Under 19 år som polis har jag använt batongen en gång vid ett gripande, avlossat ett skott i en nödvärnssituation och använt pepparsprayen en gång i samband med att jag blev angripen av tre personer som jag hamnat ensam med efter en längre språngmarsch. Inte vid något tillfälle har någon polis som jag arbetat med avlossat ett skott (förutom vid avlivning av djur). Batong- och pepparsprayanvändning från kollegor jag arbetat med kan jag räkna på ena handen (observationerna gäller det vanliga polisarbetet och inte vid exempelvis kommenderingar i samband med derbymatcher).

²³ Utom för enstaka fordon som används inom den särskilda polistaktiken (SPT).

Polisarbeta i en storstads citykärna

Polisarbetet i de tre storstädernas citykärnor präglas ofrånkomligen av deras speciella karaktär. Förutom många kontor och affärer finns en stor anhopning av restauranger, barer och uteställen som har alkoholutskänkning, vilket har en central betydelse för polisarbetets innehåll (se Knutsson, 1999). I kölvattnet på nöjeslivet och som en följd av alkoholkonsumtionen uppstår en mängd kontroverser och konflikter som kan urarta till våldshandlingar. Men även berusningen i sig och beteenden utförda i rus kan föranleda polisinsatser. Förutom att det är en hög belastning på fredag och lördagsnätter pågår nöjeslivet även under andra dagar.

Ett annat kännetecken för storstäderna är den problembild som finns i närheten av allmänna kommunikationscentra, framför allt vid och omkring järnvägsstationen. Där finns ofta en koncentration av narkomaner, unga på rymmen, psykiskt sjuka och socialt utslagna personer.

Aktiviteterna vid polisarbete i storstads citykärna

I appendix B tabell III redovisas de trettio mest förekommande aktiviteterna i en storstads citykärna. De aktiviteter som tar störst andel av resurstiden redovisas först. Respektive ärendetyp har kopplats till olika moment i den rikstäckande studien och kommenteras fortlöpande. De redovisade aktiviteterna i tabell III står sammanlagt för 98,5 procent av den totala tiden. I detta avsnitt redovisas vissa av aktiviteterna i löpande text. Syftet är att åskådliggöra arbetet i en storstads citykärna.

Drygt en tredjedelen av arbetstiden ägnar en patrull i storstads citykärna åt arbetsuppgifter som de fått av länskommunikationscentralen (LKC) och som resulterar i avrapportering. Omfattning på denna aktivitet bedöms vara mer omfattande än riksgenomsnittet beroende på en högre frekvens av ärenden som larmas ut. De tre vanligaste arbetsuppgifterna som ingår i denna kategori och som sammantaget står för 65 procent av ärendena är:

- Misshandel där målsägande, vittne och även eventuell gärningsman finns kvar på plats (vanligen utanför krog) – 31 %,
- Person som gripits för snatteri/stöld (vanligen butik) – 23 %,
- Inbrott i bostad/kontor (gärningsman ej är kvar) – 11 %.

I studien som genomfördes i en storstads citykärna är tidsåtgången antecknad för respektive ärende. Det betyder att tidsåtgången för enskilda moment inte framgår. Bland annat med anledning av att en del av den rikstäckande studien genomfördes i en storstads citykärna har det funnits en möjlighet att bedöma omfattningen på olika aktiviteter med en högre detaljeringsnivå. När det gäller *framkörning* och *restid* är bedömningen att omfattningen är mindre jämfört med riksgenomsnittet. Det beror på att avstånden ofta är korta. En hög trafikintensitet i en storstads citykärna neutraliserar dock i viss mån tidsvinsten av de begränsade körsträckorna.

Momentet *lägeskontroll* bedöms ta längre tid jämfört riksgenomsnittet. Tidsstudien pekar på att en lägeskontroll i genomsnitt tar 6,5 minuter per ärende jämfört med knappt fyra minuter för riket som helhet, dvs. drygt 50 procent längre tid. Svarstiderna på den aktuella länskommunikationscentralen ger intrycket att vara huvudorsaken till detta.

Momenten *långtgående förstahandsåtgärder*, *hantera frihetsberövade* och att *registrera uppgifter i datasystem och på pappersblanketter* upptar totalt en större del av polisernas arbetstid i citykärnan jämfört med riksgenomsnittet beroende på en högre frekvens av ärenden.

Stora stationer och skillnader i rutiner gör att *spilltiden* generellt sett bedöms vara mer omfattande jämfört med riksgenomsnittet.

Ovanstående aktiviteter hamnar i de 35 procent av arbetstiden som poliser i en storstads citykärna ägnar åt arbetsuppgifter som de fått av en länskommunikationscentral och som resulterar i avrapportering. Det är dock vanligare att en utlarmad händelse inte resulterar i avrapportering än att så blir fallet. Dessa uppdrag går ofta snabbt att genomföra och tidsåtgången omfattar cirka fem procent av den totala resurstiden. Det finns flera skäl till att en händelse inte ger upphov till avrapportering, bl.a. att:

- Inrapporterat våldsbrott där målsäganden ej är kvar på platsen – 17 %.
- Misstänkt brott/händelse, ej spaningsresultat – 16 %.
- Larm, brand/överfall/inbrott (falskt) – 15 %.
- Ej brott/kontroll, men inget för polisen – 10 %.
- Omprioritering av ärende (omfattar 10% av antalet händelserapporter inom denna kategori, men tidsåtgång per ärende är kort) – 5 %.

En händelserapport upprättas i normalfallet av en länskommunikationscentral när en polispatrull får ett uppdrag. I tabell III framgår att drygt 15 procent av tiden ägnas åt verksamhet som inte hamnar på en händelserapport och som inte redovisas under någon annan punkt. Det rör sig bl.a. om allmän bilövervakning och spilltid. *Allmän bilövervakning* bedöms utgöra omkring tio procent av polisernas totala arbetstid i storstadens citykärna. Riksgenomsnittet när det gäller allmän bilövervakning är ungefär 40 procent högre jämfört med storstadens citykärna. Det beror på att frekvensen av beordrade ärenden där är högre vilket minskar tiden som kan användas till allmän bilövervakning.

Receptionstjänst hamnade på tredje plats på listan över aktiviteter i en storstads citykärna. Här finns det skillnader mellan olika citykärnor.

Att arbeta som polis i en storstads citykärna är ur många aspekter annorlunda i jämförelse med att vara polis i andra områden. Tidsåtgången för egna initiativ bedöms ligga lägre jämfört med riksgenomsnittet. Patruller i en storstads citykärna har inte lika mycket tid att engagera sig i egna ärenden. Den större risken att egna initierade ärenden måste avbrytas och redan omfattande pappersarbete påverkar intresset att ta sig an denna typ av arbetsuppgifter.

Även bl.a. för lägenhetsundersökningar i samband med misstänkta dödsfall bedöms tidsåtgången ligga lägre än riksgenomsnittet i storstädernas citykärnor beroende på relativt sett färre bostäder i dessa områden. Å andra sidan är bedömningen att mer tid upptas till att ta hand om psykiskt sjuka och förvirrade personer. Denna problematik är större i storstädernas citykärnor. Liknande iakttagelser har gjorts av Stol m.fl. (2006) vad gäller förvirrade/utslagna personer i Amsterdam i jämförelse med mindre orter i Holland.

En annan faktor är att sättet att avrapportera en händelse ofta är mer omständligt i storstädernas citykärnor. Trots att lagstiftningen är lika och att de flesta inrapporterade händelser får samma koder i polisens ärendehanteringssystem, skiljer sig t.ex. dokumentationen av ett omhändertagande av en berusad person på så vis att poliserna ofta är mer noggranna med formalia kring tvångsåtgärden i storstaden. En kort fras kan utgöra en förklaring på landsbygden till ett ingripande, medan motsvarande dokumentation kan omfatta ett titotal meningar i en storstads citykärna.

Polisernas agerande i citykärnan påverkas av möjligheterna att få snabb förstärkning, att sannolikheten att träffa på samma person igen är liten och att anonymiteten generellt sett är större i en storstad. Det har blivit något av en rutin att skicka mer än en polisbil till vissa typer av arbetsuppgifter i storstädernas citykärnor, vilket påverkar polisernas möjligheter att agera. Det medför att poliserna vid momentet lägeskontroll inte lika noga behöver väga in aktuellt personalläge i en viss situation. De kan direkt uppträda mer bestämt och genomföra en tvångsåtgärd. Det gör också att aktiviteten att biträda en annan patrull bedöms ligga högre jämfört med riksgenomsnittet.

I en storstads citykärna finns goda förutsättningar att relativt snabbt få en god rutin på vissa typer av ärenden. Chansen är också större att bli engagerad i större ärenden, men samtidigt blir poliserna som arbetar där ofta tilldelade en mindre avgränsad uppgift jämfört med poliserna i andra områden.

Polisarbete i en medelstor ort

Även för polisarbetet i en medelstor stad är alkoholen en betydelsefull faktor. Mönstret med större konsumtion under helgkvällarna får t.ex. följer för polisens arbetsbelastning. Till problembilden som nöjeslivet ger upphov till i stadskärnor finns de vanliga problemen som uppkommer i områden med många boende. Dessa ärenden konkurrerar med behovet av att agera utanför krogarna.

Aktiviteterna vid polisarbete i medelstor ort

I tidstudien som genomfördes i en medelstor ort är detaljeringsgraden högre jämfört med tidsstudien som utfördes i en storstads citykärna, men är inte lika detaljerad som i den rikstäckande studien. Att andra kategorier valts har att göra med att det vid kodningen varit svårt att veta exakt vad som innefattats i de olika momenten. Vid exempelvis ett ingripande mot rattfylleri har det ofta inte framgått hur lång tid som gått åt för transport, spilltid, avrapportering, datastrul respektive besök på sjukhus. Av den anledningen har mer övergripande kategorier valts jämfört med den rikstäckande studien och de trettio mest förekommande aktiviteterna redovisas i tabell IV i tabellbilagan (appendix B). Där kopplas också aktiviteter till olika moment i den rikstäckande studien. Aktiviteten bilövervakning innefattar t.ex. allmän bilövervakning, följa efter fordon, lägeskontroll m.m. De redovisade aktiviteterna i tabell IV står sammanlagt för 78,2 procent av den observerade tiden.

Den mest förekommande aktiviteten i en medelstor stad utgörs av bilövervakning. Den upptar ungefär en femtedel av arbetstiden. Avrapporteringen ianspråkstar cirka 15 procent av resurstiden. Framkörning och restid omfattar sammanlagt drygt åtta procent av arbetstiden. På femte plats kommer tiden för utsättningar (drygt 3 procent). Följt av att hantera misstänkta rattfyllerister (knappt 3 procent).

Frekvensen av ärenden under vissa timmar av dygnet är i normalfallet lägre i dessa områden jämfört med en storstads citykärna. Under andra delar av dygnet kan belastningen för en patrull ligga på ungefär samma nivå. Poliserna i dessa områden har oftare en större variation på ärendetyperna jämfört med poliserna i en storstads citykärna. Det medför att de inte får en lika stor rutin att hantera vissa typer av ärenden, men de får en stor bredd.

I jämförelse med en storstads citykärna får poliser som arbetar i medelstora orter ofta agera med färre resurser på en brottsplats. De måste på ett annat sätt ta hänsyn till styrkeförhållandena på en plats för ett ingripande. Till skillnad från landsbygden finns dock ofta goda möjligheter att relativt snabbt få förstärkning. Det handlar då om att försöka vinna tid eller att redan i inledningsskedet av en händelse påkalla behovet av mer resurser.

Polisarbete på landsbygd

Ett fåtal poliser och långa avstånd utmärker tjänstgöringsställen på landsbygden. En speciell svårighet är den stora bredden på arbetsuppgifterna och att olika situationer inte inträffar så ofta. Polispersonalen får därmed inte någon större vana vid många av uppgifterna. Även vid riktigt allvarliga händelser som mord och större olyckor får en patrull åtminstone till att börja med ofta klara uppgiften själv. Bristen på möjligheten att få uppbackning vid hotfulla situationer präglar också arbetet.

Aktiviteterna vid polisarbete på landsbygd

Även de två tidsstudierna som genomfördes i två mindre orter har en lägre detaljeringsgrad jämfört med den rikstäckande studien. För att öka bredden har data från bägge studierna fogats samman. De redovisade aktiviteterna i tabell V i appedix B står sammanlagt för 93 procent av den observerade tiden.

Nästan en fjärdedel av arbetstiden på landsbygden läggs på bilövervakning och att ta sig till och från en plats. Det är högre jämfört med riksgenomsnittet. Anledningen till detta är långa avstånd och nedlagda eller obemannade polisstationer. Knappt tio procent av resurstiden läggs på avrapporteringen, vilket å andra sidan är avsevärt lägre jämfört med riksgenomsnittet. Skälet är att frekvensen av ärenden generellt sett är lägre på landsbygden jämfört med större orter. Personalen får ibland ägna sig åt utredningstjänst, vilket hamnar i en särskild kategori och upptar drygt 3,5 procent av arbetstiden.

Generellt sett får poliserna på landsbygden vara mer "allt i i allo" poliser. De blir oftare ianspråkstagna till riktade insatser och civil övervakning/spaning (9 procent av arbetstiden). Kommenderingar såsom midsommarfirande och sportevengemang kan periodvis ta mycket resurser i anspråk (mer än tio procent av den totala resurstiden). Vissa ärendetyper, t.ex. trafikolyckor, misshandelsfall och rattfylleribrott, är så pass vanliga att poliserna kan erhålla en god rutin, medan andra typer av ärenden är sällan förekommande. Det medför en speciell svårighet. En patrull får ofta klara kvalificerade ärenden själva. Poliserna måste även vara beredda att avbryta det de håller på med eftersom de kan vara den enda patrullen inom en stor radie.

Poliser som arbetar på landsbygden får en mycket god personkänedom i den ort som polisstationen är placerad i och även i andra orter som patruller besöker mer frekvent. De kan ofta fånga upp mycket av vad som händer på bygden och känner väl till familjer med återkommande problem. Ett signalement eller visst modus kan göra att poliserna direkt fattar misstankar om vem som ligger bakom ett brott. De känner ofta till så kallade smitvägar och var en viss person sannolikt uppehåller sig.

Poliserna är kända till namn. De kan räkna med att träffa på samma individer om och om igen. Inte sällan bor de i området där de arbetar och har därmed polisrollen 24 timmar om dygnet. Bland annat beroende på bristfälliga möjligheter att få förstärkning tvingas de att vara mycket flexibla och de måste ofta tillämpa praktiska lösningar vid olika ärenden. Någon har sagt: *"ju längre ifrån Stockholm man kommer desto mindre viktig blir lagstifningen"*. Det handlar om att agera på ett sätt som är möjligt i en viss situation och som även på längre sikt accepteras av medborgarna i ett visst område. Ett skäl till en flexibel rättstillämpning är också att det är svårt att hålla reda på vad som gäller i en viss situation eftersom polispersonalen hamnar i många helt vitt skilda situationer. Polisernas kunskap om personer gör att de ofta kan göra väl avvägda bedömningar. Det kan vara problematiskt att rapportera personer och att agera med bestämdhet på landsbygden. Det handlar delvis om att det ofta tar lång tid innan de kan få förstärkning, men även om att det blir svårt att jobba och framför allt att vara bosatt i en ort om de agerar på ett sätt som irriterar Ortsbefolkningen.

Reflektion kring vad som framkommit under studien

Undersökningen visar att poliserna i den studerade personalkategorin tillbringar en stor del av sin arbetstid inne på en polisstation eller i ett polisfordon, men också att de utför ett stort antal vitt skilda arbetsuppgifter. Vissa av dem kan verka triviala och ta onödigt lång tid i anspråk genom det sätt som arbetet är organiserat på, ofta i kombination med olika mindre väl utformade rutiner. Andra aktiviteter kan vara oerhört viktiga och ha livsavgörande konsekvenser, men inträffa relativt sällan. Mycket av arbetet består i att på olika sätt hantera konfliktsituationer – antingen som medlare mellan människor eller i samband med brottsbeivring och lagföring. Vissa av aktiviteterna uppfattas av poliserna som centrala för verksamheten och med påtagliga effekter, trots att det finns litet stöd för att det verkligen förhåller sig så. Det omvända förhållandet gäller också – det finns sysslor som faktiskt kan vara effektiva men som undviks eftersom de uppfattas som verkningslösa.

I detta avsnitt sker en reflektion och diskussion kring vad som framkommit vid tidsstudien. Diskussionen förs runt tre övergripande teman:

- Behovet av kunskap.
- Faktorer som påverkar innehållet i polisverksamheten.
- Förändringstendenser och reformer.

Behovet av kunskap

Först sker en diskussion om arbetets innehåll, följt av resonemang om kunskapsbehov och utbildning samt på vilket sätt IT kan utgöra ett kunskapsstöd.

En komplex arbetssituation

George Kirkham, en amerikansk kriminolog, som utbildade sig och började arbeta som uniformerad polis, skriver i en artikel med rubriken *From Professor to Patrolman*:

”As a criminology professor, I had always enjoyed the luxury of having great amounts of time in which to make difficult decisions. As police officer, however, I find myself forced to make the most critical choices in a time frame of seconds rather than days.... I found myself progressively awed by the complexity of tasks faced by men whose work I once thought was fairly simple and straightforward.” (Kirkham, 1974 sid. 135)

En annan amerikansk professor, Herman Goldstein, betonar att polismannen måste ha en förmåga att kunna göra mycket komplexa bedömningar, som har stor inverkan på berörda individers liv. Sådana bedömningar är inte på något sätt mekaniska utan är minst lika komplicerade och svåra att göra som t.ex. samhällsvetenskapliga forskares beslut. I många fall är polismannens beslut mycket svårare att fatta än t.ex. åklagarens och domarens, därför att polismannen måste fatta besluten under pressen från de omedelbara omständigheterna (Goldstein 1967; se även Skolnick, 1966).

En norsk professor i kriminologi, Liv Finstad, menar att ordningspolitistjänsten verkligen är ett intellektuellt och analyserande arbete eftersom det handlar om att läsa situationer och omgivning samt fatta beslut utifrån en stor tolknings- och handlingsrepertoar (Finstad, 2000). Magnus Lundberg som studerat den svenska polisens arbete med kvinnomisshandlare

konstaterar att polismannens arbete ur många perspektiv är komplicerat. Poliser hamnar i en mängd olika typer av situationer (Lundberg, 2001).

I vissa sammanhang har det dock hävdats att det inte krävs speciellt mycket för att vara polis:

”Det är inte nån jävla intellektuell verksamhet. Det är bara: ’Get out in the streets. Get some names, and kick som asses.’”²⁴

En sådan bild kan lätt förstärkas av beskrivningen av den uniformerade polisen i kriminalromaner (se t.ex. Sjöwall & Wahlöö, 1991; Persson, 2002), där den uniformerade polismannens arbete, i förhållande till kriminalpoliserna, hamnar ute i periferin och att denne mer eller mindre görs till åtlöje. Utan en inblick i vad en polis egentligen gör är det lätt att dra förhastade slutsatser.

Ett stort antal av de aktivitetstyper som presenteras i denna rapport kan vara enkla att utföra, medan andra är synnerligen svåra att bemästra. Studien visar att polispersonalen exponeras för en mängd olika typer av situationer som kräver olika typer av kunskap (se även Holgersson, 2005). Vad polispersonalen skall hamna i för ett ärende är svårt att säga på förhand. Det är vanligt att beskrivningen av en arbetsuppgift som larmas ut på polisradion skiljer sig från vad ärendet i realiteten visar sig handla om.

Tidigare forskning har pekat på att det är viktigt att ha erfaren polispersonal som arbetar i den studerade personalkategorin samt att organisationen vidtar åtgärder för att dessa skall behålla sin motivation (Holgersson & Knutsson, 2008). Denna studie styrker dessa slutsatser. Aktiviteten lägeskontroll är exempelvis avgörande för hur ett ärende kommer att drivas vidare och kräver en omfattande kunskap för att polispersonalen skall kunna fatta väl avvägda beslut. Av studien framkommer att denna aktivitetstyp är vanligt förekommande.

Kunskapsbehov och utbildning

Det finns olika sätt att dela in kunskap. Göranson (1990;1998) delar upp kunskap i tre olika kunskapsstyper:

- Påståendekunskap/teoretisk kunskap.
- Färdighetskunskap/praktisk kunskap.
- Förtrogenhetskunskap.

Kunskap som blir artikuleraad i olika principer, teorier, metoder och föreskrifter kallar Göranson för påståendekunskap. Utövandet av en praxis innehåller moment som han kallar för färdighetskunskap, dvs. innehåller erfarenheter som är ett resultat av att en person varit verksam i en praxis. Slutligen, med förtrogenhetskunskap, menar han den kunskap som erhålles genom att man tar del av traditionens exempel, där samspelet med andra inom yrkeskåren blir av avgörande betydelse.

Studien pekar på att polisernas måste ha kunskap som hamnar i alla tre av Göranzons definierade kunskapsstyper. Vad gör polisorganisationen för att säkerställa att polispersonalen har en hög kunskapsnivå? Polispersonalen får genomgå utbildningar som uttryckningsförarkurs, utbildning i olika datasystem och bastaktikutbildning. I en del orter får poliserna dessutom varje år genomföra viss utbildning, t.ex. halkkörning.

²⁴ Föredrag av L.G.W. Persson på Folkets hus, Stockholm, 16 okt, 2002. Uppgiften bygger på två av varandra oberoende intervjuer med personer som lyssnat på föredraget. Yttrandet är hämtat från en populär amerikansk TV-serie.

När polisstudenterna går på polishögskolan finns olika kunskapskrav inom en mängd områden. Polisstudenterna utsätts för olika typer av kunskapsprov. Efter avslutad grundutbildning sker inga kontroller av att polispersonal bibehåller dessa kunskaper, förutom vad gäller vapenhantering. Det är en stor skillnad mot polisens tjänstehundar (med förare)²⁵ som måste genomgå en test varje år för att säkerställa att de har en erforderlig fysik och kunskapsnivå. Det kan tyckas märkligt att det inte finns krav på en viss lägsta kunskapsnivå och fysik gällande personalen i den studerade personalkategorin.

Även om polisen har utvecklat utbildningsverksamheten krävs stora förändringar av nuvarande grundutbildning. Praktikperioden är för kort och den teoretiska utbildningen för ytlig med en alltför svag eller obefintlig koppling till forskning. Det finns dessutom ett stort behov av att poliserna i den studerade personalkategorin också efter genomförd grundutbildning klarar av att nå upp till en fastställd lägsta nivå avseende fysisk förmåga, likväl vad gäller ett flertal teoretiska och praktiska kunskapskrav.

Utbildning handlar inte bara om att bidra till att polispersonalen tillgodogör sig vissa kunskaper. Syftet kan också vara att påverka polisernas inställning till till olika aspekter av verksamheten. Som tidigare beskrivits i rapporten är polispersonalen tolkare av de ofta motstridiga direktiven och uppdragen inom polispraktiken (se Ekman, 1999; Holgersson, 2001; 2005). Utbildning kan underlätta att polispersonalen tolkar ett förhållande på ett visst sätt. Stol m.fl. (2006) slutsatser angående vad som är avgörande för hur poliser i Väst-Europa agerar stämmer i stort överrens med de iakttagelser som gjorts i denna och i en tidigare studie (Holgersson, 2005), bortsett från att betydelsen av kunskap inte tydliggörs lika klart.

Utbildning används i liten grad som ett sätt att styra verksamheten. Istället finns en allmänt vedertagen uppfattning att formulerade direktiv får ett tydligt genomslag i verksamheten, trots att så inte är fallet (se Ekman, 1999; Holgersson, 2005). Att polispersonalen ofta exempelvis verkar sakna en förståelse för vilka polisiära arbetsmetoder som visat sig vara effektiva, respektive ineffektiva, har sannolikt en inverkan på omfattning av den allmänna bilövervakningen. Centrala slutsatser inom polisforskningen har inte fått genomslag i utbildningen. Det kan troligen förklaras av att grundutbildningen är en isolerad företeelse och att det inte finns forskning knuten till polisutbildningen.

Stöd av IT-system och rutiner

Ett mobilt IT-system skulle kunna utgöra ett viktigt kunskapsstöd för polispersonalen, genom att olika typer av information och förslag på lämpliga åtgärder kan presenteras och anpassas efter en specifik typ av händelse (Holgersson, 2005).

I ett forskningsprojekt som bedrevs i form av ett samarbete mellan Polishögskolan i Solna, Linköpings, Göteborgs och Växjö universitet²⁶ samt Stockholmspolisen togs en expert-systemsprototyp fram som utformades specifikt för den studerade personalkategorin (Holgersson m.fl., 2007). Systemet skall inte förväxlas med IT-systemet Pust som har ett fokus på utredningsprocessen. Att förbättra utredningsprocessen har givetvis ett värde, men huvuddelen av resurstiden (ungefär 4/5) läggs på andra typer av aktiviteter.

Idén bakom expertsystemet var att skapa gynnsammare förutsättningar för vissa typer av ingripanden och arbetssätt. Det skulle inte bara leda till att olika arbetsuppgifter som t.ex. långtgående förstahandsåtgärder kunde utföras med högre kvalitet. Förutsättningarna för att vissa ingripanden kommer till stånd skulle också öka genom att personalen fick ett kunskapsstöd. Det skulle även stödja en problemorienterad strategi, underlätta framkörning till brottsplatser och öka sannolikheten att få tag i gärningsmän med ett liknande modus. Dessutom

²⁵ Och poliser i vissa specialistbefattningar.

²⁶ Numera Linnéuniversitetet.

kunde efterföljande utredningsarbete underlättas genom att det verksamhetsanpassade expertsystemet minimerar risken för att poliserna missar att fånga upp viss typ av information eller att vidta vissa åtgärder (Holgersson, 2005; Holgersson m.fl., 2006; 2007).

Ett mobilt IT-system kan också göra att personalen har möjlighet utnyttja väntetid av olika slag, t.ex. vid ett dödsfall eller i samband med väntan på ett sjukhus (Holgersson, 2005; Holgersson m.fl., 2007). För närvarande tvingas polispersonalen ofta att sitta överksamma under dessa typer av händelser. Det är inte bara orationellt utan kan även skapa en inre stress hos personalen i de fall de vet att de har mycket att avrapportera. När personalen arbetar i yttre tjänst uppstår dessutom ofta frågor som de har ett intresse att ta reda på. Då de kommer in på polisstationen är det mycket annat att göra och de hinner ofta inte söka reda på informationen. Det framtagna expertsystemet var förberett för att underlätta informationssökning. Det skulle därigenom kunna utgöra ett kontinuerligt kunskaps- och utbildningsstöd.

Genom att vidareutveckla expertsystemet skulle polisen på kort tid och för en liten kostnad kunna få ett system som är anpassat till den studerade personalkategoriens behov. Arbetet har dock av olika skäl inte blivit slutfört. Eftersom det inte var särskilt kostsamt är orsakerna inte ekonomiska, utan förklaringen måste sökas någon annanstans.

Rutinerna för att hantera liknande typer av händelser skiljer sig ofta åt mellan olika orter. En del rutiner är långt mer omständliga än andra rutiner. För närvarande sker ingen uppföljning på central nivå om hur lokala rutiner i praktiken har utformats. Att definiera och sprida de mest rationella rutinerna utgör ett snabbt och kostnadseffektivt sätt att öka polisens produktivitet.

Ett hinder för en förändring kan dock utgöras av lokala befattningshavare med makt över hur rutinerna skall utformas. En annan faktor som kan ha en negativ inverkan på en verksamhetsutveckling av denna art är att sådant utvecklingsarbete, i jämförelse med nyutveckling av IT-system, troligen inte uppfattas lika attraktivt att arbeta med. Det kan vara en förklaring till att Rikspolisstyrelsen hitintills inte slutfört utvecklingen av den långt framskridna expertsystemsprototypen som beskrivits ovan.

Det finns också ett behov av att utveckla andra typer av tekniska stöd. Yttre polispersonal i vissa länder har t.ex. möjlighet att scanna fingeravtryck. Att utöka möjligheten att kunna utföra bevisprov på plats är också en faktor som skulle spara mycket resurstid. Värt att observera är att resursåtgången för att utföra bevisprov och att rapportera misstänkta rattfyllerister är ungefär dubbelt så hög jämfört med tidsåtgången för att försöka hitta dem genom LAU-kontroller. Det finns speciella fordon i vilka det går att utföra bevisprov, men dessa används inte av den studerade personalkategorierna eftersom de är stora och otympliga. De används i huvudsak vid särskilda trafikkontroller.

I en studie som presenterades i Storbritannien år 2001 poängterades vikten av att polisen använder sig av IT på ett helt annat sätt för att effektivisera verksamheten (Singer, 2001). Tio år senare presenterades en ny tidsstudie i Storbritannien där denna slutsats återupprepas. De möjligheter som mobil teknologi öppnar framhölls särskilt som ett sätt att öka effektiviteten (McLean & Hillier, 2011). Det går att dra liknande slutsatser beträffande sättet att utnyttja IT inom svensk polis.

Om tiden för att registrera uppgifter i datasystem och pappersblanketter skall minska på ett drastiskt sätt krävs dock en översyn av nuvarande skriftliga dokumentationsfilosofi. Det bör exempelvis observeras att strävanden att den studerade personalkategorierna alltid skall genomföra långtgående förstahandsåtgärder ökar tiden för deras dokumentationsarbete. Det medför per definition att de kommer lägga en betydande tid på inregistrering av information.

Faktorer som påverkar innehållet i polisverksamheten

Verksamhetens styrsystem får konsekvenser för vilka aktiviteter som verksamheten inriktas emot. Dessutom utför polisen sysslor som egentligen ligger på andra huvudmän.

Kvantitativ fokusering

En strävan att uppfylla en viss kvot riskerar att bli ett mål i sig och därmed till självändamål. Fenomenet är välkänt från forskningslitteraturen och kallas målförskjutning (Merton, 1968; Miller, 1996; Johansson, 1992; Bruzeliuz & Skärvad, 1989; Ljungberg, 1994; Perrin, 1998). Inom svensk polis har denna typ av målförskjutningar och andra problem som är förknippade med en kvantitativ fokusering belysts i flera sammanhang (se Holgersson, 2005; Holgersson, 2007; Holgersson & Knutsson, 2008; Holgersson & Knutsson, 2011; Woxblom, Holgersson & Dolmén, 2008).

Nuvarande sätt att använda enkla kvantitativa mått för att avgöra utfallet av en polisverksamhet missgynnar många kvalitativt viktiga aktiviteter såsom medling och brottsofferstöd (se även Holgersson & Knutsson, 2008).

Ett exempel på ett kvantitativt mått som fått stor betydelse för polisverksamheten är fokuseringen på att nå upp till ett visst antal poliser. Eftersom politiker formulerade en målsättning att Sverige skulle ha 20 000 poliser har polismyndigheterna de senaste åren anställt fler poliser. Samtidigt har de varit tvingade att hålla sig inom tilldelade ekonomiska ramar. Det har begränsat möjligheten att anställa civil personal och att hyra in olika former av tjänster. Under studien har det ett flertal gånger uppmärksammats att polispersonal utför arbetsuppgifter som med fördel hade kunnat utföras av civilanställd personal.

Produktivtetsbortfallet som orsakas av just denna faktor gäller inte bara för den studerade personalkategorin, utan ger intrycket av att vara påtagligt även för andra verksamhetsgrenar. Nuvarande uppföljningssystem tydliggör inte i vilken omfattning polispersonal ägnar sig åt administration och andra arbetsuppgifter som hade kunna utföras av civilanställd personal. Det är inte ekonomiskt försvarbart att kontinuerligt nyttja poliser till reception, arrest- och olika former av bevakningstjänst. Denna typ av verksamhet kan dessutom vara förödande för unga och initiativrika polisers motivation eftersom de känner att det är långt ifrån den bild de hade av polisyrket (Holgersson, 2005).

Inriktningen på att ha ett visst antal poliser framför att försöka uppnå högsta rationalitet med en viss tilldelad summa pengar har haft en negativ inverkan på möjligheterna att begränsa bl.a. omfattning på spilltiden, hantering av frihetsberövade och olika former av administration som att hantera beslagtaget gods.

I tidsstudier som genomförts i Storbritannien poängteras att poliser skall syssla med polisarbete och inte med administration. En slutsats var nämligen att mycket av polisens arbete handlade just om administration (se Singer, 2001; se även Mclean & Hillier, 2011). Det kunde vara intressant att väga in kostnaden för chefer och olika stödfunktioner för att få fram en timkostnad för en polis. Genom detta kunde man få en fingervisning om omfattningen av administrationen och om antalet chefsnivåer är rimligt genom att göra jämförelser mot timkostnader i andra organisationer. Vid flera tillfällen har chefer påpekat att de har en mycket begränsad handlingsfrihet på grund av nuvarande sätt att delegera det ekonomiska ansvaret. De har svårt att kunna ta hänsyn till och anpassa verksamheten till olika lokala behov och möjligheter.

Andra organisationer som utnyttjar polisen

Syftet med det så kallade ROPA-projektet (SOU, 2001) var att renodla polisarbetet. Effekterna av detta projekt har hitintills varit små.

Polisen måste ofta avsätta resurser på verksamhet som egentligen ligger på en annan huvudman. Ett exempel på detta är att det på många orter är polisen som måste ta hand om och förvara personer som behöver nyktra till. Orsaken kan vara att det inte finns någon tillnyktringsenhet eller att den ger intrycket av att vara underdimensionerad.

En annan relativt vanlig orsak är att tillnyktringsenheter inte tar emot personer som bedöms som psykiskt instabila. Polisen har dessutom ofta problem att lämna sådana personer på en akutenhet för psykisk sjuka. Det är vanligt att de har en policy att inte ta emot personer som är drogpåverkade. Polispersonalens enda alternativ blir då att köra den för en vårdlag omhändertagna personen till polisens arrest.

Ett liknande förhållande existerar gällande ungdomar och utländska medborgare som blivit föremål för tvångsåtgärder i de fall andra organisationer inte har tillgängliga förvaringsplatser. Polisen får då betala för både förvaring och bevakning. Tidsstudier som genomförts i Storbritannien uppvisar liknande problematik. Det ifrågasätts att polisen lägger resurstid på uppgifter som egentligen borde åligga andra att bekosta (Singer, 2001; Mclean & Hillier, 2011).

I och med att kostnaden för att utföra handräckningen hamnar på polisen finns en risk att det uppstår olyckliga suboptimeringar ur ett samhällsekonomiskt perspektiv. För landstinget eller kommunen kan det verka ekonomisk fördelaktigt att anamma en viss vårdplan som innebär att en individ kontinuerligt blir föremål för begäran om handräckning. Polisens kostnader för att utföra handräckningar behöver inte vägas in i de beslut som tas.

Flera gånger under tidsstudien verkar det dessutom som om handräckningsbegäran regelmässigt används av vissa vårdinrättningar och ibland av socialtjänsten för att det är ett enkelt och billigt sätt för dessa organisationer att lösa transportbehoven på. Det är inte ovanligt att handräckningsärenden mer eller mindre har formen av någon slags gratis taxiverksamhet som polisen erbjuder. Med nuvarande upplägg där polisen utför transporter kostnadsfritt är de ekonomiska incitamenten för andra organisationer att bygga upp en egen fungerande transportverksamhet liten. Intresset blir också minimalt av att försöka undvika handräckningsbegäran under vissa tidpunkter när belastningen regelmässigt är hög på polisen.

En handräckning som utförs av polisen på mindre orter medför vanligen att den enda patrullen i ett område tas i anspråk för detta göromål. Det är vanligt att begäran om handräckning kommer just när belastningen på polisorganisationen är som störst. Nedlagda stationer har dessutom gjort att polispatruller får längre körtider till platser där handräckningar skall påbörjas.

Förändringstendenser och reformer

Förändringar av polisverksamheten och dess organisering får olika följder för den studerade verksamhetsformen. Ett exempel är vad införandet av länskommunikationscentraler inneburit. Det kan ses som ett led i centralisering och tillskapande av större enheter som förekommer. Slutligen diskuteras överensstämmelsen mellan verksamheten så som den bedrivs och de politiska önskemålen om hur den borde bedrivas.

Centralisering

Ända sedan förstatliganden år 1965 har det förekommit en utvecklingstrend att centralisera verksamheten. Polisen har gått från drygt 500 distrikt som fanns på den gamla kommunala tiden till dagens till 21²⁷.

Vissa av de centraliseringar av organisationsformer som gjorts inom polisen ger intrycket av att ha varit lyckade. Tydliga exempel på detta är när den operativa ledningen och styrningen i vissa områden, som bestod av någon enstaka polispatrull, har slagits samman med andra liknande områden. Polisen har blivit mer slagkraftig utan att det medfört alltför många nackdelar (se Holgersson, 2005).

Visserligen kan det i en del avseenden vara rationellt att exempelvis stänga en polisstation eller en arrest, men kostnaderna i form av resursbortfall för transporter presenteras ofta inte i framtagna beslutsunderlag. Nedlagda polisstationer har fått till följd att polispersonalen måste köra längre sträckor jämfört med tidigare. I nuvarande uppföljningssystem åskådliggörs inte interna kostnader i form av ökad restid. Stora stationer ökar också resurstiden för bl.a. aktiviteten diskussion, eftersom chansen är större att polispersonal träffar på kollegor de inte sett på länge och därmed stannar upp och samtalar en stund med dem.

Vissa poliser har en mycket låg grad av egna initiativ (Holgersson, 2005; Holgersson & Knutsson, 2008). När flera sådana poliser tjänstgör på en ort kan det därför bli en mycket låg aktivitet. Det räcker således inte med att placera poliser på en ort för att det skall uppstå en önskvärd polisaktivitet. Vissa nedläggningar av polisstationer har varken gjort till eller från för aktiviteter som i hög grad bygger på polisens egen initiativförmåga. Det bör i detta sammanhang nämnas att risken är stor att i synnerhet unga poliser snabbt tappar sin motivation för egna initierade ingripanden. Det gäller särskilt på mindre orter (se vidare Holgersson, 2005). Hur detta skall motverkas borde vara en central fråga för polisen.

Det är inte bara polisens beteende som påverkas av att en stor del av polisens resurser går åt till att ta sig från en plats till en annan. Även medborgare kan grunda sina ågeranden på dessa förhållanden. Både vid deltagande observation och vid intervjuer har det visat sig att det kan vara problematiskt för polispersonalen att agera på vissa platser eftersom t.ex. störande ungdomar och berusade vuxna vet att det bara är en polispatrull tillgänglig i ett visst område. Polispatrullen kan ta med sig en, möjligen två personer, men inte fler. Dessutom är det vanligt att de personer polisen önskar göra ett ingripande mot vet att det tar lång tid innan ytterligare en patrull kan komma till platsen. Det kan i högsta grad påverka vissa individers beteenden.

Den centraliseringsvåg som genomsyrat polisen, där bl.a. ordningspolisen agerar inom stora ytor, gör det svårare att upprätthålla en naturlig och kontinuerlig kontakt med boende i olika områden. Det påverkar bl.a. möjligheten att få tips. Om samma poliser rör sig inom ett mindre geografiskt område och träffar på samma personer finns större förutsättningar för att bygga upp ett förtroende – till skillnad från om det är nya möten i stort sett hela tiden. I det senare fallet iakttar polispersonalen i huvudsak omgivningen från patrullbilen och ägnar sig åt att stoppa och kontrollera misstänkta förare och passagerare (Holgersson, 2005; 2007).

²⁷ Numera polismyndigheter som motsvarar de län som finns i Sverige.

Ett flertal poliser som arbetat länge i den observerade personalkategorin uppfattar att polisarbetet numera mest går ut på att: ”*man blir skickad från den ena punkten till den andra*”. Följden blir att polisen riskerar att uppfattas som en tillfällig gäst i lokalsamhället – något som är tvärt emot den grundläggande tanken med närpolisverksamheten.

Men det finns strävanden i en annan riktning där polispersonal tilldelas mindre avgränsade geografiska ansvarsområden. En jämförelse med tidigare genomförd forskning (se Knutsson & Partanen, 1986) visar dock att omfattande omorganisationer inte är någon garanti för att arbetsmetoderna skall utvecklas. För att påverka innehållet i polisverksamheten krävs andra typer av förändringar som är mer inriktade på hur polispersonalen utför arbetsuppgifterna.

Länskommunikationscentraler – LKC

En förändring som fått stora konsekvenser för svensk polis är tillskapandet av de stora kommunikationscentralerna. Denna centraliseringsåtgärd har bidragit till att kunskapen om individer och områden minskat och att distansen till medborgarna har ökat (Holgerrson, 2001; 2005).

Vid intervjuer och deltagande observation har det framkommit att det händer att patruller inte blir skickade på den typ av jobb som man tidigare blev engagerade i. En operatör på länskommunikationscentralen inväntar istället att det skall komma ett uppdrag med större dignitet. Det finns en risk att antalet kvalitativa tips minskar om människor uppfattar att det inte är någon idé att ringa eftersom ”*polisen ändå aldrig kommer*”.

Ärenden upplevs ofta bli prioriterade efter den stora ortens prioriteringslista, dvs. där länskommunikationscentralen är placerad, även om denna och annan kritik mot arbetet på centralerna verkar ha minskat bland personalen i vissa områden. Det är dock svårt att utifrån en förändring av personalens kritik kunna bedöma hur länskommunikationscentralen fungerar. Det har flera orsaker. En är att huvuddelen av personalen i den studerade personalkategorin inte kan göra jämförelser med hur det fungerade innan tillkomsten av länskommunikationscentralerna. De är anställda efter genomförandet av denna organisationsförändring. En annan orsak är att det är lätt att vänja sig vid att det skall vara på ett visst sätt när det gäller t.ex. svarstider och lokal och personkännedom hos operatörer.

En bristande lokal-personkännedom innebär att det har blivit svårare att prioritera ärenden rätt, t.ex. att kunna hålla reda på anmälare som ibland ger upphov till onödiga polisaktioner. Det finns t.ex. vissa ordningsvakter som alltid beskriver händelser som att det skulle vara ”världskrig” – trots att det är ganska lugnt, medan det finns andra ordningsvakter som i lugn samtalsstämning ber om att få hjälp när det är väldigt bråttom att skicka en polisbil. Större områden och fler kontakter innebär automatiskt att det blir svårare att upprätthålla denna typ av kunskap.

Möjligheten att lösa problem utan att skicka en radiobil har dessutom minskat i takt med att operatörers kontakter på vissa orter har blivit sämre. Det innebär att patruller skickas på arbetsuppgifter som tidigare kunnat lösas på annat sätt. Med kommunikationscentraler som täcker stora områden är det också lättare att missa digniteten i vissa ärenden, t.ex. återkommande trakasserier eller ett modus som riskerar att resultera i ett allvarligt brott. Med en minskad lokalkännedom har en operatör också svårare att både bedöma lämpliga åtgärder i ett ärende och att underlätta patrullernas framkörning till viss adress. En minskad lokalkännedom hos poliserna i yttre tjänst förvärrar detta förhållande, vilket har blivit fallet när polispersonalen skall täcka större områden.

Med utnyttjande av modern informationsteknologi är det faktiskt möjligt att ha stora centrala kommunikationscentraler utan att tappa lokal- och personkännedomen i olika områden. Operatörer kan vara lokalt placerade, men knyts ihop i kluster i de fall det finns ett behov av att koordinera insatser mellan olika områden. Det handlar således om en virtuell centralisering

och inte om att placera resurserna fysiskt till en och samma geografiska plats. Det är också möjligt att nyttja lokalt placerad personal under perioder eller tider på dygnet när belastningen är lite högre, medan arbetet kan skötas av en annan kommunikationscentral under lågintensiva perioder. Teknikargumentet var ett skäl till att skapa en fysisk centralisering av resurserna, vilket faktiskt är helt tvärt emot de möjligheter informationsteknologin öppnar.

Polisreformer

Av studien framgår att poliserna tillbringar en stor del av sin tid inne på polisstationer eller i polisbilar och att en liten del av verksamheten ägnas åt kontaktskapande aktiviteter och åt fotpatrullering. Är en sådan utformning av verksamheten verkligen i överensstämmelse med politiska önskemål?

År 1965 ägde en omvälvande reform rum då polisverksamheten förstatligades. I ett slag hade den svenska polisen moderniserats och det skedde ett mer eller mindre samtidigt införande av den s.k. professionella modellen av polisarbete. Denna modell utvecklades i USA när bilen och mobila radiostationer togs i bruk av polisen. I och för sig introducerades s.k. radiobilar i Stockholm och Göteborg redan i slutet av 1930-talet, men det stora genomslaget kom i och med förstatligandet.

Patrulleringen och övervakningen kom att allt mer att ske i polisbilar och fotpatrulleringen kom på undantag. Kontakten med allmänheten och poliserna kom till stora delar att upprätthållas indirekt med telefon till en förbindelsecentral och radiokontakt med bilburna patruller som sedan tog kontakt med dem som kallat polisen.

Det fanns stora förhoppningar knutna till detta sätt att bedriva polisarbete. Genom patrulleringsformen skulle polisen skapa en föreställning om att polisen är ”allestådes närvarande” – en polisbil kan när som helst dyka upp och bekräftar att polisen ”finns där”. På så sätt skulle den trygghetsalstrande effekten uppkomma. Den förebyggande effekten skulle uppstå genom att även potentiella brottslingar då och då såg poliser dyka upp i sina polismarkerade fordon. Detta förmodas verka brottsavhållande. Om brottslingarna trots allt begick brott kunde en polispatrull snabbt dirigeras till plats och gripa gärningsmännen.

Det bör hållas i minnet att polisen var starkt eftersatt när förstatligandet skedde. Bilismen hade gjort sitt intåg i Sverige och polisen höll på att bli ”frånåkt” inklusive av bilburna brottslingar.

Ganska snart efter förstatligandet inleddes dock en diskussion om det inte var så att polisen genom detta sätt att arbeta avlägsnade sig från befolkningen. I Brottskommissionen från år 1973 sades t.ex. angående brottsförebyggande åtgärder:

”I detta sammanhang bör också beaktas önskemålet att ytterligare förbättra förhållandet mellan polisen och allmänheten. En utökning av den s.k. kvarterspolisverksamheten är ett medel att uppnå detta. Sådan verksamhet torde också ha en allmänt förebyggande effekt.” (Ds Ju 1973:5 sid. 34).

Frågan återkommer i 1975 års polisutredning där det understryks att fotpatrulleringen blivit eftersatt. Ett återkommande tema i svaren i den enkätundersökning som genomfördes var behovet av en vidgad kontaktyta från polisens sida gentemot allmänheten. Utredningen konstaterade att det fanns lokala variationer, men att:

”Det förefaller emellertid vara ett genomgående önskemål att särskilt områdesövervakningen skall intensifieras. Vidare synes det vara en samstämmig uppfattning att den förebyggande övervakningsuppgiften bäst fullgörs genom fotpatrullering.” (SOU 1979:6 sid. 145)

Som ett mycket tungt argument i 1981 års polisberedning återopades det tidigare omnämnda experimentet med bilburen övervakning från mitten av 1970-talet. Denna kunde inte bekräfta vare sig brottsförebyggande eller trygghetsalstrande effekter av den bilburna preventiva övervakningen (Kelling m.fl., 1974). Beredningen betonade att bilpatrulleringen skulle minska till förmån för verksamhetsformer som utvecklar den naturliga kontakten mellan polisen och allmänheten:

”Undersökningar bland allmänheten visar att synligheten, dvs allmänhetens möjligheter att se och komma i kontakt med polismän i yttre tjänst, måste tillmätas mycket stor betydelse för inriktningen av polisverksamheten. Fotpatrulleringen och över huvud taget verksamhetsformer som utvecklar naturliga kontakter mellan polisen och allmänheten bör därför enligt beredningen få en framträdande plats.” (SOU 1985:62 sid. 19)

”Det säger sig självt att den kontaktskapande effekten av bilpatrullering är obefintlig. Till detta kommer att det sedan länge är välkänt att de preventiva effekterna av patrullering i fordon är obetydliga.” (SOU 1985:62 sid. 22)

I 1981 års polisberedning betonades även vikten av att minska stationstjänstens omfattning:

”Stationstjänstens omfattning i många polisdistrikt är enligt beredningens mening alltför hög.” (SOU 1985:62 sid. 192)

”Genom att renodla utryckningsverksamheten och minska stationstjänstens omfattning²⁸ ökar man möjligheterna att använda polispersonal för utåtriktad och kontaktskapande polisverksamhet.” (SOU 1985:62 sid. 195)

De riktlinjer som framfördes i 1993 års budgetproposition (prop. 1992/93:100, bilaga 3) var av särskild betydelse i den utredning som låg till grund för den s.k. närpolisreformen som genomfördes vid mitten av 1990-talet. I utredningen framhölls att verksamheten i ökad utsträckning skulle ha en brottsförebyggande inriktning. Filosofin om problemorienterat polisarbete (Goldstein, 1979; 1990) förordades som en modell för detta arbete.

Det poängterades även att synligheten måste öka, bl.a. genom ett ökat inslag av fotpatrullering. I rapporten som låg till grund för närpolisreformen uttryckte utredaren:

”Jag är övertygad om att en avgörande förändring sker den dag då poliser inte bara dyker upp som tillfälliga besökare utan också kliver ur polisbilarna, skaffar sig lokal på platsen, stannar för gott och blir en naturlig del i lokalsamhället.” (Länsstyrelsen i Stockholms län, 1993 sid. 61)

I mångt och mycket återkommer samma tankar som i 1981 års polisberedning.

I samband med närpolisreformen avdelades en stor andel av den uniformerade polispersonalen till att bli närpoliser. De skulle arbeta nära lokalbefolkningen och ha en inriktning på att förebygga brott genom att tillämpa problemorienterat polisarbete. Förhoppningarna knutna till denna modell var stora. Den skulle ha så starka brottsreducerande effekter att polisen utan risk

²⁸ Stationstjänsten upptog i ett genomsnittligt polisdistrikt 35 % av resursfördelningen i övervakningsverksamheten (SOU 1985:62, sid. 192). I denna resursredovisning ingick även bl.a. arbetstid som åtgick för att bemanna kommunikationscentraler och bevakning av arrester, men inte utsättningar och viss avrapportering i samband med att omhändertagna eller gripna personer fördes in till arrestavdelningarna.

kunde minska sin brottsutredande kapacitet, något som även skedde. Brottsminskningen förväntades bli så stor att det inte behövdes så många brottsutredare.

Vad blev det nu av detta? Och hur realistiska var dessa förhoppningar knutna till de förebyggande effekterna?

En av oss – Johannes Knutsson – kommenterade omorganisationen på följande sätt:

”Det var som att stå och se på när två tåg åkte mot varandra i hög hastighet utan att man kunde göra något. Vi var helt säkra på att förändringen skulle resultera i att uppklaringsprocenten störtök. Tyvärr visade det sig att vi fick rätt.”²⁹

I en undersökning visade sedan brottsstatistikern Jan Ahlberg att brottsuppklaringen minskat kraftigt sedan 1980-talet och att en viktig orsak till detta var den s.k. närpolisreformen. Under några få år minskade uppklaringsprocenten från 31 till 23 procent. Jan Ahlberg skriver att den kraftiga nedgången helt kan förklaras av att polisen plötsligt klarade upp ett betydlig mindre antal brott än tidigare. På tre år ”försvann” inte mindre än 110 000 uppklarade brott från en nivå som inte var större än 370 000 (Ahlberg, 2002). Efter den stora omorganisationen blev således polisen betydligt sämre på att utreda brott.

Och hur har det gått med införandet av filosofin om det problemorienterade arbetet som skulle vara grundstenen i det förebyggande arbetet? Precis som i en rad andra länder – i USA (Scott, 2000; Clarke, 2002), England (Leigh m.fl., 1998; Read & Tilley, 2000), Norge (Thomassen, 2005; Sollund, 2008) och Danmark (Hammerlich, 2007) – blev implementeringen svag, för att inte säga utebliven.

En viktig delförklaring är att komplexiteten i att utföra detta slags arbete underskattades. För att det skall kunna bedrivas fullt ut enligt sin intention krävs – något som Goldstein återkommande understrukt – att polisen har egen kompetens (eller åtminstone tillgång till sådan) i samhällsvetenskaplig metodik och kunskaper i brottsprevention och alldeles särskilt då i den situationella brottspreventionen (Goldstein, 2003; Knutsson, 2003; 2009; 2012; Knutsson & Sövik, 2005; Clarke & Eck, 2006). En förutsättning för genomslag i problemorienterat polisarbete är således samarbete med och stöd från akademiskt utbildade personer som har dessa kunskaper.

Denna förutsättning kunde ha uppstått då man efter 1985 års polisreform inrättade ett antal forskartjänster vid polishögskolan i Solna. Forskningsverksamheten skulle ledas av en professor och fortgick under ett antal år. Bl.a. fanns där den s.k. problemgruppen som skulle bistå i det problemorienterade arbetsättet. Men efter förslag från dåvarande rikspolischefen Sten Heckscher överfördes forskningsenhetens resurser år 1998 till Brottsförebyggande rådet. Vid Polishögskolan skulle forskning inte bedrivas. Det officiella motivet var att denna forskning skulle få bättre förutsättningar genom att ingå i en större miljö.

Tvärtom ledde dock denna förändring till att den myndighetsanknutna polisforskningen kom på undantag. Någon särskild polisforskningsenhet skapades inte vid Brottsförebyggande rådet och antalet publicerade polisforskningsrapporter minskade (Knutsson, 2010b).

Slutligen, hur har polisarbetet som studerats i undersökningen utvecklats? I vad mån går det att utläsa genomslag i polisernas tidsbruk av de polisreformer som genomförts?

Även i studien av ordningspolisjämbörd från mitten av 1980-talet (Knutsson & Partanen, 1986) tillämpades systematisk social observation med tidsanvändningen en central variabel – något som skapar möjlighet till en jämförelse med föreliggande studie.

²⁹ Citat från ett samtal. ”Vi” i citatet syftar på Jan Ahlberg som Johannes Knutsson samarbetade mycket med.

Undersökningen skedde i ett distrikt som bedömdes vara representativt för ordningspolis-tjänsten så som den bedrevs vid den tidpunkten. Med hänsyn tagen till skillnader i förutsättningar, definitioner och i mätningarna är det möjligt att jämföra tidsfördelningen åtminstone i tre avseenden, nämligen tid på polisstation, tid för allmän bilövervakning och för fotpatrullering³⁰.

Att göra en direkt jämförelse är inte tillrådligt bl.a. eftersom värdena för den rikstäckande studien är medelvärden med en spridning runt dem. Det går dock att se var tyngdpunkterna finns. Se tabell 8. Värdena för tid på polisstation och allmän bilövervakning ligger närmare varandra än tabellen visar. I värdena ”På polisstation” för den rikstäckande studien på 00-talet inte ingår raster och måltidsuppehåll, vilket det gör i 80-talsstudien. Vad gäller ”Allmän bilövervakning” för studien på 00-talet ingår inte inköp av mat, vilket är fallet i studien på 80-talet.

Tabell 8. Andel tid (%) som tillbringas på polisstation, åt allmän bilövervakning och fotpatrull, den rikstäckande studien (00-talet) och enskilt polisdistrikt (1980-talet).

Aktivitet	Rikstäckande studie 00-talet (%)	Enskilt polisdistrikt 1980-talet (%)
På polisstation	35	42
Allmän bilövervakning	14	21
Fotpatrullering	0,8	1,5

Sammanfattningsvis pekar uppgifterna på stora likheter mellan de två studierna. Avsevärd tid tillbringas på polisstation och åt allmän bilövervakning medan liten tid ägnas åt fotpatrullering. Om polisreformerna haft någon betydelse borde det i dessa avseenden finnas påtagliga skillnader mellan de två perioderna. Så är inte fallet.

Denna studie indikerar således att flera centrala föresatser som återkommande understrukits i olika utredningar inte har fått genomslag i polisverksamheten. Aktiviteter som utvecklar den naturliga kontakten mellan polisen och allmänheten, såsom fotpatrullering, liksom den brottsförebyggande verksamheten, upptar fortfarande en ringa del av resurstiden. Den studerade personalkategorin tillbringar huvuddelen (3/4) av sin arbetstid i en polisbil eller på en polisstation.

Hur kommer det sig att polisen år efter år kan fortsätta att bedriva en verksamheten som går stick i stäv med de önskemål som ställts på organisationen? Att behandla denna fråga utförligt faller utanför ramen för denna studie, men det finns skäl att kortfattat dryfta några bakomliggande faktorer som skulle kunna bidra till att förklara förhållandet.

I samband med förändringsarbetet av New York-polisen och införandet av den s.k. New York-modellen byttes många av de högre cheferna ut, bl.a. 2/3 av vakt-distriktscheferna (se Knutsson, 2000). De verksamhetsförändringar som svensk polis har genomfört har haft en helt annan karaktär.

Tidigare i denna studie har problemet med en grund teoretiskt polisutbildning, en kort praktik och en svag koppling till forskning tagits upp. Personalen förväntas kunna bli styrd med olika former av direktiv, genom att de delges information och genom att få spela särskilda spel som

³⁰ Värdena är erhållna ur tabell 1 och 3 (Knutsson & Partanen, 1986).

tagits fram på uppdrag av polisledningen³¹ – istället för att organisationen genom en sammanhängande utbildningsverksamhet försöka skapa en förståelse för verksamhetens grundläggande villkor.

Polisen har en mycket god förmåga att presentera sin verksamhet på ett tilltalande sätt. Det har blivit allt viktigare att kommunicera ”rätt” bild av den egna verksamheten (Palm & Skogersson, 2008; se även Ivarsson-Westerberg, 2004). Men i vilken omfattning presenteras verksamheten och påstådda kommande effekter av olika utvecklingsinitiativ på ett rättvisande sätt? Frågan är högst relevant. Redovisningen av omfattningen på den brottsförebyggande verksamheten som verkar ha en mycket begränsad överensstämmelse med det verkliga utfallet är ett tydligt exempel (se även RiR, 2010). På samma sätt går det t.ex. att ifrågasätta kvaliteten på alkoholutandingsproven och på tillförlitligheten i antalet redovisade narkotikabrott (se Holgersson, 2005; 2007; Woxblom, Holgersson & Dolmén, 2008; Holgersson & Knutsson, 2011).

Det förekommer tämligen ofta att polisen hänvisar till en omorganisation, ett visst projekt eller annat utvecklingsinitiativ som lösningen på en mängd problem (se Holgersson, 2005). Närpolisorganisationen utmålades exempelvis som svaret på många förväntningar, trots att reformen för många poliser i stort bara innebar ett namnbyte.

”För en inte obetydlig del av landets poliser har reformen troligen främst inneburit ett namnbyte. Poliser som tidigare benämndes ordningspoliser, benämns idag närpoliser, utan att någon egentlig förändring i deras arbetssätt har skett.” (BRÅ, 2001 sid. 7)

I dagsläget ges löften om att ett IT-system (Pust) kommer att förbättra en mängd förhållanden, bl.a. brottsuppleringen och synligheten³². Polisen redovisar kontinuerligt att de är på gång att förbättra verksamheten åt det håll som politikerna efterfrågar, men vad är egentligen utfallet av de olika initiativen?

I en rapport från Expertgruppen för studier i offentlig ekonomi (Ds, 2001) är en tes att yrkeskåren inom offentligt verksamhet kan driva egenintressen som potentiellt står i konflikt med värden som demokrati och effektivitet. Kåren befinner sig i en monopolsituation i kraft av utbildning och funktion och kan främja sina särintressen vilket har en negativ inverkat på effektiviteten. Det blir därmed viktigt för kåren att agera så att ineffektiviteten inte blir offentligt uppmärksammas och att kritik kan motverkas.

Utifrån hypotesen om kårintresset formulerar rapportförfattarna – Ylva Hasselberg och Erik Kärnekull – ett antal teser, mål och strategier för kårens strävanden gentemot omvärlden (Ds, 2001 sid. 34-36). De kan sammanfattas enligt följande:

- För att uppnå ett långtgående oberoende från styrande organ utnyttjas sakkunskap och verksamhetskunskap som gör det svårt för lekmän att sätta sig in i verksamheten.
- Genom att ta initiativ på egna villkor – skapa problemformuleringsmonopol – kan kåren förekomma vad den uppfattar vara negativa förändringar.
- Låta höga företrädare vara normerande för diskussionen.
- Skapa intern lojalitet med hjälp av förutsägbara inomverkskarriärer med låg breddkompetens inom områden utanför det egna.

³¹ Kan liknas vid sällskapsspel.

³² Se t.ex. Rikspolischefen: ”Pust är ett effektivt verktyg” (110630)

<http://www.polisen.se/sv/Aktuellt/Ledare-och-debattartiklar/Hallare/Rikspolischefen-Pust-ar-ett-effektivt-verktyg/>

- Säkerställa att interna ansvarsförhållanden blir så otydliga att alla känner delaktighet i ansvar för eventuella missförhållanden.
- Kontrollera, dominera eller påverka aktörer som skall granska och kontrollera kåren och dess verksamhet.

Om det nu ligger något i denna hypotes kan den bidra till att förklara varför den politiska viljan får så svagt genomslag i polisverksamheten och varför denna verksamhet är så trögföränderlig.

Appendix

APPENDIX A. Tabellbilaga huvudstudien

I tabell I har de 50 aktiviteter som tar störst del av resurstiden rangordnats efter hur stor del av den sammanlagda tiden de tar i anspråk. Sammanlagt står de aktiviteterna för drygt 90 procent av resurstiden. I tabell II finns ytterligare 50 aktiviteter beskrivna. Ännu fler har identifierats under tidsstudien, men har inte tagits med för att undvika att framställningen skall bli alltför överskådlig³³.

Förfarandet vid urvalet medför att den inbördes ordningen kan ändras för aktiviteter som tidsmässigt ligger nära varandra när en generalisering skall göras. Det bör också poängteras att även om en aktivitet har ett lågt värde i sammanställningen över total tidsåtgång kan den vara vanligt förekommande beroende på att den i normalfallet tar kort tid att genomföra. Sammanställningen säger heller inget om hur viktig respektive aktivitet är för polisfunktionen. En aktivitet kan vara livsavgörande, men tidsmässigt uppta lite resurstid.

Tabell I innehåller sju kolumner. Den första visar rangordningen. I kolumn två och tre namnges och förklaras aktiviteten. Andel tid av total tid redovisas i kolumn fyra. Exempelvis tar inregistrering av information 14,4 procent av den studerade personalkategoriens arbetstid. I kolumn fem ackumuleras tidsåtgången. Av denna kolumn framkommer t.ex. att de fem första aktiviteterna upptar mer än 50 procent av den totala resurstiden. Den sjätte kolumnen innehåller en redovisning av andelen pass där en viss aktivitet förekom. I kolumn sju presenteras den genomsnittliga tidsåtgången för en aktivitet³⁴. En polispatrull kan engageras i samma aktivitet mer än en gång under ett arbetspass. Det betyder att kolumn tre (resurstid) inte är en enkel funktion antal pass där aktiviteten förekom och genomsnittlig tidsåtgång för en aktivitet.

De 50 aktiviteterna i tabell I står sammanlagt för 93 procent av resurstiden. De övriga aktiviteterna som således upptar sju procent av tiden kan dock vara centrala för polisfunktionen, t.ex. att varna trafikanter i samband med trafikolyckor, att meddela dödsbud, ge första hjälpen, utfärda primärrapporter och hantera psykiskt sjuka personer (se tabell II).

Flera aktiviteter som inte återfinns i tabell I är dessutom vanligt förekommande, såsom kroppsvisitationer och olika former av tillsägelser, men tar så kort tid att utföra att de inte hamnar bland de aktiviteter som upptar mest resurstid. Det finns även aktiviteter som vanligen tar lång tid att genomföra, t.ex. att hantera en skadad polis, men som är sällan förekommande och av den anledningen inte hamnar i tabell I.

³³ Observatörens kommentar: Det verkar i princip inte finnas något slut på antalet möjliga aktivitetstyper. Ej tidigare registrerade aktivitetstyper identifierades under hela tidsstudien, även om det blev mer och mer sällsynt ju längre studien fortskred. Det händer att en polis vid upprepade tillfällen inom ett tidsintervall av några dagar hamnar i en viss typ av aktivitet. Det kan sedan ta månader eller år innan polismannen engageras i denna typ av aktivitet igen. Just detta förhållande är utmärkande för den studerade personalkategorin. De förväntas kunna hantera en mängd olika typer av arbetsuppgifter vars frekvens är högst varierande. Det finns således ett visst utrymme för slumpen med avseende på vilka typer av aktiviteter med låg frekvens och/eller kort varaktighet som kommit med på listorna.

³⁴ En aktivitet har summerats till ett sammanhängande moment om den tillfälligt under kortare tid har avbrutits av en annan aktivitet. Exempelvis allmän bilövervakning som pågår i 30 minuter där patrullen efter 10 minuter stoppar ett fordon för en kort lägeskontroll räknas inte som två bilövervakningsaktiviteter (10 + 20 min), utan som ett moment allmän bilövervakning omfattande 30 minuter (och givetvis dessutom en lägeskontrollaktivitet som redovisas separat). Däremot om en patrull exempelvis sitter och avrapporterar ett ärende och får ge sig ut och engagera sig i ett annat fall blir avrapporteringen uppdelad i olika moment.

Tabell I. De 50 aktiviteter som tar störst andel (%) av den totala tiden rangordnade efter tidsåtgång, den ackumulerade tiden (%), andel (%) av pass med aktiviteten och genomsnittlig tidsåtgång i minuter för aktiviteten (n=26 722 minuter).

Nr	Aktivitet	Beskrivning	Andel tid av total tid (%)	Ackumulerad tid (%)	Andel pass där denna aktivitet förekom (%)	Genomsnittlig tidsåtgång per aktivitet (minuter)
1	Inregistrering av information	Avser själva tiden för att registrera uppgifter i datasystem och på pappersblanketter samt att få ut uppgifter på skrivare.	14,4	14,4	82	42
2	Allmän bilövervakning	Övervaka omgivning från polisbil.	14	28,4	98	17
3	Spilltid	Tid för patrull att t.ex. ta sig från avrapporteringsrum till polisbil, ta sig till arrestlokal, hämta nycklar, väskor och annan utrustning.	8,5	36,9	100	6
4	Framkörning	Från att patrull tagit sig an en uppgift till att patrull är på plats.	7,8	44,7	96	7
5	Restid	Transporttid från brottsplats/plats för händelse till polisstation/sjukhus etc (inkluderar ej handräckning, men transport av gripen/omhänder- tagen) .	7,7	52,4	95	11
6	Lägeskontroll	Bilda sig en uppfattning om ett ärende/förhållande på plats för brott eller annan händelse (ingår väntan på upplysningar från länskommunikationscentral (LKC)) .	4,1	56,5	89	5
7	Diskussion	Samtal mellan poliser som inte inkluderas i någon annan punkt i tidsstudien (sker i huvudsak på polisstation, men kan inträffa om polis träffar på kollega i annat sammanhang).	3,3	59,8	68	16
8	Utsättning	Genomgång innan arbetspass.	2,6	62,4	77	16
9	Långtgående förstahandsåtgärder	Genomföra insamling av uppgifter för anmälan samt bl.a. förhör för att underlätta vidare utredningsarbete.	2,5	64,9	40	21

10	Hantera frihetsberövad	Avvisitera personer på polisstation, vakta personer (sker i huvudsak på polisstation, men kan uppstå på brottsplats). Restid inkluderas ej.	2,4	67,3	53	11
11	Spaning efter person från polisbil	Eftersöka person genom att åka runt i polisbil och spana. Personen kan misstänkas gå eller färdas i bil, på cykel etc.	1,7	69	53	7
12	Hjälp/service	Olika former av hjälp/service, t.ex. att skjutsa någon som fått slut på bensin eller hjälpa en turist att hitta rätt.	1,4	70,4	44	10
13	Utredningsarbete	Avser när personal blir beordrade att ägna sig åt utredningstjänst, t.ex. att skriva in ett beslag och hålla förhör i ett ärende som ordningspatrull redan redovisat och avslutat (de har kanske inte ens varit inblandad i ärendet tidigare).	1,4	71,8	21	22
14	LAU-kontroller (LAgen om Utandningsprov)	Utföra utandningsprov med stöd av lagen om utandningsprov (LAU). Avser ej enskilda fordonsstopp, eller generella trafikkontroller utan särskilt inriktade LAU-kontroller.	1,2	73	18	29
15	Kontakt med allmänheten	Avser samtal med allmänheten som inte innefattas i någon annan punkt. Kan röra sig om att någon frågar om något/diskutera ett förhållande eller komma med synpunkter/informera om något.	1,2	74,2	56	4
16	Anmälningsupptagning	Avser ren anmälningsupptagning (inte att det blir fråga om långtgående förstahandsåtgärder). Kan t.ex. handla om att någon har tappat en plånbok och vill göra en anmälan om detta.	1,1	75,3	32	13
17	Dödsfall	Avser lägenhetsundersökning, väntan på, läkare, politibil och ev. samtal med anhörig som finns på plats (meddela dödsbud och inregistrering av uppgifter på polisstation hamnar under andra kategorier).	1	76,3	7	64

18	Riktad verksamhet, narkotika	Avser att poliserna arbetar fokuserat på att beivra narkotikabrottslighet. Sker vanligtvis i civila kläder, men förekommer även att arbetet utförs i uniform.	0,9	77,2	2	124
19	Brottsofferstöd	Avser renodlat brottsofferstöd (inte brottsofferstöd som ingår som en del i de långtgående förstahandsåtgärder när polispersonalen inhämtar information och har kontakt med målsäganden).	0,8	78	21	19
20	Fotpatrullering	Avser patrullering till fots (inte att patrull bara skall ta sig från bil till t.ex. lägenhet, vilket bokförs som förflyttning till fots).	0,8	78,8	18	14
21	Planering	Avser i huvudsak yttre befäls planering och bemanning av radiobilar.	0,8 ³⁵	79,6	9	36
22	Medling	Avser när patrull försöker medla mellan olika intressenter i ett ärende.	0,8	80,4	12	27
23	Bilövervakning, hög fokusering	Avser att patrull har en specifik fokusering på något. Oftast innebär det att en patrull står stilla och iakttar en adress/fordon.	0,8	81,2	14	18
24	Förflyttning till fots	Avser när en patrull rör sig till fots som inte definieras som fotpatrullering (t.ex. ta sig från polisbil till avräkningsrum ³⁶ i varuhus).	0,7	81,9	39	3
25	Datastrul	Avser t.ex. att printar inte fungerar, papper trasslar sig, att det inte går att logga in, eller att text försvinner i samband med att anmälan skrivs.	0,7	82,6	19	14
26	Dokumentationsarbete	Avser olika former av dokumentationsarbete på plats, t.ex. insamling av uppgifter till en trafikmålsanteckning, utfärdade dokument om avskyltning av fordon etc.	0,6	83,2	18	12

³⁵ I metodavsnittet framgår att bl.a. planering, receptionstjänst bevakning, arrestvakt är undervärderad i studien. På sidan 24 (avsnittet ”Planering”) och sidan 25 (avsnittet ”Receptionstjänst m.m.) kommenteras omfattningen.

³⁶ Utrymme där butikskontrollanter/ordningsvakter i normalfallet överlämnar personer som gripits.

27	Handräkning	Avser ej framkörningstid ³⁷ utan enbart transport och ev. väntetider.	0,6	83,8	5	42
28	Väntan på sjukhus	Avser olika former av väntan på sjukhus. Avser ej tidsåtgången för provtagning i samband med kroppsbesiktning eller bevakning.	0,6	84,4	9	32
29	Husrannsakan	Eftersöka person eller föremål i lokal/fordon.	0,6	85	16	13
30	Trafikdirigering	Olika former av trafikdirigering, t.ex. i samband med trafikolycka.	0,6	85,6	11	27
31	Bevakning	Avser bevakning av brottsplats, gods eller misstänkt på sjukhus.	0,5	86,1	5	47
32	Följa efter fordon	Avser att polispatrull följer efter fordon (ingår väntan på LKC).	0,5	86,6	58	2
33	Personalutjämn- ning mellan stationer	Avser tidsåtgången för att få ihop en patrull bestående av poliser från olika stationer.	0,5	87,1	5	34
34	Hantering gods/ beslag	Avser fysisk hantering av gods/beslag, bl.a. uppmärkning, ilastning i polisbil (exkluderar spiltid för att ta sig mellan olika lokaliteter i polishus och utredningstjänst).	0,5	87,6	7	24
35	Spaning till fots efter person	Avser att patrull till fots spanar efter person (inkluderar ej generell fotpatrullering).	0,4	88	35	6
36	Föra in/ut person i polisbil	Att person sätts in eller tas ut ur polisbil. I tiden ingår även kortare kroppsvisitationer (som understiger en minut).	0,4	88,4	39	3
37	Hantera djur	I denna tid ingår även restid till plats där djur skall lämnas.	0,4	88,8	7	24
38	PL 13 (Avvisande/ avlägsnande)	Avser tiden för att genomföra själva avvisandet/avlägsnandet.	0,4	89,2	21	8
39	Provtagning på vårdrättning	I normalfallet blodprov. Inkluderar ej restid.	0,4	89,6	5	39

³⁷ Anledningen till att framkörningstider inte redovisas i tidsåtgången för handräkning har att göra med att polisernas position när de får uppdraget inte bör belasta handräkningstiderna. Längre avstånd på grund av nedlagda stationer skulle i så fall falskeligen kunna indikera ett ökat antal och mer tidskrävande externa beställningar av handräkningar även om så inte är fallet (utan att det istället beror på att polisen inte längre är representerad på en ort utan måste åka dit för att påbörja handräkningen).

40	Trafikkontroller inklusive utfärdade rapporter	Avser inte stopp av enskilt fordon när patrull ägnar sig åt bilpatrullering, utan upprättade trafik- kontroller. Ej heller renodlade LAU-kontroller.	0,4	90	4	51
41	Brottsplatsundersökning	Säkra fingeravtryck, brytavtryck, DNA på brottsplats (vanligtvis vid inbrott).	0,3	90,3	7	23
42	Samverkansmöte	Möte med olika externa intressenter.	0,3	90,6	2	90
43	Ingripande mot bråk/stök	Avser aktivt ingripande mot bråk/stök (inte övervakning).	0,3	90,9	5	29
44	Kontakt med ordningsvakt	Avser att patrull samtalar med ordningsvakt utanför krog.	0,3	91,2	16	4
45	Receptionstjänst, vakt/arrest annan inomhusstjänst	Avser att polis har receptionstjänst eller får sitta som arrestvakt.	0,3	91,5	2	73
46	Väntan på att anmälan skall granskas	Vänta på att stationsbefäl eller motsvarande skall granska och godkänna en upprättad anmälan.	0,3	91,8	7	18
47	Utfärda ordningsbotföreläggande	Avser tiden för att utfärda ett ordningsbotföreläggande.	0,3	92,1	16	8
48	Ärenden med självmordsbenägna personer	Avser tiden för att hantera självmordsbenägna personer.	0,3	92,4	2	71
49	Väntan på bärgare	Avser väntan på bärgare i olika sammanhang.	0,3	92,7	7	18
50	Informationssökning på polisstation med hjälp av IT-system	Avser när patrull försöker ta reda på olika uppgifter på polisstation genom att söka efter information i IT-system, t.ex. ta reda på vilka symboler som räknas som hets mot folkgrupp.	0,3	93	7	17

Tabell II. Aktiviteter som inte haft tillräckling tidsomfattning för att hamna bland de 50 med störst andel tid, efter bokstavsordning.

Bearbeta uppgiftslämnare (UL): Avser tidsåtgång för att försöka få en uppgiftslämnare.

Besöka konsert: Avser att patrull besökte konsert. Speciella kommenderingar i samband med exempelvis festivaler ingick inte i tidsstudien.

Besöka ungdomsgård/ungdomsanläggning: Avser att patrull besökte fritidsgård eller motsvarande.

Delgivning: Avser att patrull hade information som skulle delges en person. I tiden för delgivning innefattades inte framkörning eller bilövervakning för att ta sig till en plats.

Deltagande i biljakt: Aktiviteten avser inte bara när en patrull själva följer efter ett fordon utan även när patrullen engagerar sig i ett efterföljande/förföljande som annan patrull är engagerad i.

Dödsbud: Att meddela att anhörig har avlidit.

Flyttning av fordon: Avser flytt av fordon när någon t.ex. stoppades och var misstänkt för rattfylleri, där bilen stod på ett olämpligt ställe.

Fordonsadministration: Avser tvätt och städning av fordon och annan service. På vissa orter utfördes dessa arbetsuppgifter av civilanställd personal. På andra orter var det polispersonalen själva som avsatte tid för denna aktivitet.

Följa efter person till fots: Avser när någon i en patrull följde efter en person till fots. Kunde t.ex. röra sig om att en person uppträtt aggressivt. Denna aktivitet är precis som att smyga fram till brottsplats koncentrerad till ett fåtal poliser.

Förhandling: Förhandling med person om att t.ex. öppna en dörr och komma ut.

Försvunnen person: Ärenden som innebär att person anmäls försvunnen. Några omfattande insatser har inte inträffat i samband med tidsstudien. Det gör att denna aktivitet är undervärderad.

Försöka hitta rätt lägenhet där ett ev. ingripande skall ske: Avser när patrull försökte hitta rätt lägenhet där ett eventuellt ingripande skulle ske. Förekommer t.ex. när det inkommit ett larm om lägenhetsbråk men patrull inte vet exakt vilken lägenhet det är frågan om.

Första hjälpen: Att hjälpa någon som blivit skadad.

Hantera psykisk sjuk person: Handlade ej om en handräckning utan om att patrull påträffat psykisk sjuk person och lade ner tid på denna.

Hantera skada på polis: Inträffade vid ett tillfälle under tidsstudien. Öppen sårskada uppstod i samband med fysiskt kontakt med missbrukare (som hade Hepatit/HIV). Erfarenheter från tidigare tillfällen när polis skadat sig visar att tidsåtgången kan variera kraftigt.

Hastighetskontroll: Avser när en hastighetskontroll har upprättats. Övriga trafikkontroller rubricerar under särskild punkt.

Kontakt med nattvandrare motsv: Avser att patrull pratade med nattvandrare, Farsor & Morsor på stan etc.

Krogkontroll: Avser att en patrull involverades i en krogkontroll, dvs. kontrollerade eventuell överservering och olika tillstånd.

Kroppsbesiktning: Avser tiden för sjukvårdspersonal att genomföra kroppsbesiktning (i vissa fall polispersonal som undersökte hålligheter för att se om person gömt narkotika).

Kroppsvsitation: Visitation av person/personer. Kroppsvsitationer tar ofta kortare tid än en minut och hamnar i punkten föra in/ut personer från polisbil eller hantera frihetsberövade. Denna aktivitet är därför underskattad i tidsstudien.

Kunskapsöverföring personer/bilar/adresser: Avser när polispersonal utbildade varandra i var personer bor och vilka bilar vissa personer brukar använda.

Ombyte: På vissa orter hände det att polispersonal bytte om på arbetstid. Ibland handlade det om ett behov att byta om från civila kläder till uniform och vice versa under ett arbetspass.

Personaltransport: Avser att personal efter avslutat pass blev skjutsade någonstans.

Polisbil inblandad i krock: Avser att polisbil krockat samt arbete med detta (särskilda rutiner jämfört med en vanlig trafikolycka).

Rapporteftergift: Avser tidsåtgång för att meddela att person inte kommer att bli rapporterad, men att framföra att personen gjort fel.

Redogöra för ärende för vakthavande befäl/stationsbefäl/åklagare (för att få ett beslut eller råd): Avser att patrull tagit kontakt med (in regel per telefon) vakthavande befäl (på LKC), stationsbefäl eller åklagare för att redogöra för ett ärende i syfte att få ett beslut eller för att få ett råd hur patrull skall agera i en viss situation.

Sanering: Avser att fordon var tvunget att saneras beroende på att omhändertagen utträttat olika former av behov däri. Eftersom någon i patrull ofta samtidigt har kunnat avrapportera kan sanering vara något undervärderad i tidsstudien.

Smyga för att upptäcka brott: Avser att någon i patrull till fots smög fram till brottsplats för att upptäcka gärningsman. Aktiviteten utfördes av ett fåtal poliser. Dessa hade en hög förmåga att få tag i gärningsmän.

Springa till fots mot brottsplats: Avser att patrull sprungit till brottsplats i samband med fotpatrullering. Sannolikt övervärderad i studie beroende på en längre språngmarch i samband med ett större bråk.

Städa upp: Kunde röra sig om att flaskor var kastade vid bänkar/lekpark. För att undvika skador på t.ex. hundar/barn så tog polispersonal upp flaskor och kastade dessa i papperskorg.

Stödjande samtal med barn: Avser att personal pratade med barn för att t.ex. trösta dem.

Stödjande samtal med föräldrar: Avser att patrull tog sig tid att prata med föräldrar, gav stöd och gav råd.

Ta emot tips: Avser att patrull tog emot tips.

Tankning: Avser tid på bensinstation som kan räknas som tankning (ej rast).

Tidskodning: På vissa orter kodar personal vad de gjort på arbetspass.

Tillsägelse och kontroll att person ställer tillräta något: Kunde t.ex. röra sig om att personer stigit på en plats och skräpat ner och att de fick direktiv att samla upp flaskor m.m.

Tingsrättsförhandling: Avser vistelse i tingsrätt.

Uppställning i samband med larm: Avser tidsåtgången för uppställning i samband med larm (inte framkörning).

Utfärda parkeringsbot: Avser när patrull skrev en parkeringsbot.

Utfärda primärrapport: Avser primärrapporter som utfärdats i samband med att enstaka fordon stoppats. De primärrapporter som utfärdats i samband med trafik- eller hastighetskontroller hamnar under aktiviteten trafikkontroll.

Varna andra trafikanter: Att varna andra trafikanter med t.ex. hjälp av varningsbloss och tecken.

Väntan på ambulans: Avser väntan på att ambulans som skulle ta hand om sjukvårdsfall.

Väntan på annan patrull: Avser att patrull fick vänta på annan patrull, t.ex. att man saknade någon blankett eller en fungerade alkoholmeter.

Väntan på att tåg skall komma till perrong: Kunde t.ex. röra sig om att polisen fått rapporter om full/aggressiv person på tåg.

Väntan på beslut: Avser när patrull tvingas vänta på beslut innan de kan agera.

Väntan på LKC: Avser väntan på LKC för att kunna ta sig till en plats, t.ex. att patrull inte hittar till brottsplats och måste ha mer information.

Väntan på socialtjänst: Avser att patrull väntade på att socialtjänst, t.ex. att man träffat på ett barn som för illa.

Övervakning från polisbil av samling med ungdomar: Avser att patrull parkerade polisbil i nära anslutning till ungdomar och i några minuter eller därutöver iakttog deras förehavanden (om det är kortare hamnade det under aktiviteten allmän bilövervakning).

Övervakning till fots ungdomsgång: Avser att patrull som fotpatrullerar ställde sig i nära anslutning till ungdomar i några minuter eller därutöver och iakttog deras förehavanden (om det var kortare hamnade det under aktiviteten fotpatrullering). Bevakning vid krogar, korvkiosker, hamburgerrestauranger hamnade under särskild punkt.

Övervakning utanför bl.a. krogar: Avser när en patrull står utanför krog, korvkiosker, hamburgerrestauranger etc.

APPENDIX B. Tabellbilaga delstudierna

I tabell III-V redovisas rangordnade efter tidsåtgång de 30 aktiviteter som tagit störst andel av tiden i de olika delstudierna. Även om principerna för kategorisering skiljer sig åt mellan de olika delstudierna, fångar de upp merparten av tidsåtgången i de olika orterna. Se uppställningen nedan.

	En storstads citykärna	Medelstor ort	Landsbygd
Andel (%) för de 30 mest tidsmässigt omfattande aktiviteterna av den totala tiden.	98,5	78,2	92,95

Tabell III. De 30 aktiviteter som tar störst andel (%) av den totala tiden i en storstads citykärna rangordnade efter tidsåtgång (n=660 timmar).

Nr		Procent	Innefattande moment	Kommentar
1	Arbetsuppgift som patrullen får av LKC ³⁸ och som resulterar i avrapportering	35	Framkörning till brottsplats, lägeskontroll, långtgående förstahandsåtgärd, restid, hantera frihetsberövad, registrera uppgifter i datasystem och på pappersblanketter m.m.	(Se avsnitt om citykärna i storstad)
2	Ej HR*-tid	16,5	Allmän bilövervakning, spilltid, tankning, ombyte m.m.	(Se avsnitt om citykärna i storstad)
3	Receptionstjänst	10	Receptionstjänst, vakt/arrest/annan inomhustjänst	Riksgenomsnittet oklart (se metodavsnitt och avsnittet "Receptionstjänst", sidan 25).
4	Ärenden som LKC larmar ut, men där det av tidsstudien inte framgår att patrull vidtagit några åtgärder	7	Framkörning, lägeskontroll.	Hög frekvens av tilldelade ärenden i kombination med omfattande ledtider på LKC (svarstider och tid innan ärende larmas ut) gör att denna kategori bedöms ligga över riksgenomsnittet – även om framkörningstiderna i storstadens citykärna är kortare.
5	Utsättning m.m.	6,5	Utsättning, rast (frukost), diskussion, spilltid och fordonsadministration.	Tidsåtgången för själva utsättningarna bedöms överrensstämma med riksgenomsnittet, dvs. utgör ca 2,5 procent av polisernas totala arbetstid.

³⁸ Länskommunikationscentralen.

6	LOB	4,5	Framkörning, lägeskontroll, föra in/ut personer i fordon, restid, hantera frihetsberövad, registrera uppgifter i datasystem och på pappersblanketter m.m.	Bedöms ligga ungefär i nivå med riksgenomsnittet.
7	Egna initierade ärenden	2,8	Följa efter fordon, spaning till fots efter person, husrannsakan, hantera frihetsberövad, registrera uppgifter i datasystem och på pappersblanketter m.m.	Tidsåtgången i en storstads citykärna avseende denna aktivitet bedöms totalt sett ligga lägre jämfört med riksgenomsnittet. Patruller i en storstads citykärna har inte lika mycket tid att engagera sig i egna ärenden. Risken att de måste avbrytas och redan omfattande pappersarbete påverkar dessutom intresset att ta sig an denna typ av arbetsuppgifter.
8	Trafikolyckor	2,5	Framkörning, trafikdirigering, varna andra trafikanter, dokumentationsarbete, restid och registrera uppgifter i datasystem och på pappersblanketter m.m.	Bedöms ligga ungefär i nivå med riksgenomsnittet.
9	Matavbrott	2,2	Riksgenomsnittet anges ej i rapport (se metodavsnitt)	Betyder att patrull i genomsnitt har haft ett matavbrott på cirka 12 minuter per arbetspass. Ett matavbrott ligger i normalfallet inom intervallet 20 till 30 minuter, men det framgår att det var vanligt att patrull ej hade tid att ta matavbrott.
10	Transport av frihetsberövade mellan polisstationer/häkten	2,1	Framkörning, hantera frihetsberövad.	Riksgenomsnittet oklart (se metodavsnitt).
11	Bevakning	1,8	Bevakning	Riksgenomsnittet oklart (se metodavsnitt).
12	Arbete i samband med brand	1,2	Framkörning, lägeskontroll, trafikdirigering, bevakning, anmälningsupptagning, långtgående förstahandsåtgärder, registrera uppgifter i datasystem och på pappersblanketter.	Bedöms ligga högre än riksgenomsnittet beroende på att fler patruller ianspråkats för avspärmingar/utrymningar i en storstads citykärna jämfört med mindre orter.

13	Förrirad person	0,7	Hjälpservice.	Bedöms ligga högre än riksgenomsnittet beroende på att det rör sig fler förrirade personer i en storstads citykärna ³⁹ . I den citykärna som studerats i denna studie är det vanligt att det handlar om dementa personer.
14	Själv mord/ själv mords försök	0,6	Ärenden med självmordsbenägna personer, registrera uppgifter i datasystem och på pappersblanketter m.m.	Bedöms ligga högre än riksgenomsnittet beroende på att det rör sig fler psykisk sjuka personer i en storstads citykärna.
15	Dödsfall	0,6	Framkörning, dödsfall, registrera uppgifter i datasystem och på pappersblanketter m.m.	Bedöms ligga något lägre än riksgenomsnittet beroende på att det finns procentuellt sett färre bostäder i en storstads citykärna.
16	Tingsrättsbevakning	0,5	Framkörning, förflyttning till fots, tingsrättsbevakning	Riksgenomsnittet oklart (se metodavsnitt).
17	Avvisande/ avlägsnande PL 13 §	0,4	Framkörning, lägeskontroll, avvisande.	Bedöms ligga marginellt lägre jämfört med riksgenomsnittet. Fler beordrade ärenden som kan resultera i ett avvisande/avlägsnande, men färre egna initierade ärenden (se ovan).
18	Planering	0,4	Planering	Riksgenomsnittet oklart (se avsnittet "Planering", sidan 24).
19	Psykisk sjuk person	0,4	Framkörning, hantera psykisk sjuk person.	Bedöms ligga något högre än riksgenomsnittet beroende på att det sannolikt är fler psykisk sjuka personer i en storstads citykärna.
20	Möte	0,3	Möte	Riksgenomsnittet oklart (se metodavsnitt).
21	Anmälningsupptagning	0,3	Framkörning, anmälningsupptagning.	Bedöms ligga lägre än riksgenomsnittet beroende på att patruller i en storstads citykärna i lägre grad skickas på vissa typer av ärenden jämfört med riket i stort.
22	Rattfyllerist	0,3	Framkörning/följa efter fordon/ LAU-kontroll, restid, registrera uppgift i datasystem och på pappersblanketter m.m.	Bedöms ligga lägre än riksgenomsnittet beroende på kortare restider i en storstads citykärna samt färre egna initierade ingripanden.
23	Säkerhetsbefriad	0,3	Säkerhetsbefriad	Lägre än riksgenomsnittet beroende på blockscheman med längre vila mellan passen. Det innebar en minskad risk för säkerhetsbefrielse (genom nytt arbetsavtal och förändrade scheman så har denna kategori försvunnit.)

³⁹ Liknande iakttagelser har gjorts av Stol m.fl. (2006) vad gäller förrirade/utslagna personer etc. i Amsterdam i jämförelse med mindre orter i Holland.

24	Biträde annan patrull	0,3	Restid, hantera frihetsberövad.	Bedöms ligga högre jämfört med riksgenomsnittet. I en storstads citykärna skickas i högre grad fler bilar till samma typ av ärenden jämfört med riksgenomsnittet. Det ökar sannolikheten för att patrull skall få biträda annan patrull under ett arbetspass.
25	Lägenhetsundersökning	0,3	Framkörning, förflyttning till fots m.m.	Bedöms ligga lägre än riksgenomsnittet beroende på procentuellt sett färre antal bostäder i en storstads citykärna.
26	Personaltransport	0,2	Personaltransport	Ungefär i nivå med riksgenomsnittet.
27	Dokumentation (ej i samband med trafikolyckor)	0,2	Dokumentationsarbete	Bedöms ligga ungefär i nivå med riksgenomsnittet.
28	Befarad demonstration	0,2	-	Bedöms ligga högre jämfört med riksgenomsnittet.
29	Handräckning	0,2	Framkörning, handräckning.	Bedöms ligga lägre än riksgenomsnittet i och med att en storstad kan ha särskilt avdelad personal som arbetar med handräckningar. Riksgenomsnitt oklart (se metod avsnitt och avsnittet "Handräckning", sidan 30).
30	Ordningsbetsföreläggande	0,2	Lägeskontroll, utfärda ordningsföreläggande.	Bedöms ligga något lägre jämfört med riksgenomsnittet. Orsaken är färre antal egna initiativ (se ovan). Å andra sidan finns en anonymitet som gör det lättare att utfärda böter.

Tabell IV. De 30 aktiviteter som tar störst andel (%) av den totala tiden i en medelstor ort rangordnade efter tidsåtgång (n=580 timmar).

Nr	Aktivitet	Procent	Innefattande moment	Kommentar
1	Bilövervakning	19,3	Allmän bilövervakning, följa efter fordon, lägeskontroll m.m.	Bedöms ligga högre jämfört med riksgenomsnittet beroende på långa avstånd i distrikt och att det periodvis är få inkomna ärenden.
2	Avrapportering	15,3	Registrera uppgifter i datasystem och på pappersblanketter, spilltid, datastrul m.m.	Bedöms ligga lägre jämfört med riksgenomsnittet beroende på att det periodvis är få inkomna ärenden.
3	Framkörning	4,8	Framkörning.	Ligger lägre jämfört med riksgenomsnittet. Stort distrikt, men relativt få inkomna ärenden där en patrull måste åka långt.
4	Restid	3,8	Restid.	Restid hamnar på flera poster i denna tidsstudie - därför egentligen högre än siffran visar. Bedöms dock totalt sett ligga lägre jämfört med riksgenomsnittet. Stort distrikt men relativt få inkomna ärenden där patrull måste åka långa sträckor.
5	Utsättning m.m.	3,4	Utsättning, diskussion, spilltid m.m.	Tidsåtgången för själva utsättningarna bedöms överrensstämma med riksgenomsnittet, dvs. utgör ca 2,5 procent av polisernas totala arbetstid.
6	Rattfyllerist	2,8	Föra in/ut personer i fordon, restid, hantera frihetsberövad, spilltid, provtagning på vårdinrättning, registrera uppgifter i datasystem och på pappersblanketter m.m.	Bedöms ligga i nivå med riksgenomsnittet.
7	Utredningsarbete	2,7	Utredningsarbete.	Ligger högre jämfört med riksgenomsnittet. Polispersonal i aktuellt distrikt har periodvis utredningspass inlagda i schemat.
8	Kolla mail etc	2,3	Informationsökning på data, spilltid.	Bedöms ligga ungefär i nivå med riksgenomsnittet.

9	Spilltid	1,6	Spilltid.	Spilltid hamnar på flera poster i aktuell tidsstudie. Ligger således högre än denna procentsiffrorna visar. Bedöms dock ligga något lägre jämfört med riksgenomsnittet. Förutom placering av omklädningsrum och platsen för beslag är stationen som var föremål för studien utformad på ett sätt som begränsar spilltiden för den studerade personalkategorin.
10	LOB	1,6	Hantera frihetsberövad, föra in person i bil, restid, spilltid.	Bedöms ligga lägre än riksgenomsnittet beroende på att transportsträckorna ofta är korta och att stationen och rutinerna för att hantera LOB är smidigare än riksgenomsnittet.
11	Långtgående förstahandsåtgärder	1,6	Lägeskontroll, långtgående förstahandsåtgärder, brottsofferstöd.	Bedöms ligga något lägre än riksgenomsnittet på grund av att det under vissa perioder är få ärenden.
12	Ordna bil/utrustning till bil	1,6	Fordonsadministration.	Bedöms ligga högre än riksgenomsnittet. Neddragna servicefunktioner har gjort att fordonsadministrationen blivit omfattande på vissa håll.
13	Väntan	1,5	Spilltid, personalutjämnning, väntan på att anmälan skall granskas.	Bedöms ligga något högre än riksgenomsnittet. På aktuell station började yttre befäl samtidigt som personalen vilket gjorde att personal ofta fick vänta på att denna person skulle förbereda utsättning.
14	LAU-kontroller (trafikkontroller med inriktning nykterhet)	1,4	LAU-kontroller.	Ligger i nivå med riksgenomsnittet.
15	Transport av frihetsberövad (ej LOB)	1,4	Restid.	Bedöms ligga i nivå med riksgenomsnittet.
16	Information från kriminalunderrettelsetjänsten	1,3	Utsättning, diskussion.	Bedöms ligga högre än riksgenomsnittet.
17	Handräckning	1,3	Handräckning.	Riksgenomsnittet oklart (se metodavsnitt och avsnittet "Handräckning", sidan 30).
18	Häktesförhandling	1,2	Tingsrättsförhandling.	Riksgenomsnittet oklart (se metodavsnitt).

19	Inriktad spaning (civilt)	1,1	Riktad verksamhet, narkotika, smyga för att upptäcka brott.	Ligger något högre än riksgenomsnittet. Mer vanligt jämfört med riksgenomsnittet att personal arbetar i civila kläder för att lösa viss uppgift, t.ex. spana på en adress för att gripa en person.
20	Spaning från polisbil	1,0	Spaning från polisbil.	Ligger ungefär i nivå med riksgenomsnittet.
21	Bevakning krog (stängning)	0,9	Övervakning utanför bl.a. krogar.	Ligger högre jämfört med riksgenomsnittet. Bedöms bero på att patruller generellt sett tar ett större ansvar för bevakning av krogar eftersom de vet att risken är stor att de blir ianspråkta där om det inträffar en misshandel.
22	Brottsplatsundersökning	0,9	Brottsplatsundersökning.	Ligger högre jämfört med riksgenomsnittet. Patrullerna förväntas göra mer på brottsplatsen jämfört med poliser som tjänstgör i storstad.
23	Fotpatrullering	0,9	Fotpatrullering.	Ligger i nivå med riksgenomsnittet.
24	Diskussion	0,8	Diskussion.	Ligger lägre än riksgenomsnittet. I viss mån beror det på att kriminalunderrättelsetjänsten har speciella genomgångar som gör att personalen får mycket information om olika personer och adresser. Det minskar behovet av att prata om olika förhållanden. Att det bara är en polisstation i distriktet som var föremål för studien gör att poliserna sällan träffar på personal från annan polisstation (vilket minskar behovet av diskussioner).
25	Fixa utrustning	0,7	Spilltid.	Bedöms ligga lägre än riksgenomsnittet beroende på att lokaliteter är samlade på ett ställe.
26	Anmälningsupptagning	0,7	Anmälningsupptagning.	Ligger ungefär i nivå med riksgenomsnittet.
27	Kroppsbesiktning	0,6	Provtagning på vårdinrättning, kroppsbesiktning.	Bedöms ligga ungefär i nivå med riksgenomsnittet.
28	Trafikdirigering och dokumentationsarbete i samband med trafikolycka	0,6	Trafikdirigering, dokumentationsarbete.	Bedöms ligga ungefär i nivå med riksgenomsnittet. Trafikintensiteten är låg på vissa vägar, men en enskild trafikolycka kan ta lång tid beroende på långa avstånd och att patrull får sköta allt arbete, såsom att åka till sjukhus för att höra inblandade, att avvisitera död och att lämna dödsbud.

29	Hittegods	0,6	Hantera gods/beslag.	Bedöms ligga ungefär i nivå med riksgenomsnittet.
30	Hantera frihetsberövad	0,5	Hantera frihetsberövad.	Ligger lägre jämfört med riksgenomsnittet. Stationens utformning och rutiner underlättar hantering av frihetsberövade.

Tabell V. De 30 aktiviteter som tar störst andel (%) av den totala tiden vid polisarbete på landsbygd rangordnade efter tidsåtgång (n=315 timmar).

Nr	Aktivitet	Procent	Innefattande moment	Kommentar
1	Bilövervakning/ färd till plats/färd från plats	23	Allmän bilövervakning, framkörning, restid.	Bedöms ligga högre jämfört med riksgenomsnittet beroende på långa avstånd i distriktet och nedlagda/obemannade polisstationer.
2	Kommendering (festival, midsommar, fotbollsmatch etc)	10	-	Riksgenomsnittet oklart (se metodavsnittet). Kommenderingar kan periodvis ta mycket resurser i anspråk (mer än tio procent), men bedöms ligga under tio procent utslaget över hela året.
3	Avrapportering	9	Registrera uppgifter i datasystem och på pappersblanketter, spiltid, datastrul m.m.	Bedöms ligga lägre jämfört med riksgenomsnittet beroende på att det periodvis är få inkomna ärenden. Personalen får ibland ägna sig åt utredningstjänst vilket hamnar under en särskild punkt (se nedan).
4	Riktad insats/ civil övervakning/ spaning	9	Riktad verksamhet, narkotika, smyga för att upptäcka brott.	Mer vanligt att personal arbetar i civila kläder för att lösa viss uppgift jämfört med riksgenomsnittet. Det kan t.ex. handla om att spana på en adress för att gripa person, mopedinnsatser etc.
5	Utsättning, kolla internet mail system/ registrera Storm	7,8	Utsättning, diskussion, spiltid, kunskapsöverföring person/bilar/ adresser, planering, datastrul.	<p>Tidsåtgången på mindre orter för själva utsättningarna bedöms ligga under riksgenomsnittet. Det är inte ovanligt att det bara handlar om att räkna över bilnycklar. Utsättning på mindre orter sker ofta med hjälp högtalartelefon uppkopplad mot centralort.</p> <p>Informationsutbytet mellan personal kan vara av hög kvalitet på mindre orter. Information om personer och brott är av central betydelse för verksamheten. En överlappning av arbetspassen underlättar ett sådant informationsutbyte. Det är dock vanligt att passöverlappning har tagits bort.</p> <p>Att patruller själva skall registrera in uppgifter i Storm (IT-system för att notera bemanning i bilar etc.) underlättar arbetet för länskommunikationscentralerna men medför totalt sett en tidsförlust för verksamheten. Samma förhållande gäller också för de större orterna.</p>

6	Inne på station (avser inte utsättningar, fika, mat, möten, avrapportering, utredningsarbete eller fysisk träning)	7,1	Spilltid, diskussion, fordonsadministration, planering, rast, informationssökning på datan, hantera tipslämnare, kontakt allmänhet etc.	Patruller på mindre orter är generellt sett mer inomhus på polisstation jämfört med riksgenomsnittet ⁴⁰ . Stora ytor att täcka, långa avstånd och låg/ingen intensitet vad gäller möjliga arbetsuppgifter vid vissa tidpunkter gör att beteendet kan vara rationellt för att spara personal och minimera risker för trafikolyckor.
7	Utredningsarbete	3,6	Utredningsarbete.	Ligger högre jämfört med riksgenomsnittet. Polispersonal i aktuellt distrikt har periodvis utredningspass inlagda i schemat.
8	Handräckning	3,2	Framkörning, handräckning m.m.	Riksgenomsnittet oklart (se metodkapitlet och avsnittet "Handräckning", sidan 30).
9	Möte	2,7	Möte.	Ligger högre än riksgenomsnittet. På en mindre station (om det finns chefer närvarande) är det vanligare att den studerade personalkategorin informeras om olika förhållande och kan lämna sina synpunkter.
10	LAU-kontroll och övriga fasta trafikkontroller	2,3	LAU-kontroller, trafikkontroller inklusive utfärdade rapporter på plats.	Bedöms ligga högre än riksgenomsnittet. En låg intensitet av inkomna ärenden ger utrymme för trafikkontroller.
11	Personalutjämnning mellan stationer	2	Personalutjämnning mellan stationer.	Ligger högre än riksgenomsnittet. Det finns orter där omfattningen på denna aktivitet är klart högre än två procent.
12	Kroppsbesiktning på sjukhus	2	Väntan på sjukhus, provtagning på vårdinrättning, hantera frihetsberövad.	Bedöms ligga något högre än riksgenomsnittet.
13	Fixa utrustning/fordonsvård	1,4	Fordonsadministration, spilltid.	Bedöms ligga högre än riksgenomsnittet. Neddragna servicefunktioner har på många håll i landet ökat resursåtgången till denna aktivitet.
14	Social kontakt med samverkanspartner/ medborgare	1,1	Kontakt allmänhet.	Ligger i nivå med riksgenomsnittet. Att inte det ligger högre beror på att mycket tid ägnas åt att förflytta sig mellan olika platser.
15	Långtgående förstahandsåtgärder	1,1	Lägeskontroll, långtgående förstahandsåtgärder.	Bedöms ligga lägre än riksgenomsnittet på grund av att det under vissa perioder är få inkomna ärenden.

⁴⁰ Som tidigare nämnts finns det forskning som visar att vissa poliser har en mycket låg prestation (Holgersson, 2005; Holgersson & Knutsson, 2008). Sådana poliser kan tillbringa mycket tid inomhus. Procentsiffran som redovisas under denna punkt skall dock inte ses som utfallet av detta.

16	Rattfylleri, evidencer/ förhör	1,1	Registrera uppgifter i datasystem och på pappersblanketter, hantera frihetsberövad etc.	Bedöms ligga i nivå med riksgenomsnittet. Att notera är att kroppsbesiktning på sjukhus (som många gånger handlar om misstanke om rattfylleri) och denna punkt tar mer tid i anspråk än den sammanlagda tiden för LAU-kontroller. Till detta kommer restid i samband med att rattfyllerist upptäckts. Dessa transportsträckor kan vara omfattande.
17	Anmälningssupptagning	1	Anmälningssupptagning.	I nivå med riksgenomsnittet. Färre ärenden jämfört med större orter. En högre servicenivå avseende vissa typer av brott på mindre orter bedöms jämna ut denna skillnad.
18	Transport anhållen	0,8	Transport frihetsberövad.	Riksgenomsnittet oklart. Nedlagda arrester har ökat behovet av dessa transporter.
19	Periodplanering	0,6	Planering.	Riksgenomsnittet oklart (se metodavsnitt och avsnittet "Planering", sidan 24).
20	Väntan på arrestvakter	0,6	Hantera frihetsberövad.	Riksgenomsnittet oklart.
21	Lägeskontroll	0,6	Lägeskontroll.	Lägre än riksgenomsnittet beroende på ett färre antal ärenden.
22	Hjälp/service (i huvudsak hemtransport av LOB)	0,5	Hjälp/service.	Bedöms ligga lägre än riksgenomsnittet. Annan social struktur på mindre orter gör att grannar etc. kan hjälpa till om problem uppstår (t.ex. att hemtjänsten behöver hjälp att lyfta någon). Tidsåtgången för att skjutsa hem LOB är dock högre på mindre orter jämfört med större orter.
23	Kontroll fordon/person	0,45	Lägeskontroll, följa efter fordon, kroppsvisitation.	Bedöms ligga lägre än riksgenomsnittet. Färre situationer där det finns anledning att kontrollera någon, men en högre personkännedom och större möjlighet att ägna sig åt egna initiativ.
24	Hantera LOB	0,4	Hantera frihetsberövad etc.	Bedöms ligga lägre jämfört med riksgenomsnittet. Rutinerna ofta smidigare där arrestvakt gör mer jämfört med stora orter. Stängda arrester (även väntan på arrestvakt) gör att patruller på mindre orter ibland drar sig för att omhänderta personer.
25	Ordningsbot	0,4	Ordningsbot.	Ligger ungefär i nivå med riksgenomsnittet.
26	Brand	0,3	Lägeskontroll, trafikdirigering, bevakning, anmälningssupptagning, långtgående förstahandsåtgärder.	Bedöms ligga lägre än riksgenomsnittet. En större brand kan kräva omfattande resurstid (inträffade ej under aktuell tidsstudie). I tiden som redovisas ingår ej framkörning och restid från brandplats.

27	Bevakning krogar	0,3	Ingripande mot bråk, övervakning utanför bl.a. krogar.	<p>Bedöms ligga ungefär i nivå med riksgenomsnittet. Det verkar finnas en högre ambition att bevaka krogar på mindre orter eftersom patrullerna riskerar att själva få ta hand om eventuella misshandelsfall.</p> <p>Att inte övervakningstiden hamnar högre än riksgenomsnittet har flera orsaker. För det första är avstånden långa och patrullerna få. Det medför att patruller ägnar mycket tid åt att transportera sig mellan krogar. Nedlagda stationer har ökat transporttiderna. För det andra råder ofta en förhöjd arbetsbelastning i samband med att krogarna skall stänga. Slutligen nedprioriterar kommunikationscentralerna den brottsförebyggande verksamheten. Inkomna ärenden och inte en förväntad händelseutveckling är vägledande för arbetet.</p>
28	Delgivning	0,2	Delgivning.	Bedöms ligga högre jämfört med riksgenomsnittet. På mindre orter finns inte speciella befattningshavare som utför dessa arbetsuppgifter utan det åligger den studerade personalkategorin att utföra arbetsuppgifterna.
29	Fotpatrullering	0,2	Fotpatrullering.	Ligger lägre än riksgenomsnittet. Långa avstånd och att patruller har en stor yta att täcka kan göra att det känns omotiverat att gå ut och fotpatrullera i en mindre ort.
30	Hantera djur	0,2	Hantera djur.	De två tidsstudierna som genomförts i mindre orter indikerar att tidsåtgången för att hantera djur på mindre orter är något lägre än riksgenomsnittet, men så bedöms inte vara fallet. Vid deltagande observation på mindre orter har observatören uppfattat att hantering av djur är minst lika omfattande jämfört med större orter.

APPENDIX C - F.

C. Fördelning av orter under huvudstudien

Typ av ort	Antal pass	Procent av passen
Sommarort högsäsong (hög belastn)	3	5 %
Malmö/Gtbg/Sthlms city kärnor	9	16 %
Ort med fler än 100 000 invånare/förort till Malmö/Gbo/Sthlm.	22	39 %
Ort med 40 000 – 80 000 invånare	17	30 %
Ort med 10 000 – 20 000 invånare	5	9 %

D. Fördelning av arbetspass under året för huvudstudien

Period	Antal pass	Procent av passen
1:a januari – 15:e juni	10	18 %
16:e juni – 31:a augusti	30	53 %
1:a september – 31:e december	16	28 %

E. Fördelning av arbetspass under dygnet för huvudstudien

Typ av pass	Antal pass	Procent av passen
Morgonpass, starttid 08 el innan	10	18 %
Eftermiddagspass, starttid 12- innan 16	25	45 %
Förstärkningspass, starttid 16 – 19	16	29 %
Nattpass	6	11 %

F. Fördelning av arbetspass på veckodagar för huvudstudien

Veckodag	Antal pass	Procent av passen
Måndag	7	13 %
Tisdag	7	13 %
Onsdag	5	9 %
Torsdag	6	11 %
Fredag	12	21 %
Lördag	13	23 %
Söndag	9	16 %

APPENDIX G. Uträkning av kostnad för olika aktiviteter

För att få fram kostnaden för den studerade personalkategorin räcker det inte med att utgå från dennes lönekostnader. Även andra kostnader såsom lönekostnader för planerare och chefer som ägnar sig åt planering och styrning måste räknas med. Det finns också skäl att täcka in en del av lönekostnaderna för andra befattningshavare, t.ex. personal på kriminalunderrättelsetjänsten, fordonsadministratörer, vaktmästare, IT-support, utbildningsansvariga, stabspersonal och löneredovisare.

Dessutom måste andra kostnader såsom lokalhyra, underhåll och inköp av fordon, datorer, uniformspersedlar och skyddsutrustning vägas in. Det skulle kräva en relativt omfattande datainsamling och analys för att lyckas få fram en rättvisande timkostnad för den studerade personalkategorin. Inom ramen för denna studie har någon sådan beräkning inte gjorts. Istället görs ett antagande att denna verksamhet omfattar 25 procent av polisens budget, dvs. ca 4,5 miljarder kronor. Det är denna summa som kostnadsberäkningarna i studien utgår ifrån. Sannolikt är kostnaden högre och ligger någonstans mellan 25 och 40 procent. För att undvika kritik som går ut på att kostnaderna är för högt tilltagna har skattningen lagts i nedre delen av intervallet.

Referenser

- Ahlberg, J. (2002). *Varför har brottsupplärningen minskat? En analys av orsakerna*. Rapport 2002:4. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.
- Ashcroft, J., Daniels, D.J. & Hart, S.V. (2003). *Factors That Influence Public Opinion of the Police*, NIJ Research for Practice. Washington DC: US Department of Justice.
- Audit Commission (1996). *Streetwise: Effective Police Patrol*. London: HMSO.
- Bayley, D.H. (1994). *Police for the Future*. Oxford University Press, New York.
- Bayley, D.H. (1998). *What Works in Policing?* New York: Oxford university press.
- Black, D.H. (1971). The social organization of arrest. *Stanford Law Review*, 23: 1087-1111.
- Braga, A. (2001). The Effects of Hot Spots Policing on Crime. *The Annals of the American Academy of Political and Social Sciences*, 578: 104-125.
- Braga, A., Weisburd, D., Waring, E., Green, L., Spelman, W. & Gajewski, F. (1999). Problem-oriented policing in violent crime/places: A randomized controlled Experiment. *Criminology* 37 (3): 541-80.
- Brantingham, P. & Brantingham, P. (1984). *Patterns in Crime*. New York: Macmillan.
- Bright, J.A. (1970). *Beat Patrol Experiment*. London: Home Office, Police Research and Development branch.
- Bruzeliuz, L.-H. & Skärvad, P.-H. (1989). *Integrerad organisationslära*. Lund: Studentlitteratur.
- Brå (2001). *Hur-Var-Närpolis. En granskning av närpolisreformen*. BRÅ-rapport 2011:5. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.
- Carlström, A.K. (1999). *På spaning i Stockholm*. Institutet för folklivsforskning. Stockholm: Stockholms Universitet.
- Carr-Hill, R.A. & Stern, N.H. (1979). *Crime, The police and Criminal Statistics: An Analysis of Official Statistics for England and Wales Using Econometric Methods*. London: Academic Press.
- Clarke, R.V. & Eck, J. (2006). *Bli en problemlösande brottsanalytiker i 55 steg*. Rapport 2006:1. Solna: Polishögskolan.
- Clarke, R.V. (1997). *Situational Crime Prevention. Successful Case Studies*. New York: Harrow and Heston.
- Clarke, R.V. (2002). *Problem-Oriented Policing, Case Studies*. Report to the U. S. Department of Justice. Document 193801.
www.popcenter.org/Library/RecommendedReadings/POP-SCP-Clarke.pdf
- Clayton, A. (1997). *Which Way Forward? A review of drink driving countermeasures in selected countries world-wide*. British institute of traffic education research. London: Portman Group.
- Denscombe, M. (2000). *Forskningshandboken – för småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna*. Lund: Studentlitteratur.
- Ds (1973). *Åtgärder mot att bekämpa brottsligheten och förbättra den allmänna ordningen*. Ds Ju 1973:5. Stockholm.

- Ds (2001). *I rikets tjänst – En ESO-rapport om statliga kårer*. Ds 2001:45. Expertgruppen för studier i offentlig ekonomi. Stockholm: Finansdepartementet.
<http://www.sweden.gov.se/content/1/c6/03/62/88/23f14ace.pdf>
- Ekman, G. (1999). *Från text till batong – Om poliser, busar och svennar*. Stockholm: Ekonomiska forskningsinstitutet vid Handelshögskolan.
- Felson, M. (1987). Routine Activities and Crime Prevention in the Developing Metropolis. *Criminology*, 25: 911-932.
- Finstad, L. (2000). *Politiblikket*. Oslo: Pax förlag.
- Goldkuhl, G. & Röstlinger, A. (2005). *Praktikbegreppet – en praktikgenerisk modell som grund för teoriutveckling och verksamhetsutveckling Linköping*: IDA, Linköpings universitet
- Goldstein, H. (1990). *Problem-Oriented Policing*. New York: McGraw-Hill.
- Goldstein, H. (1967). Police policy formulation: A proposal for improving police performance. *Michigan Law Review*, 65 (6): 1123-1146.
- Goldstein, H. (1979). Improving Policing: A Problem Oriented Approach. *Crime and Delinquency*, 25 (2): 236-258.
- Goldstein, H. (2003). On Further Developing Problem-oriented Policing: The Most Critical Need, The Major Impediments and a Proposal. I: J. Knutsson (red.) *Problem-oriented Policing: From Innovation to Mainstream*. Crime Prevention Studies, vol. 15. Monsey: Criminal Justice Press.
- Granér, R. (2000). *Stämningen är rå men hjärtlig. Aspekter på humorns gruppsykologiska funktion bland poliser*. Karlstad: Karlstad University studies, forskningsrapport nr. 2000:18.
- Granér, R. (2004). *Patrullerande polisens yrkeskultur*. Akademisk avhandling, Lunds universitet.
- Guerette, R.T (2009). The Pull, Push, and Expansion of Situational Crime Prevention Evaluation: An Appraisal of Thirty-Seven Years of Research. I: J. Knutsson & N. Tilley (red.) *Evaluating crime reduction initiatives*. Crime Prevention Studies. vol. 24. (Monsey, NY: Criminal Justice Press), sid. 29-58.
- Göransson, B. (1990). *Det praktiska intellektet – Datoranvändning och yrkeskunnande*. Stockholm: Carlsson Bokförlag.
- Göransson, B. (1998). En mötesplats för reflektion. I: C. Hoberg (red.) *Precision och improvisation – Om systemutvecklarens yrkeskunnande*. Stockholm: Carlsson Bokförlag.
- Hammerich, M. (2007). *Problemorientert politiarbeide – når tjenesten tillad det*. Avgangsprojekt. Diplomuuddannelsen i kriminologi. Københavns universitet.
- Heal, K. & Morris, P. (1985). The Effectiveness of Patrol I: K. Heal, R. Tarling & J. Burrows (red.) *Policing Today*. London: HMSO.
- Holgersson, S. (2001). *IT-system och filtrering av verksamhetskunskap – kvalitetsproblem vid analyser och beslutsfattande som bygger på uppgifter hämtade från polisens IT-system*. Linköping: Institutionen för datavetenskap, Linköpings universitet.
- Holgersson, S. (2002). *Sättet att tolka och sprida information om gällande rätt inom polisen och behovet av praktikgenererad lagstiftning*. Linköping/Stockholm: Linköpings universitet/Stockholmspolis.
- Holgersson, S. (2005). *Yrke: Polis – Yrkeskunskap, motivation, IT-system och andra förutsättningar för polisarbete*. Linköping: Doktorsavhandling, Institutionen för datavetenskap, Linköpings universitet.

- Holgersson, S. (2007). *Kartläggning av svenska polisens narkotikabekämpning*, Rapport 23. Stockholm: Mobilisering mot narkotika, Socialdepartementet.
- Holgersson, S. (2008). *Spelar skillnader i arbetsprestation mellan poliser någon egentlig roll?* Rapport 006-2008. Växjö: Växjö universitet.
- Holgersson, S. & Knutsson, J. (2008). *Individuella variationer i uniformerat polisarbete*. Rapport 003-2008. Växjö: Växjö universitet.
- Holgersson, S. & Knutsson, J. (2010). Dialogue Policing: A Means for Less Crowd Violence? I: T. Madenson & J. Knutsson (red.) *Preventing Crowd Violence*. Boulder, Colorado: Lynne Rienner.
- Holgersson, S. & Knutsson, J. (2011). *Polisens arbete mot narkotika*. Rikspolisstyrelsens utvärderingsfunktion. Rapport 2011:1. Stockholm: Rikspolisstyrelsen.
- Holgersson, S. & Woxblom, C. (2006). Mobilitet, del 1 – prototyp. Polismyndigheten i Stockholms län på uppdrag av Rikspolisstyrelsen. Stockholm: Polismyndigheten i Stockholms län.
- Holgersson, S., Gottschalk, P. & Dean, G. (2008). Operational Knowledge of Patrolling Police Officers in Sweden: Management Implications. *International Journal Management and Enterprise Development*, vol. 5 (1): 49-62.
- Holgersson, S. Woxblom, C., Stavås, T., Laiti, H. & Berlin, D. (2007). *Datastudie, del 3. Idéer och förslag från verksamheten analyserade och sammanställda av Stefan Holgersson m.fl.* (CD-skiva) Stockholm: Polismyndigheten i Stockholms län/Polishögskolan.
- Holmberg, L. (1999). *Inden for lovens rammer – politiets arbejdsmetoder og konkrete skøn*. Köpenhamn: Gyldendal.
- Homel, R. (1988). *Policing and Punishing the Drinking Driver: A Study of General and Specific Deterrence*. New York: Springer.
- Homel, R. (1986). *Policing the Drinking Driver. Random Breath Testing and the Process of Deterrence*. Canberra: Mac Quarie university.
- Hough, J.M & Clarke, R. (1980). Introduction I: R. Clarke & J. M. Hough (red.) *Effectiveness of Policing*. Aldershot: Gower.
- Hough, M. (1996). The Police Patrol Function: What Research Can Tell Us. I: W. Saulsbury, J. Mott & T. Newburn (red.) *Themes in Contemporary Policing*. London: Police Foundation/PSI.
- Ivarsson Westerberg, A. (2004). *Papperspolisen. Den ökade administrationen i moderna organisationer*. Doktorsavhandling. Stockholm: Handelshögskolan.
- Johansson, R. (1992). *Vid byråkratins gränser Om handlingsfrihetens organisatoriska begränsningar i klientrelaterat arbete*. Doktorsavhandling. Lund: Lunds universitet.
- Kelling, G. (1988). *What Works: Research and the Police*. Washington DC: National Institute of Justice.
- Kelling, G.L, Pate, A., Ferrara, A. Utne, M., & Brown, C.E. (1981). *Newark Foot Patrol Experiment*. Washington, DC: Police Foundation.
- Kelling, G.L., Pate, T. Dieckman, D. & Brown, C.E. (1974). *The Kansas City Preventive Patrol Experiment: Technical Report*. Washington DC: Police Foundation.
- Kirkham, G. (1974). From Professor to Patrolman: A Fresh Perspective on the Police. *Journal of Police Science and Administration*, 2 (2): 127-137.

- Knutsson, J. & Partanen, P. (1986). *Vad gör polisen? En jämförelse mellan kvarterspolistjänst och ordningspolistjänst*. Brottsförebyggande rådet, rapport, 1986:2. Stockholm: Liber.
- Knutsson, J. & Søvik, K.-E. (2005). *Problemorienterat polisarbete i teori och praktik*. Rapport 2005:1. Solna: Polishögskolan.
- Knutsson, J. (1984). *Polisen och brottspreventionen*. Akademisk avhandling för filosofie doktorsexamen. Stockholm: Stockholms universitet.
- Knutsson, J. (1995). *Polisen i parken: En studie i konsten att upprätthålla ordning*. PHS Rapport 1995:3. Stockholm: Polishögskolan.
- Knutsson, J. (1999). *När behövs polisen och när finns den?* Polishögskolan. Rapport 1999:1. Stockholm: Polishögskolan.
- Knutsson, J. (2000). Hva med "New York-modellen?" I: Tomassen, Å. & Strand, P.O. (red.) *Ledelse i politiet*. Oslo: Universitetsforlaget, sid. 210-221.
- Knutsson, J. (red.) (2003). *Problem Oriented Policing: From Innovation to Mainstream*. Crime Prevention Studies, vol. 15. Monsey: Criminal Justice Press.
- Knutsson, J. (2009). Standard of Evaluations in Problem-Oriented Policing-Projects. Good enough? I: J. Knutsson & N. Tilley (red.) *Evaluating Crime Reduction Initiatives*. Crime Prevention Studies, vol. 24. Monsey, NY: Criminal Justice Press, sid. 7-28.
- Knutsson, J. (2010a). Police Use of Firearms in Sweden. I: J.B. Kuhns & J. Knutsson (red.) *Police Use of Force: A Global Perspective*. Santa Barbara: Praeger. Greenwood Press.
- Knutsson, J. (2010b). *Den myndighetsanknutna polisforskningen – en kommenterad bibliografi*. Linneus University Studies in Policing. Växjö: Linnéuniversitetet.
- Knutsson, J. (2012). Vulnerability of Evaluators of Problem-oriented Policing Projects. I: N. Tilley & G. Farrell (red.) *The Reasoning Criminologist: Essays in Honour of Ronald V. Clarke*. Routledge.
- Koper, C.S., & Mayo-Wilsson, E. (2006). Police Crackdowns on Illegal Gun Carrying: A Systematic Review of their Impact on Gun Crime. *Journal of Experimental Criminology*, 2: 227-261.
- Kühlhorn, E. & Svensson, B. (1982). *Crime Prevention*. The National Council for Crime Prevention. Report nr 9. Stockholm: Liber förlag.
- Leigh, A., Read, T. & Tilley, N. (1998). Brit Pop II. *Problem – Oriented Policing in Practice*. Police Research Series Paper 93. London: Home Office.
- Lewis, J. H. & Kelling, G.L. (1979). The Police Foundation: Research and Reform. I: J. Knutsson, E. Kühlhorn & A. Reiss (red.) *Police and the Social Order*. Stockholm, Sweden: National Swedish Council for Crime Prevention.
- Lindgren, M. (2004). *Brottsoffer i rättsprocessen. Om ideala brottsoffer och goda myndigheter*. Stockholm: Jure Förlag AB.
- Ljungberg, A. (1994). *Measurement of Service and Quality in the Order Process*. Licentiatavhandling 94:04. Lunds universitet: Lund.
- Loftin, C. & McDowall, D. (1982). The Police, Crime and Economic Theory: An Assessment. *American Sociological Review*, 47: 393-401.
- Lundberg, M. (2001). *Vilja med förhinder. Polisens samtal om kvinnomisshandel*. Stockholm: Brutus Östlings Bokförlag Symposion.

- Länsstyrelsen i Stockholms län (1993). *Polisen i Stockholms län: Länsstyrelsens polisutredning 1993*. Stockholm: Länsstyrelsen.
- McDowall, D. (1991). Firearm Availability and Homicide Rates in Detroit, 1951-1986. *Social Forces*, 66 (4): 1089-1101.
- McGarrell, E.F., Chermak, S. & Weiss, A. (2002). *Reducing Gun Violence: Evaluation of the Indianapolis Police Department's Directed Patrol Project* (NCJ 18874). Washington, DC: National Institute of Justice.
- McLean, F. & Hillier, J. (2011). *An observational study of response and neighbourhood officers*. National Policing Improvement Agency. <http://www.npia.police.uk/en/18155.htm>
- Merton, R. (1968). *Social Theory and Social Structure*. New York: Free Press.
- Miller, G. (1996). *Hierarkins ekonomi: att styra effektiva organisationer*. Stockholm: SNS förlag.
- Moore, M.H. (1980). The Police and Weapons Offenses. *The ANNALS of the American Academy of Political and Social Science*, 452 (1): 22-32.
- Morris, P. & K. & Heal, K. (1981). *Crime Control and the Police: A Review of Research*. Home Office Research Study, no 57. London: Home Office.
- Palm, G. & Skogersson, R. (2008). *Hjältar, blåljus och säkerhet – konstruktionen av polisen i nyhetsmedia*, Rapport 001-2008. Växjö: Växjö Universitet.
- Pate, T., Bowers, R. & Lorence, J. (1976). *Police Response Time: It's Determinants and Effects*. Washington: Police Foundation.
- Perrin, B. (1998). Effective Use and Misuse of Performance Measurement. *American Journal of Evaluation*, 19(3): 367-379.
- Persson, L.G.W. (2002). *Mellan sommarens längtan och vinterns köld*. Stockholm: Piratförlaget.
- Preece, J., Rogers, Y., Sharp, H., Benyon, D. & Carey, T. (1994). *Human-Computer Interaction*. New York: Addison & Wesley.
- Ratcliffe, J.H., Groff, E.R., Wood, J., & Taniguchi, T.A. (2011). The Philadelphia Foot Patrol Experiment: A Randomized Controlled Trial of Police Patrol Effectiveness in Violent Crime Hotspots. *Criminology*. (in press).
http://www.temple.edu/cj/footpatrolproject/documents/PFPE_full_paper.pdf (2011-08-04)
- Read, T. & Tilley, N. (2000). *Not Rocket Science? Problem-solving and Crime Reduction*. Crime Reduction Research Series, Paper 6. London: Home Office.
- Reiner, R. & Newburn, R. (2007). Police research. I: R. King & E. Wincup (red.) *Doing Research on Crime and Justice*. Oxford: Oxford University Press.
- Reiss, A. (1971). *The Police and the Public*. Yale University Press, New Haven.
- Reiss, A. (1979). Systematic Social Observation in Police Research. I: J. Knutsson, E. Kuhlhorn & A. Reiss (red.) *Police and the Social Order*. The National Swedish Council for Crime Prevention. Report no 6. Stockholm: Liber förlag.
- RiR (2010). *Polisen brottförebyggande arbete – har ambitionerna uppnåtts?* RiR 2010:23. Stockholm: Riksrevisionen.
- RPS (1998). *Problemorierat polisarbete och närpolisverksamheten – Utvecklingen inom polisväsendet*. Stockholm: Rikspolisstyrelsen.

- RPS (2011). *Polismyndigheternas arbete med tillgrepp genom inbrott med särskild inriktning på bostadsinbrott*. Inspektionsrapport 2011:1. Stockholm: Rikspolisstyrelsen.
- RRV (1996). *RRV granskar polisen. Hinder för effektivt resursutnyttjande*. RRV 1996:64 del 1 och 2. Stockholm: Riksrevisionsverket.
- RRV (2000). *Fortsatt utveckling av polisen – en uppföljande granskning*. Stockholm: Riksrevisionsverket.
- Schnelle, J.F., Kirchner, R.E., McNees, M.P. & Lawlor, J.M. (1975). Social Evaluation Research: The Evaluations of two Police Patrolling Strategies. *Journal of Applied Behavior Analysis*, 8 (4): 353-365.
- Scott, M.S. (2000). *Problem-oriented Policing. Reflections on the first 20 years*. Washington, D.C.: U.S. Department of Justice, Office of Community Oriented Policing Services.
- Sherman, L.W., Gottfredson, D., MacKenzie, D., Eck, J., Reuter, P. & Bushway, S. (1997). *Preventing Crime: What Works, What Doesn't, What's Promising*. Washington, D.C.: U.S. Department of Justice, Office of Justice Programs.
- Sherman, L.W. (1980). Causes of Police Behavior: the Current State of Quantitative Research. *Journal of Research in Crime and Delinquency*, 17 (1): 69-100.
- Sherman, L.W. (1990). Police Crackdowns: Initial and Residual Deterrence. I: M. Tonry & N. Morris (red.) *Crime and Justice: A Review of Research*, vol 12. Chicago: University of Chicago Press.
- Sherman, L.W, Shaw J.W och Rogan, D.P (1995). *The Kansas City Gun Experiment*. Washington DC: National Institute of Justice.
- Sherman, L.W. & Rogan, D.P. (1995). Effects of Gun Seizures on Gun Violence: "Hot Spots" Patrol in Kansas City. *Justice Quarterly*, 12 (4): 673-93.
- Singer, L. (2001). *Diary of a Police Officer*. Police Research Series, paper 149. Policing and Reducing Crime Unit. Research, Development and Statistics Directorate. London: Home Office.
- Sjöwall, M. & Wahlöö, P. (1991). *Polis, polis, potatismos: Roman om ett brott*. Stockholm: Norstedts förlag.
- Skolnick, J. (1966). *Justice without Trial*. New York: John Wiley and Sons.
- Sollund, R. (2008). The Implementation of Problem-Oriented Policing in Oslo, Norway: Not without Problems? I: K.T. Froeling (red.) *Criminology Research Focus* New York: Nova science publishers, sid. 175-193.
- SOU (1979). *1975 års polisutredning. Polisen*. Statens offentliga utredningar, 1979:6. Stockholm: Liber.
- SOU (1985). *Inriktningen av polisverksamheten. Slutbetänkandet av 1981 års polisberedning*. Statens offentliga utredningar, 1985:62. Stockholm: Liber.
- SOU (2001). *Mot ökad koncentration – förändring av polisens verksamhet*. Statens offentliga utredningar, 2001:87. Stockholm: Justitiedepartementet.
- Sousa, W. (2009). Paying Attention to Minor Offenses: Order Maintenance Policing in Practice. *Police Practice and Research*, 11(1): 45-59.
- Sparrow, M. Moore, M. & Kennedy, D. (1990). *Beyond 911*. New York: Basic Books.

- Spelman, W. & Brown, D.K. (1981). *Calling the Police: A Replication of the Citizen Reporting Component of the Kansas City Response Time Analysis*. Washington, DC: Police Executive Research Forum.
- Stol, W.Ph., van Wijk, A.Ph., Vogel, G., Foederer, B. & Van Heel, L. (2006). *Police patrol work in the Netherlands. Emergency Patrol and Community Policing: development, explanations and management. An observational study in an international perspective*. Frankfurt: Verlag für Polizeiwissenschaft.
- Thomassen, G. (2005). Implementering av problemorientert politiarbeid. Noen sentrale utfordringer. http://www.nsfk.org/downloads/seminarreports/researchsem_no47.pdf, pp. 218-223.
- Waddington, P.A.J. (1999). *Policing Citizens*. London: UCL Press.
- Wakefield, A. (2006). *The Value of Foot Patrol. A Review of Research*. London: The Police Foundation.
- Walker, S. (1992). *The Police in America*. McGraw Hill, New York.
- Weisburd, D. & Eck, J. (2004). What can Police Do to Reduce Crime, Disorder, and Fear? *The Annals of The American Academy of Political and Social Science*, 593: 42-65.
- Woxblom, C., Holgersson, S. & Dolmén, L. (2008). *Polisens sätt att genomföra och redovisa LAU-tester. En explorative studie av polisens trafiksäkerhetsarbete*. Solna: Polishögskolan.
- Wycoff, M.A. (1982). Evaluating the Crime-effectiveness of Municipal Police. I: J.R. Greene (red.) *Managing Police Work: Issues and Analysis*. Beverly Hills, CA: Sage.
- Zaal, D. (1994). *Traffic Law Enforcement: A review of the Literature*. Australien: Accident Research centre, Monash University.

En omorganisation är inte lösningen för att få bättre polisverksamhet...